

27. vuosikerta

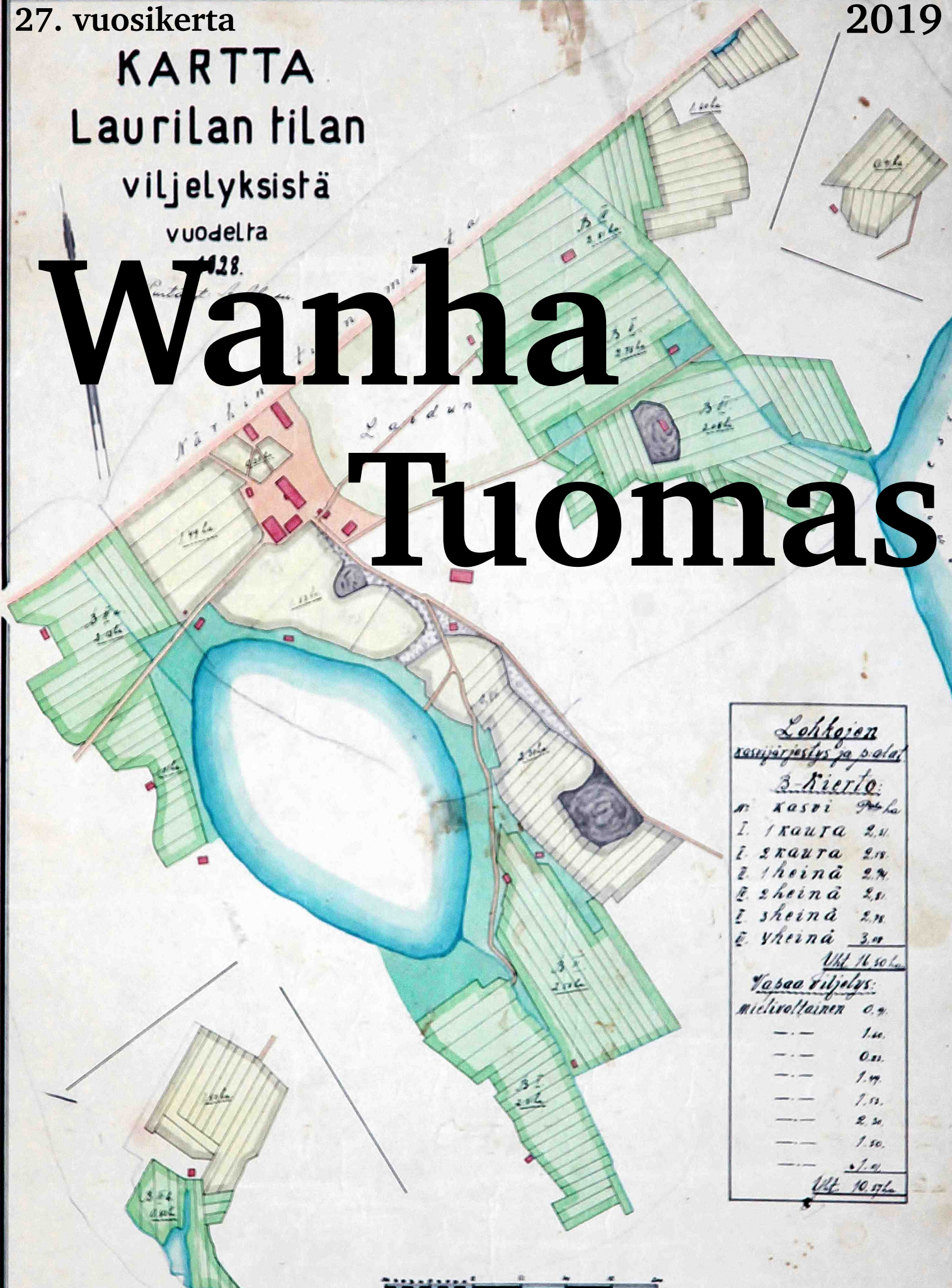
2019

KARTTA
Laurilan tilan
viljelyksistä

vuodelta

1928.

Vanha Tuomas

<u>Lohkojen</u>	
<u>kasviperäisyys ja pöytä</u>	
<u>3-kierto:</u>	
m. kasvi	9.4. ha
I. 1 kaura	2.41
I. 2 kaura	2.18
I. 1 heinä	2.24
I. 2 heinä	2.11
I. 3 heinä	2.18
I. 4 heinä	3.11
<u>Yht. 16.50 ha</u>	
<u>Yhteinen viljelys:</u>	
metsävaltainen	0.9
---	1.40
---	0.21
---	1.19
---	1.13
---	2.30
---	1.50
---	1.11
<u>Yht. 10.17 ha</u>	

Sisällys

Pääkirjoitus	3	Vesteriset juhlivat	41
Sukulaiset huolehtivat toisistaan	5	Jäsentietopalsta	45
Kansakoulunopettajasta kievarin emännäksi	8	Sukukokous	46
Kerkko-asiaa	13	Sukujuhla Konnevedellä	47
Kesämuistelmia	15	Kunnanjohtajan tervehdys	48
Asemapäällikkö Johannes Korhonen	16	Mummoni Anna	49
Siipiniemen miniät	22	Juurikkaniemen Laurilan rakennukset	52
Matka esivanhempien luo	27	Polkupyöristä ja vähän suvustakin	57
Sukulaisuutta setvimässä	29	Tahvo Rietinpoika Korhonen	58
Vielä Vihta-Paavosta	39	Sipi Sipinpoika Korhonen	59

Sukuneuvosto

Puheenjohtaja Ilkka Korhonen
Kapteeninkatu 26 A 18, 00140 Helsinki
Puh. (09) 506 1275, GSM 040 581 5549
Sähköposti: ilkka.t.korhonen@gmail.com

Varapuheenjohtaja, Wanha Tuomas -lehden
päätoimittaja Minna Vanhamäki
Rantatalontie 45, 62800 Vimpeli
Puh. 040 565 1620
Sähköposti: minna.vanhamaki@krs.fi

Sihteeri Pirjo Korhonen
Hoikantie 71, 77700 Rautalampi
Puh. 040 518 3635
Sähköposti: pirjokorhonen@hotmail.com

Eeva-Liisa Hassinen
Kierinniementie 41, 77700 Rautalampi
Puh. 050 368 7570
Sähköposti: eelihas@gmail.com

Rahastonhoitaja Juhani Korhonen
Pihlajakatu 36, 77600 Suonenjoki
Puh. 050 491 6868
Sähköposti: mhojk@hotmail.com

Pertti Korhonen
Ukonsalmentie 17, 56100 Ruokolahti
Puh. 040 547 1625
Sähköposti: ppk644@gmail.com

Risto Korhonen
Mäntykuja 1, 72210 Tervo
Puh. 044 282 5551
Sähköposti: risto.j.korhonen@tervolainen.com

Seppo Korhonen
Ketsunmäentie 83, 41370 Kuusa
Puh. 0400 642 649
Sähköposti: seppo@korhonenoy.com

Henkilökohtaiset varajäsenet

Petri Korhonen
Peiponkatu 7, 00770 Helsinki
Puh. 040 762 3320
Sähköposti: petri.korhonen@rakennuspetaja.fi

Pentti Korhonen
Koipiniementie 802, 77930 Kerkonjoensuu
Puh. 040 575 1465

Jukka Korhonen
Pulkkaniementie 270, 72210 Tervo
Puh. 044 749 9350
Sähköposti: jukka.korhonen@tervo.fi

Markus Korhonen
Vahverotie 24, 70800 Kuopio
Puh. 040 545 3872
Sähköposti: markus_korhonen@hotmail.com

Ukko-Pekka Korhonen
Virranniementie 13, 72300 Vesanto
Puh. 040 769 2530
Sähköposti: ukko-pekka.korhonen@pp.inet.fi

Eija Peltonen
Puolukkatie 20, 77600 Suonenjoki
Puh. 050 401 4053
Sähköposti: eija.m.peltonen@gmail.com

Eeva Takala
Tappuratie 9, 44150 Äänekoski
Puh. 044 545 6588
Sähköposti: eeva.a.takala@gmail.com

Kansikuva

Vuonna 1928 maatalousneuvoja Aarre Alander piirsi viljelyskartan Vesannon Juurikkaniemen Laurilan tilasta. Tilan rakennuksista kerrotaan tarkemmin tässä lehdessä olevassa jutussa.

Pääkirjoitus

Vanhan Rautalammin Korhosia ollaan, mutta osa meistä kaikista on myös jotakin ihan muuta. Sain äidiltä kopion vanhasta valokuvasta, jossa hänen äitinsä ja isänsä – Varkauden mummo ja ukki – seisovat tummissa puvuissaan nuorena ja vakavaimmeisenä kihlaparina. Valokuvaan asettautumisen tapa on tuolloin ollut kovin toisenlainen kuin nykyään. Tuo kuva kuitenkin johdatti muistelemaan isovanhempia.

Ukkolan Aapelia edes äiti ei koskaan ehtinyt tavata. Sen sijaan Aune-mummi eli kanssamme Ukkolassa 70-luvun lopulle asti. Talousneuvoksetar Aune Korhonen oli omaa sukua Hytönen Vesannon Vesamäeltä. Mummi oli oikein perinteinen suvun matriarkka, joka vieraili mielellään lastensa perheiden kesäpaikoilla Sonkarin ja Patoveden rantamilla, ja me lapset olimme usein soutunaisina. Samoissa tehtävissä olimme myös, kun käytiin katsomassa, oliko katiskoihin saatu narrattua mitään saalista. Vanhemmilla sisarillani on varmaan paljon enemmänkin muistoja Aune-mummista. Minulle nuorimpana nuo soutumatkat ja mummin kipeiden jalkojen hierominen ovat kaikkein selkeimmät muistot. Hieromisesta sai aina palkaksi suklaata tai lakritsia. Kaikkiaan Aune on minun muistikuvissani melko hillitty ja asiallinen, ehkä jopa vähän etäinen, suvun päänainen.

Varkauden Lehtoniemessä elivät Martta ja Arvi (Arvid) Kaukonen eno-Alvarin perheen kanssa yhteisessä paritalossa. Siellä oli Varkauden mummola. Mummolaan kun meni, sai melko varmasti mustikkasoppaa ja karjalanpiirakoita. Tunnelma ei aina ollut hillitty, mutta kotoisa se oli. Arvi-ukki otti usein samanikäisen serkkutytön toiselle polvelle ja minut toiselle, laittoi levyitä soimaan Säkijärven polkan ja alkoi jalkojaan ja

käsivarsiaan liikuttamalla mukamas soittaa haitaria, jossa me lapset toimimme palkeina. Samalla ukki myös usein muisteli, miten Holoppalan veljekset Kuvansista olivat hänen ja Martan häissä soittamassa viisrivisillä. Se oli mukavaa. Levysoitin oli jo sinällään meille pieni ihme. Se tuli esille, kun pienestä pöydästä avattiin pöytälaatikko.

Keskustelu Lehtoniemen mummolan keittiössä oli välillä kovaäänistäkin, muttei koskaan pelottavan vihaista. Martta-mummoa suututti aina ukin liian tosissaan pelaaminen, jos Arvi yritti voittaa meidät lapset ristiseiskassa. Mummo oli myös mestari toimimaan takapiruna ja antamaan meille vinkkejä voittamiseen - siinä samalla ohimennen, kun hääriä keittiössä askareillaan. Martta-mummosta on myös jäänyt mieleen pari kuolematonta lausahdusta. Aamulla, jos meitä nukutti vähän liian pitkään, hihkaisi hän nukkumapaikkana toimineen sivukaisen ovelta: ”Pystyy vaikka pyörtysi!” Ja esimerkiksi silloin kun jutut alkoivat mennä vähän liian korkealentoisiksi, eivätkä olleet tuon lempeän, mutta omalla tavallaan hyvin realistisen naisen mielestä enää uskottavia, hänellä oli tapana tuiskahtaa: ”Juokse Jorosii”.

Leppoisia ovat muistot isovanhemmista niin Ukkolasta kuin Lehtoniemestäkin. Kenties se kuuluisa aika on tehnyt tehtävänsä tässäkin tapauksessa, mutta hyvä niin. Monenlaisista aineksista on meidät Korhosetkin rakennettu. Oma lukunsa on sitten se, millaisia aineksia on tarttunut matkaan, kun elämä on kuljettanut pois Savosta. Tapaamisiin Konnevedellä tulevan kesäkuun lopussa.

Päätoimittaja
Minna Vanhamäki

Julkaisija:

Vanhan Rautalammin Korhosten sukuseura ry

Toimitus:

Päätoimittaja Minna Vanhamäki
Toimitussihteeri Hannu Korhonen
Taitto ja ulkoasu Martti Korhonen

Painotyö:

Päijätpaino Oy, Lahti

Tunnukset:

ISSN-L 1798-9817
ISSN 1798-9817 (painettu)
ISSN 1998-9825 (verkkojulkaisu)

Kirjoitin Wanha Tuomas-lehteen 2004 jutun "Otto Kustaanpoika Korhonen kartanonomistajana". Oton kartanoelämä jäi kuitenkin lyhyeksi. Hän joutui muuttamaan vaimonsa Hilma Maria Paavilaisen, lapsensa Saima Elinan, veljensä Aapelin, sisariensa Agatan ja Amandan sekä vanhempiansa kanssa Loukion kartanosta Juvalta Rautalammin Kerkonjoensuuhun Huvila-nimiseen torppaan. Torpassa Otolle ja Hilmalle syntyivät lapset Impi Engelina, Helmi Maria ja Lempi Eeva. Agata lähti kotiapulaiseksi Helsinkiin ja Amanda karjakoksi Haminalahden hoviin Kuopioon.

Sukulaiset huolehtivat toisistaan

Pekka Lappi, Jyväskylä

Vuonna 1899 Hilma Maria sai perintöä edellisenä vuonna kuolleelta Jyväskylässä kauppiaina toimineelta sedältään Mikko Paulinilta. Ilmeisesti näillä rahoilla maksettiin Loukion aiheuttamat velat ja Otto sai luottonsa takaisin, koska Otto ja Hilma Korhonen pystyivät ostamaan keväällä 1900 Kerkonjoensuusta Palvamäen tilan ja siihen kuuluvan Mujumäen torpan. Lokakuussa 1902 Otto ja Hilma ostivat myös Lamminpään tilan. Otto ja Hilma tyttärineen sekä Oton vanhemmat ja veli Aapeli muuttivat Lamminpäähän, jossa Otolle ja Hilmalle syntyi viides tytär Hilma Lydia. Oton isä Kustaa Korhonen kuoli 1905.

Keväällä 1906 Otto ja Hilma Korhonen myivät Lamminpään ja perhe muutti Palvamäkeen, josta Oton sisar David Hytösen leski Henriikka oli muuttanut lastensa Yrjön, Matildan ja Ainon kanssa Mujumäen torppaan. Otto kuoli keväällä 1908 ja Hilma Maria jäi Palvamäkeen 34-vuotiaana leskenä huolehtimaan talosta ja viidestä tyttärestään, joista vanhin oli 14-vuotias. Oton veli Aapeli oli muuttanut Helsinkiin. Hilma Maria myi Palvamäen Heikki ja Aina Peuralle mutta jäi vielä asumaan sinne. Oton äiti Eeva kuoli 1913.

Leskeksi jääneen Hilma Marian elämä viiden tyttärensä kanssa Palvamäessä oli varmasti tiukkaa, mutta sukulaiset tulivat avuksi. Vanhimman tyttären Saima Elinan otti luokseen mummonsa Anna Häkkinen, joka asui Lahdessa. Saima oli jo käynyt kansakoulun ja Lahdessa hän kävi töissä matkustajakodissa. Hän sairastui sitten keuhkotautiin, palasi Rautalammille ja kuoli 20-vuotiaana 1914.

Otto-vainaan sisar Amanda Korhonen oli toiminut karjakkona kartanoissa eri puolilla maata ja pestautunut 1908 karjakkoksi Wärtsilään tehtaan maatilalle. Hän otti luokseen Oton ja Hilman toiseksi vanhimman tyttären Impi Engelinan. Hän oli ilmeisestikin sukurakas ja nuorista pitävä, vaikka oli itse naimaton ja lapseton. Kartanoissa työskennellessään hän oli oppinut avara-

katseisuutta ja ymmärsi opiskelun merkityksen nuoren ihmisen elämälle. Niinpä hän laittoi Impin Wärtsilän keskikouluun. Eihän 13-vuotias Impi olisi sinne omasta päästään osannut pyrkiä. Impi kävi keskikoulun vuosina 1909–1914. Hän asui koko kouluajan tätinsä luona, joka huolehti hänen elatuksestaan ja koulukustannuksistaan. Tämä osoittaa, että Amanda suhtautui nuoriin heitä avustaen ja tukien. Ilmeisesti tämä juurtui myös Impiin, joka toimi samoin meitä sisarensa lapsia kohtaan. Olen tämän kokenut omakohtaisesti.

Käytyään keskikoulun Impi Korhonen palasi Rautalammille ja pääsi töihin H. Peura Oy:n konttoriin, joka sijaitsi silloin Korholan kartanossa Rautalammilla. Varsinaisen päivätyönsä Impi teki H. Peura Oy:n konttoristina lisvedellä. Hän jäi eläkkeelle vasta yli 70-vuotiaana. Suurimman osan eläkeajastaan hän asui sisarensa Hilman ja Toivo Lapin taloudessa Kerkonjoensuun Koivikossa. Hän pysyi koko ikänsä naimattomana ja kuoli täytettyään 83 vuotta.

Otto ja Hilma Korhosen lapsista kolmanneksi vanhimman Helmi Marian otti luokseen äitinsä serkku Maria Wessman, joka toimi opettajana Kuhmoisten Pihlajakoskella. Helmi Maria kävi täällä kansakoulunsa loppuun. Opettajan mies Walter Wessman oli kauppias ja toimiessaan hänen kaupassaan Helmi Maria sai perustiedot kauppa-alasta, josta tuli hänelle elämäntehtävä. Hän pestautui sitten kauppa-apulaiseksi Lappeenrantaan, jossa asui koko ikänsä ja teki pisimmän työuransa Osl. Yhtymässä. Hän meni naimisiin 1923 Sulo Hännisen kanssa, mutta Sulo kuoli jo seitsemän vuoden kuluttua. Heillä ei ollut lapsia eikä Helmi Maria mennyt uudelleen naimisiin. Hän sairastui syöpään ja palasi Lappeenrannasta sisarensa Hilman luo Kerkonjoensuun Koivikkoon, mutta kuoli jo muutaman viikon kuluttua 59-vuotiaana.

Vanhimpien tyttärien lähdettyä kotoa Hilma Maria muutti lastensa Lempi Eevan ja Hilma Lydian kanssa Palvamäestä Rautalampi n:o 8

Otto Korhosen sukuhaara

IX	Matti Ristonpoika Korhonen*			∞	Reetta Matintytär Hytönen		
	1785–1832		1812		1795–1862		
	kotiävvyksi Siikalahdesta				Ukonmäki, Kerkonjoensuu 13		
X	Liisa	Maija	Anna	Kustaa	Aatami	Eeva	
	1816–1841	1819–1897	1824–1905	1825–1905	1828–1915	1831–1906	
		∞ Juho Vesterinen	∞ Kaapo Röntynen	∞ Eeva Heimonen**	∞ Maria Serafina Heimonen**	∞ Kustaa Myllynen	
		Jatkola	Röntylä	1825–1913	Ukonmäki	torppari	
		kolme lasta	kaksi lasta	Pienimäki	yhdeksän lasta	yksi lapsi	
XI	Aapeli	Albert	Henriikka	Otto	Agata	Amanda	Aapeli
	1848–1850	1851–1859	1854–1937	1856–1908	1859–1935	1865–1940	1869–1949
		∞ Taavetti Hytönen	∞ Hilma Maria Paavilainen		Helsinkiin	Kuopio, Nastola,	Helsinkiin
		Palvamäki	Louktion hovi, Palvamäki		palvelija	Värsilä	tehdastyöläinen,
		viisi lasta				piika, kariakko	yövahti

*
Matin isoisä Lauri Lemetinpöika Korhonen s. 1713 on sukukirjan taulussa 18.

Sukupuun kokosi Hannu Korhonen 2017.

Sisarukset Kerkonjoensuun Tiitilästä.

Sukupolvet IX ja X Veli Rytönen, X, XI ja XII Pekka Lappi.

Sydänmaan tilalle, jossa asui August Aapelin. Korhonen äitinsä kanssa. Täältä he muuttivat parin vuoden kuluttua Rautalampi n:o 18 Laatikolle, jossa torpparina oli Otto Otonpoika Korhonen. Sitten Lempin otti luokseen serkkunsa diakonissa Matilda Hytönen, joka toimi hoitajana Tilkan sairaalassa Helsingissä ja järjesti sinne Lempille harjoittelu- ja työpaikan. Helsingistä Lempi siirtyi töihin Kuopioon Leväsen kunnalliskotiin, jossa tapasi tulevan miehensä Veikko Pentikäisen. He ostivat Kerkonjoensuusta Salmenahon talon, jonne muuttivat 1936.

Nuorin Otto ja Hilma Maria Korhosen tyttäristä Hilma Lydia jäi asumaan äitinsä kanssa kahdestaan. He muuttivat Laatikolta Kerkonjoensuun keskustassa sijaitsevaan Solansuuhun. Tytär Hilma osti kutomakoneen ja kävi Neoviuksen kutomakurssin. Hän ja äitinsä elättivät itsensä valmistamalla villavaatteita etupäässä asiakkaiden tuomista langoista. Hilma Lydia kutoi villalangoista vaatteiden osat, jotka äiti-Hilma ompeli yhteen valmiiksi pukineeksi. Hilma Lydia meni naimisiin Palvalahden pojan Toivo Lapin kanssa 1931 ja hänestä tuli sittemmin äitini. He asuivat joitakin vuosia Solansuussa mutta muuttivat sitten Palvalahteen. Äiti-Hilma jäi asumaan Solansuuhun, josta muutti 1939 tyttärensä Lempin luo Salmenahoon. Ajoittain hän asui myös tyttärensä Hilma Lydian luona Palvalahdessa ja Koivikossa.

Amanda Korhonen palasi 1918 Wärtsilästä

Mujumäkeen, jossa asui tällöin sisarensa Henriikka lastensa Yrjön ja Ainon kanssa. Seuraavana vuonna Aino meni naimisiin Kalle Korhosen kanssa ja muutti Kerkonjoensuun Virkolle. Amanda eli Manta-täti ryhtyi huolehtimaan karjanhoidosta, sillä olihan hän ollut koko ikänsä karjakkona. Veli Aapelin palattua Helsingistä muutti silloin jo 70-vuotias Amanda asumaan hänen kanssaan Kerkonkoskelle, jossa Lempi mutta myös Hilma pystyi huolehtimaan heistä. Amanda kuoli 1940 ja Lempin perhe otti 71-vuotiaan Aapelin Salmenahoon, jossa hän asui useita vuosia setämiehenä. Sitten kuntonsa huononnutta erikoishoitoa vaativaksi joutui hän siirtymään kunnalliskotiin.

Otto Korhosen kuoltua ja Hilma Marian jäätyä yksin huolehtimaan viidestä tyttärestään olivat yhteiskunnan avustustoiminta ja -organisaatiot vielä kehittymättömiä. Apuun tulivat sekä Oton että Hilman sukulaiset. He ottivat tyttäriä luokseen ja huolehtivat heidän koulutuksesta ja ohjasivat heitä ammattiin ja itsenäiseen elämään. Myös kaukaisemmat Korhosen suvun jäsenet suhtautuivat Hilma Mariaan tyttärineen auttavaisesti antaen heille asuinsijoja. Kerkonjoensuussa asuvat tyttäret Lempi ja Hilma huolehtivat äidistään, tädistään, sedästään ja vanhemmista sisaristaan heidän elämänsä loppuvaiheissa.

Korhosia verkossa: Sievin Knuutilat

Sukukirjamme toista osaa odotellessa on mahdollista etsiä tietoja myöhemmistä polvista verkkosukupuista. Esko Kallio-kankaan Geneanet-sukupuu <https://gw.geneanet.org/ekallio?lang=fi&p=perttu+ristonpoika&n=korhonen+o.s.+korhoin> alkaa Perttu Ristonpoika Korhosesta (1642–1710). Hänet mainitaan sukukirjamme taulussa 12. Tekijä kirjoitti 2006 samasta sukuhaarasta

selvityksen sukulehtemme s. 14–19, 22. Se alkoi Pertun pojanpojan-pojapojasta Lauri Heikinpoika Korhosesta (1765–1784). Hän muutti 1818 Karttulaan ja hänen poikansa Nuutti 1826 edelleen Sieviin, missä sukunimeksi vaihtui Knuutila.

HK

Kansakoulunopettajasta kestikievarin emännäksi

Eine Rautavirta, Suolahti
Kaija Rautavirta, Helsinki

”Tomera vauva”, sanoi Ida. ”Se pittää antoo meille. Mistä se vauva on tullu?” Kolmivuotias Ida oli tullut katsomaan vastasyntyntä tyttövauvaa, serkkuaan Helmiä. Ainoana lapsena Ida halusi uuden tulokkaan omaan perheeseensä.

Helmi Maria Pakarinen syntyi 12.6.1888 Rautalammin Saikarinniemiellä Rasilassa (Kerkonjoensuu 2). Hänen vanhempansa olivat Maria Korhonen (1864–1917) ja Otto Heikinpoika Pakarinen (1850–1887). Isäänsä Helmi ei ennättänyt nähdä, sillä Otto Pakarinen kuoli lavantautiin joulukuussa 1887, puoli vuotta ennen Helmin syntymää. Isän kuoleman jälkeen Helmin holhoojaksi määrättiin Heikkilän isäntä naapuritalosta (Haapamäki 6).

Kovin paljon tietoa Otto Pakarisesta ei ole. Ida (Prittinen, myöhemmin Korhonen, s. 1883), Oton siskon Loviisan tytär, on myöhemmin muistellut Oton olleen kirjoitus- ja lukutaitoinen, arvostettu ja viisas mies. Hänet on haudattu Rautalammin hautausmaalle. Haudalla ei ole muistokiveä, eikä sen täsmällinen sijainti ole tiedossa.

Maria jäi tyttärensä kanssa kahdestaan asumaan Rasilan taloon. Muutama vuosi myöhemmin, 1891, hän avioitui naapurissa asuneen Aapeli Utraisen kanssa. Perhe muutti Rautalammin Vaajasalmen Levälahteen (Luvenlahteen) pienviljelystilalle. Siellä syntyivät Adolfiina (1892–1894), Alina (1894–1969), Olga (1896–1979), Hilma (1898–1959), Edit (1902–1948), Aino (1904–1981) ja Toivo (1907–1966).

Maria kuoli lokakuussa 1917, nuorimman lapsen ollessa kymmenvuotias. Yksityiskohtaisia tietoja Marian elämästä ei ole. Hänet on haudattu Rautalammin hautausmaalle. Marian kuoleman jälkeen Aapeli Utrainen avioitui Marian siskon, Idan, kanssa.

Helmi kävi Vaajasalmessa kiertokoulua vuosi-na 1900–1902 ja ilmeisesti opiskelusta innostuneena halusi sen jälkeen osallistua Suonenjoella järjestetyille ns. opettajaseminaarin valmistuskurssille. Juuri tuolloin oli paras heinänteon aika, eikä Aapeli halunnut päästää häntä matkaan. Helmi valitti asiasta Loviisa-tädilleen. Loviisan mielestä Helmin oli päästävä kurssille, ja tarvittaessa Loviisa lupasi kustantaa kurssin ja antaa evästä matkaa varten. Ja niin Helmi pääsi opiskelemaan. Pari vuotta myöhemmin hän pyrki Jyväskylän seminaariin yhdessä naapuritalon Lyydian kanssa. Helmi on kertonut Lyydian äidin sanoneen hänelle, että kyllä sinä voit mennä pyrkimään, mutta vain Lyydia sinne pääsee. Mutta niin kävi, että sinne pääsikin Helmi ja Lyydia vasta muutaman vuoden kuluttua.

Opiskelu Jyväskylän opettaja- ja opettajatarseminaarissa alkoi elokuussa 1904. Helmi asui seminaarin asuntolassa. Opiskeluaikaiset

matkat Rautalammin ja Jyväskylän välillä sujuivat isäpuolen hevoskyydissä. Helmi valmistui kesäkuussa 1910, ja syksyllä hän aloitti opettajana Jyväskylän pitäjän Oravasaaren (Oravisaaren) kansakoulussa.

Kansakoulunopettaja Helmi Pakarisen puheesta 1910-luvulla: – – – *Nykyaikana vaaditaan ihmisiltä kaikenlaisia hyviä ominaisuuksia, jotta hän voisi mahdollisimman hyvin tehtävänsä tehdä ja täten hyödyntää yhteiskuntaa. Senpä vuoksi tulisi jokaisen yksilön pitää huolta sekä henkisestä että ruumiillisesta kehityksestään, sillä yhteiskunnan palveluksessa tarvitaan sekä hengen eli sielun että ruumiin voimat.* – – – *Kun kansassa nuoriso alkaa ruumiinharjoituksia laiminlyödä, kun se rupeaa ponnistuksia välttämään, urheilua ja urheilun harjoittajia halveksimaan, silloin on vaara käsissä, sillä ruumiillista kehitystämme koskevaa välinpitämättömyyttä seuraa luonnonlain mukaan taipumus velttouteen ja ylellisyyteen. Ja kun velttous ja ylellisyys pääsevät voitolle, silloin on kansa tuomittu kuolemaan, – ei siinä enää auta tieto eikä taito ei tiede eikä taide eikä korkealle kehittynyt yleissivistyskään.*

Paikallislehdissä on tuolta ajalta joitakin mai-

Seminaarilaiset Helmi Pakarinen (vas.), Helmi Jalkanen ja Siiri Blomqvist. Kuva on vuoden 1910 tienoilta.

nintoja Helmi Pakarisesta. Hän näyttää olleen Jyväskylän ympäristön opettajayhdistyksen johtokunnassa, Jyväskylän pitäjän kuntavaalien vaalilautakunnassa, Suomen Lasten Avustustoimikunnan Oravisaaren koulupiirin alakomiteassa, ja joinakin elintarvikesäännöstelyn vuosina hänen vastuullaan oli Oravisaaren elintarvikekorttien jakaminen.

Helmi oli myös Oravasaaren kyläkuoron johtaja. Hän oli mukana muun muassa paikallisen Martta-yhdistyksen toiminnassa. Sen tiimoilta hän osallistui elokuussa 1917 Helsingissä järjestettyyn suureen neuvottelukokoukseen, jossa asiantuntijoiden johdolla pohdittiin ensimmäisen maailmansodan Suomelle aiheuttamaa elintarvikepulaa ja siitä selviytymistä. Kokouksen aiheita olivat ruoka-aineiden korvaaminen luonnon raaka-aineilla, kunnallisten keittoloiden perustaminen ja monet muut väestön ravitsemiseen liittyvät kysymykset.

Oravasaareissa Helmi tutustui maanviljelijän poikaan, kyläkauppias Matti Puuraan (s. 22.12.1886), ja he avioituivat elokuussa 1919. Seuraavana keväänä nuoripari muutti Äänekosken Mämmenkylään, sillä Matti ryhtyi siellä sijainneiden Alatalo-, Kevätmäki- ja Kevätlampinimisten talojen hoitajaksi. Muutama vuosi myöhemmin hän osti Kevätmäen ja Kevätlammen tilat ja parin vuoden päästä myös Alatalon.

Perheen ensimmäinen lapsi syntyi 1920 ja sai Salme-nimen Mämmenkylän asuintalon mukaan. Pari vuotta myöhemmin syntynyt Matti Ensio kuoli vuoden vanhana. Muutto Äänekosken kirkonkylälle 1923 merkitsi isoa elämänmuutosta, sillä Matti Puura oli ostanut sieltä kestikievarin. Äänekoskella perheeseen syntyivät Lilli (1924), Eine (1926) ja Anja (1929).

Äänekoskella arki täyttyi nelilapsisen perheen äidin tehtävistä ja matkustajakodin ylläpidosta. Isona apuna etenkin matkustajakodin käytännön töissä oli vuosikymmenten ajan Hilma Utriainen, Helmin sisarpuoli. Oravasaaren opettajavuosien jälkeen Helmi Puura ei toiminut opettajatehtävissä muutamia Äänekosken kansakoulussa olleita sijaisuuksia lukuun ottamatta. Matti Puuran vastuulla oli Mämmenkylällä sijainneiden tilojen sekä Äänekosken keskustassa olleiden rakennusten, viljelysten ja eläinten hoito. Tytöt osallistuivat talon töihin sitä mukaa kuin ikä karttui; he olivat paimenessa, heinänniitossa, perunanostossa, rukiinpuinnissa, auttoivat keittiössä ja olivat joskus apuna matkustajakodin puolellakin.

Helmi ja Matti Puuran kihlajaiskuva.

Kiireisestä arjesta huolimatta Helmi Puura oli aktiivinen äänekoskelainen. Hän oli mukana monien yhdistysten toiminnassa, Äänekosken lasten- ja kunnalliskodin johtokunnissa, kirkkovaltuustossa sekä kauppalan valtuustossa lähes kaksikymmentä vuotta (1932–1951). Hän oli myös perustamassa Äänekosken yhteiskoulua ja kuului sen johtokuntaan pari vuosikymmentä. Helmi Puura oli kysytty puhuja moniin Ääne-

kosken ja ympäristökuntien tilaisuuksiin sekä sota-ajan kotirintamajuhliin.

Lotta Svärd -järjestöön Helmi Puura liittyi 1933. Hän oli Sisä-Suomen piirin Äänekosken paikallisosaston muonitusjaostossa. Sota-aikaan sisältyi toiminta Vapaassa huollossa. Helmikuussa 1942 hän oli saattamassa sotalapsia junalla Tornion kautta Ruotsiin. Sota-aika merkitsi muitakin muutoksia perheen arkeen. Perheen isommat tytöt opiskelivat Helsingissä tai olivat lottatehtävissä eri puolilla Suomea.

Äidin kirjeestä Salmelle Helsinkiin 22.3.1941: *Lähetän tässä vähän suuhun pantavaa maarianpäiväpyhäksi. On niin hassua, kun ei oikein saa mitään tuohon pakettiin. Liha on niin ja näin. Voi on kortissa. Leipää ja vehnästä on riittämiin, mutta sitä on kaiketi siellä Helsingissäkin tarpeeksi. Meilläkin on vaan aikalailla miettimistä, mitä vierasten pöytään pannaan. Ei sitä saa vaih-televaksi, vaikka kuinka koettaisi. Nyt on vakinaisia ruokavieraita 7. Minä kudotin täällä työtuvalla lattiamattoja 29 m. – – Nyt olen ommellut 1 tusinan pyyheliinoja. Sain juuri merkatuksi. Ensi viikolla ostan pakan lakana-kangasta. Täytyy ommella siitä lakanoita 1 tusina ja lopusta teen tyynyliinoja.*

Äiti eläinlääkintälottana toimineelle Salmelle

Puuran majatalo Äänekoskella 1920-luvulla.

Helmi ja Matti Puura, takana tyttäret vasemmalta Anja, Lilli, Eine ja Salme. Kuva on vuodelta 1943.

Kintauden hevossairaalaan 6.11.1941: Tässä tohinassa pistän jonkun sanan. Meillä on kova touhu. On 6 täyshoitolaista. Täytyi ottaa noita yhteiskoululaisia, kun eivät klo 9:sään ehdi kouluun Laukaasta ja Jyväskylästä. – – – Nyt on ollut yövieraistakin paikat täyttä. Onhan mulla uusi apulainenkin, mutta tottumattomalta käy työ hitaasti. Minun pitäis vielä mennä puhumaan Konneveden kirkolle t.k. 16 p:nä. Mitä tässä jaksaa mieltä!

Äiti Salmelle Helsinkiin 29.4.1942: Meillä käy tätä nykyä kovasti vieraita. Kaikkia olen koettanut kovasti syöttää ja juottaa, sillä tiedän, että se on monelle tuiki tarpeen. –Nyt lähdän kirkkovaltuuston kokoukseen ja tänä iltana on kauppalan valtuuston kokous. Niin, että minun aikani menee vaan tässä jonninjoutavassa.

Helmi Puura kuoli 65 vuotiaana, huhtikuussa 1954, muutaman vuoden sairastettuaan. Matti Puura menehtyi heinäkuussa 1956. Matkustajakodin toiminta jatkui vuoteen 1973 saakka pääosin Helmin siskopuolten, Hilman ja Ainon, toimesta.

Agronomiksi valmistunut Salme (Lehtinen, k. 22.3.2008) työskenteli Helsingissä maataloushallituksessa perheen perustamiseen asti. Kartanpiirtäjäkurssin suorittanut Lilli (Karhunen, k.

21.9.2014) toimi maanlunastuslautakunnassa Parkanossa, pankkitoimihenkilönä Äänekoskella ja naimisiin mentyään toimistopäällikkönä miehensä omistamassa asianajotoimistossa Jyväskylässä. Eine (Rautavirta) valmistui käsityöopettajaksi ja oli opettajana Keski-Suomen Opistossa Suolahdessa 40 vuotta. Anjasta tuli voimistelunopettaja, hän avioitui tanskalaisen papin kanssa ja muutti – Matti-isän sanojen mukaan ”pannukakkumaahan” – Etelä-Slesvigiin ja toimi siellä seurakunta-tehtävissä.

Helmi Maria sai kymmenen lastenlasta, kaksikymmentä lastenlastenlasta ja seuraavaakin sukupolvea jo on. Vuosittain suku kokoontuu Matti ja Helmi Puuran aikoinaan hankkimalle Alatalon-tilalle kesää viettämään.

Osa Helmi Puuran eri tilaisuuksissa pitämistä puheista on säilynyt pienissä ruutuvihossa. Ensimmäiset puheet ovat Oravasaaren opettaja-vuosilta.

Ote puheesta, joka on otsikoitu Wapaudesta. Päiväystä ei ole, mutta se lienee keväältä 1918:

– – Nyt on vapauden hetki lyönyt. Wuosikymmenien raskaat ja synkät kahleet saa armas isäinmaamme heittää harteiltaan. Jokaisen suomalaisen sydän sykkii riemusta siinä toivossa, että kovia kokenut kansamme saa nyt uudet, valoisat päivät osakseen ja että kansamme taloudellinen ja sivistyksellinen kehitys pääsee jälleen vapaaksi siitä painostavasta, mustasta taantumuksesta, joka sitä on jo pitkät ajat ahdistanut. Mutta myönnettävä on, että vapaus samalla kun se herättää uupuvia uinuvia voimia, samalla se myös velvoittaa ja mihin se nykyhetkellä velvoittaa? Ymmärtääkseni tarmokkaaseen työhön ja toimintaan kaikilla aloilla. – –

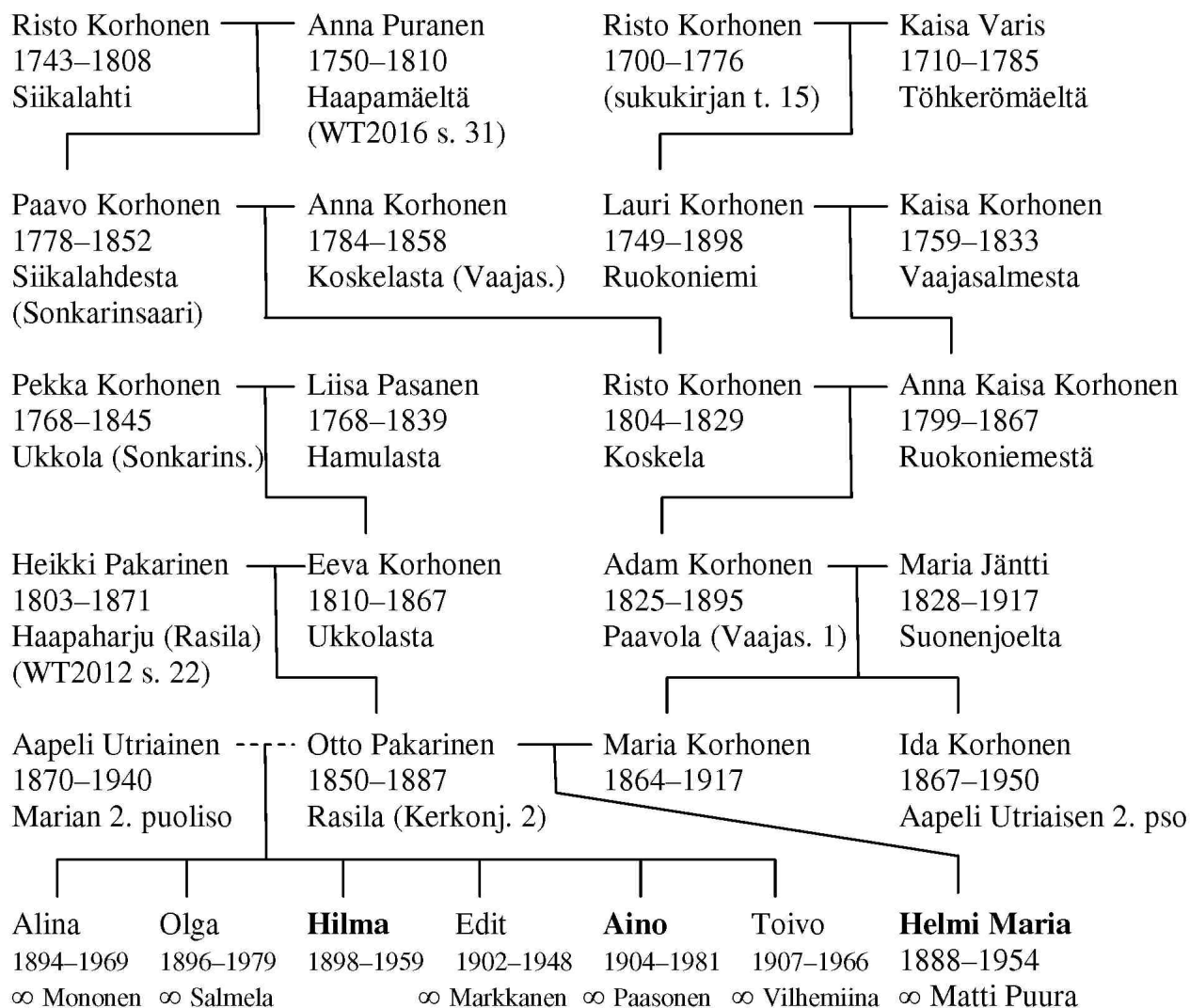
Tämä on kirjoitettu Eine-äidin kanssa Suolahdessa 23. lokakuuta 2017, päivänä, jolloin Maria Pakarisen kuolemasta tuli sata vuotta.

Kaskiriita 1601

"Vielä v. 1601 Jämsän kirkkoherra riiteli rautalammilaisten Pekka Vesterisen ja Klemetti Korhoisen kanssa 24 peninkulman päässä Jämsän pappilasta olevasta kaskesta, jonka mainitut talonpojat olivat kaataneet mutta kirkkoherra väkivalloin polttanut ja kylvänyt sekä korjannut

siitä 30 tynnyriä ruista. Kirkkoherran valitti Vesterien ja Korhoisen ryöstäneen tästä 12 tynnyriä, vaikka kaski oli Jämsän pappilan maalla."

Hämeen historia 2:1 s. 470, VA 3762:11, 2949:37, 222b:39

Helmi Maria oli Korhosiamme sekä isänsä että äitinsä puolelta monesta sukulinjasta.

Eerolan Matti s. 1849

Koipiniemen Korhosia käsittelevässä jutussa (Wanha Tuomas 2014, s. 16, taulu 29) mainitaan Matti Matinpoika Korhonen s. 16.12.1849. Hän meni naimisiin Loviisa Kuneliuksen kanssa. Rautalammin rippikirjan (1862–1871, osa III, s. 1025) mukaan Matin omistuksessa oli 1860-luvulla Eerolan 1/12 manttaalin tila (Sonkarinsaari 11).

Matin perhe on Pekka Rantalan kokoamassa Geneanet-sukupuuissa

<http://gw.geneanet.org/aprantalagmailcom?lang=fi&v=KORHONEN&m=N>.

Lapsia oli kuusi. Heistä ainakin Kalle oli naimisissa, mutta hänellekään ei ole merkitty lapsia tähän sukupuuhun.

Koipinimessä syntynyt Pekka Korhonen muistelee, että vielä hänen isänsä Matin s. 1916 lapsuudessa ja nuoruudessa maailmansotien välillä koipinimeläiset pitivät yhteyttä eerolalaisten kanssa ja kävivät kylässäkin veneellä. Matkaa tulee Koipiniemestä yhdeksisen kilometriä Konneveden rantaa pohjoiseen Koskelonlahden pohjaan. Matin ja hänen lastensa myöhemmistä vaiheista ei ole tietoa.

Miten Korhonen hankki tiluksensa eli vähän lisää

Ilkka Korhonen, Helsinki

Kerkko-asiaa

Hannu Korhonen kirjoitti vuoden 2016 Wanhassa Tuomaassa sukumme kantatilan nimestä ja sen eräomistajista otsikolla Kuka tai mikä oli Kerkko. Haluan tässä vähän täsmentää tiluksien vaiheita siten, kuin minä olen niitä tulkinut.

Koska Korhosten tiluksien rajamerkeistä on laadittu päivämäärin varustettu dokumentti, joka jäljennöksenä on säilynyt meidän päiviimme saakka, seuramme voi katsoa olevansa erityisen onnekas. Ei tällaisia asiakirjoja jokaisen suvun tontin alkuvaiheista ole olemassa. Tästä Ylä-Satakunnan kihlakunnantuomarin Jöns Persson Västgöten 11.1.1553 antamasta päätöksestä on seikkaperäinen selvitys vuoden 2009 WT:ssä sekä lyhennettynä ja eräin kohdin virheellisenä sukukirjassamme.

Päätösasiakirja

Oleellisin seikka koko prosessin luonteesta löytyy päätöstekstin jäljennöksen alusta, jossa sanotaan suomennettuna mm. seuraavaa: Mainitsee Korhosen kirjeen... ja kuuluvat näin sen alueen rajat, jonka he olivat ostaneet Lasse Hoijalta ja Varalan Ragvaldilta... (såm thee aff Lasse Hoija och Raghuäll Varalan kiöptt Haffua). Tässä sana he ei suinkaan viittaa Korhoseen (tai Korhosiin), vaan joihinkin muihin henkilöihin, jotka olivat jossain vaiheessa ennen kyseistä prosessia ostaneet Västgöten päätöksen perusteella Korhosen haltuun annettavan erämaa-alueen (Korhosesta käytetään tekstissä pelkästään yksikkömuotoa). Tässä käsiteltävässä asiakokonaisuudessa ei siis suinkaan ole kysymys mistään kaupankäynnistä vaan puhtaasta asutustoiminnasta.

Kyseessä olevan asiakirjan noin vuonna 1590 laadittu jäljennös on selvästikin vain katkelma Västgöten alkuperäisestä päätöksestä. Koko

asiakirjan kopiominen olisikin ollut aivan turhaa, koska siitä tarvittiin ainoastaan rajamerkkejä koskeva osa ilmeisesti jonkun rajariidan selvittämiseksi. Jos saisimme lukea Västgöten päätöksen kokonaisuudessaan, sieltä selviäisi tietenkin, keitä nuo edellä mainitut thee, he oikein olivat, joiden maista päätöksessä näyttää olevan kysymys.

Jo Ruotsin keskiaikaiset kuninkaat Maunu Eerikinpoika ja Eerik Pommerilainen olivat tietoisia Suomen laajoista asumattomista ja siten verotuloja tuottamattomista erämaista. Heidän yrityksensä näiden asuttamiseen tyrehtyivät erisyistä. Sen sijaan kuningas Kustaa Vaasan toimenpiteet valtakunnan otteen lujittamiseksi sen itäisellä alueella johtivat tulokseen, jossa tärkeänä toimijana oli Savonlinnan vouti Kustaa Fincke. Vuonna 1542 Kustaa Vaasa julisti kaikki valtakunnan asumattomat erämaat kruunun omaisuudeksi, mikä käytännössä merkitsi eräomistajjärjestelmän loppua.

Tämän julistuksen seurauksena asumattomia erämailta alettiin asuttaa niin Savossa, Kainuussa kuin Hämeen pohjoisosissakin. Suhteellisen tarkoin rajoin määritellyt hämäläisten eräalueet merkittiin kirjoihin siten, että kukin kirjattiin sen talon nimiin, jonka hallintaan se oli kuulunut. Aikaisemmin eräsjöillä oli käyty kauppaakin, mutta nyt oli kysymyksessä pakkolunastuksen toteuttaminen, nykyaikaista termiä käyttäkseni. Kruunulla oli valta luovuttaa erämaa-alueet kelle tahansa henkilölle, joka oli halukas sinne pysyvästi asettumaan ja maat viljelykseen

ottamaan. Lähtökohtaisesti jokainen entinen omistajatalo oli etuoikeutettu sijoittamaan asuttajan omalle eräalueelleen, mutta vain harva Hämeestä saakka sinne kauas lähti. Jos siis Hämeestä ei löytynyt asuttajaa, tilan sai sitten muualta eli tässä tapauksessa lähinnä Savon puolesta lähtenyt henkilö.

Kerkoneräsijan ostajat

Kantaisämme Tuomas Korhosen isä Pekka, kuten muutkin idästä päin erämaita asuttamaan lähteneet, olivat pääasiassa Savon liikaväestöä, siis talon nuorempia poikia ja näiden jälkeläisiä, joista moni oli jo lähinnä rengin asemassa. Näin ollen kyseessä ei mitenkään voinut olla talonpoikien välinen tai muukaan kaupankäynti. Mistäpä noilla tilattomilla olisi ollut varojakaan eräpalstojen ostamiseen. Koska siis kysymyksessä oli kruunun asutustoimenpide, Korhosen ei tarvinnut tilukset saadakseen maksaa mitään. Hän sai Västgöten päätöksellä maihinsa perinnöllisen hallintaoikeuden, joka säilyi niin kauan, kuin verot vain suoritettiin ajallaan.

Miten Kerkoneräsija-nimellä tekstissä mainitun Korhosen saaman maa-alueen vaiheet sitten olivat kehittyneet ennen asutuskautta, siitä esitän tässä oman näkemykseni. Hannu Korhonen mainitsee, että Suur-Jämsässä oli keskiajalla Kerkkola (Kerkkoila) -niminen talo. Vuodelta 1539 peräisin olevan vanhimman maakirjan mukaan Kerkkola oli jo kolme taloa käsittänyt kylä. Olipa taloja aiemmin yksi tai useampia, joka tapauksessa on varsin selvää, että Kerkkolalla kuten useimmilla muillakin varakkailta hämäläistaloilla oli keskiajalla hankittu eräomistus Pohjois-Hämeessä. Nimi "Kerkoneräsija" on tästä varma todiste.

Liekö hyvä tarjous houkutellut vai mikä, joka tapauksessa Kerkkolan talonpojat myivät pois erätilansa 1500-luvun alkupuolella. Ostajat, Lasse Hoiva (ei siis Hoija, kuten päätösasiakirjassa lukee) ja Ragvald Arvidinpoika Varala olivat suurtalonpoikia Kangasalta, siis Satakunnan puolelta. Mahtiansa osoittaakseen tai varojansa hyvin sijoittaakseen hekin päättivät ottaa osuutensa hämäläisten erämaasta. Ragvaldin hallussa oli ennestään erämaa Keuruulla, joten hän ei ollut ensikertalainen näissä asioissa.

Vuoden 1542 kuninkaan julistus muutti sitten tilanteen päällelleen. Erämaapalstojen arvo romahti hetkessä nolleen, kun niiden omistusoikeus siirtyi kruunulle. Lasse Hoiva ja Ragvald Varala

olivat talonpoikien eliittiä ja sitä paitsi kuuluivat aivan varmasti Kangasalan Vääksyn herran Jöns Västgöten seurapiiriin, eihän heidän kummankaan asuinpaikasta ollut kuin kymmenisen kilometriä tämän kotikartanoon. Näin ollen Kustaa Vaasan julistus tuli sisäpiiritietona heille reaaliajassa, todennäköisesti jo hyvissä ajoin ennen asian julkistusta. Lasse ja Ragvald toki myös ymmärsivät täysin, mitä tämä muutos tarkoitti. Niinpä he luonnollisesti päättivät myydä eräalueensa pois mahdollisimman pian. Vääksyn herra varmaan auttoi heitä asian ripeässä hoitamisessa.

Kangasalan miesten hyväuskoiset asiakkaat löytyivät samasta pitäjästä kuin alkuperäiset omistajat eli Jämsästä, jonka taloilla oli edelleen eräomistuksia Niiniveden ympäristössä. Sattumalta Västgöte oli 1550-luvun alussa oman toimensa ohella Hollolan kihlakunnantuomarin sijainen, joten kyseinen jämsäläisten erämaihin liittyvä päätös kuului hänen toimivaltaansa. Kerkoneräsijan miehenosien höynäytetyt ostajat, jotka saman tien eräalueensa menettivät, ovat suurella todennäköisyydellä vuoden 1552 Hämeen erämaiden luettelossa mainitut Seppolan Antti Maununpoika ja Heikkilän Niilo Heikinpoika. Antti ja Niilo ovat lähes varmasti juuri ne henkilöt, jotka Västgöten tuomiokirjan katkelmassa mainitaan vain sanalla thee, he.

Saikarinniemi Korhosten näkökulmasta

Sukukirjan sivulla 82 on kirjoitukseni Kiista Saikarinniemen omistuksesta. Siinä todetaan, että Jöns Västgöte jakoi Etelä-Saikarin miehenosan kahtia Haapamäen ja Kerkonjoensuun talojen kesken. Miehenosa oli ollut Jämsän talollisten omaisuutta, eikä näytä kuuluneen lainkaan Lassen ja Ragvaldin maihin eikä siis alun perin Kerkkolan taloillekaan. Asia kuitenkin käsiteltiin ilman epäilystä samassa prosessissa kuin Kerkoneräsijakin.

Korhoset tätä Saikarin miehenosaakin havigitelivat, vaikka heidän Kerkoneräsijansa oli varsin laaja. Syynä oli selvästikin se, että Kerkon alue käsitti vain kaksi miehenosaa, siis kaksi tilaa, vaikka heitä oli kolme miestä talollisiksi pyrkimässä, Tuomas Korhosen lisäksi hänen veljensä Heikki ja lankonsa Olli Vesterinen.

Kirjoitin sukukirjassa, että Saikarinnimen miehenosan halkominen aiheutti sen, että sinne jo asettunut Reko Raatikainen muutti seitsemän vuotta myöhemmin isänsä perustamalle tilalle

Haapamäkeen, jossa maata oli huomattavasti enemmän eli puolitoista miehenosaa. Mutta ei jako Korhosillekaan ollut mieleen, koska puolikas ei sopinut heillekään asuttavaksi tilaksi. Näin ollen Heikki Korhonen jäi ilman omaa taloa ja

muutti muualle aikansa Tuomas-veljen kotona asusteltuaan.

Etelä-Saikarin puolikkaat miehenosat asutettiin sitten vasta 1700-luvulla, kun pienemmätkin tilat asutukseen kelpasivat.

Kesämuistelmia

Martti Korhonen, Tampere

Talvi alkaa väistyä vähän kerrassaan ja aikanaan kesä saapuu iloksemme. Tai ainakin se saapuu. Ilosta puhuminen lienee ennen-aikaista, koska kesäinen luonto häiritsee jatkuvasti sivistyneen ihmisen elämää. Tämä pari vuotta sitten kokemani mökkipainajaisen jälkeen kirjoittamani teksti kertoo kuinka.

Vaikaa on ollut, luonto kiusaa ehtimiseen. Ensin oli se veneily. Rannassa on liejuisa pohja ja lastattu vene oli vaikea saada vesille. Kun se oli saaatu suuren voimainponnistuksen myötä tehtyä, ottivat lumpeenlehdet kiusankappaleen roolin. Yritin soutaa, mutta ne penteleet kiskoivat tahallaan airoja. Lisäksi niiden päällä olevat parittelevat hyönteiset aiheuttivat syvän moraalisen närkästyksen. Kun pääsimme saareen, oli nuotiopaikassa neljä muunaa. Vastentahtoisesti päätimme antaa tässä kohdin periksi luonnolla, koska pienet linnunpoikaset ovat söpöjä ja sellaisista luontokappaleista pidän. Jouduimme kököttämään sisällä ikkunan ääressä kunnes rantapiemo suvaitsi saapua paikalle huolehtimaan aarteistaan. Lintuemon leväperäisyys herätti jälleen moraalisen närkästyksen tunteen. Jos me joudumme rajoittamaan liikkumistamme niin vähintä mitä emo voisi tehdä olisi edes kunnioittaa aiheuttamaansa vaihua ja koettaa saada poikasensa mahdollisimman nopeasti pois munista. Ei niistä munista ole meille paljon iloa. Katselen mieluummin vastakuoriutuneita, tuoreita pikku lintusia.

Pääsimme vihdoinkin lämmittämään saunaa, kunhan olimme siivonneet ensin saunan ympäristön. Puut olivat levitelleet roskia joka paikkaan, ja jouduimme käyttämään ainakin 15 minuuttia niiden jälkiä siivo-
tessamme. Kiuasta pimeässä saunassa sytyttäessä savu kirvelsi silmiä. Miksei puupalikka voi olla savuttamaton? Tässäkin nähdään, että ihminen on luontoa taitavampi tuotekehittelijä. Saunan lämpiämistä odotel-

lessa kuunneltiin gramofonia, mutta veden liplatus häiritsi jatkuvasti nautintoa. Kuikan huuto Evert Tauben seilauksesta kertovan kappaleen päällä ei ole minun esteettisen makuni mukainen. Ei sitten lainkaan.

Vihdoin sauna oli lämmin. Aurinko suvaitsi valaista saunan tyydyttävästi vasta tässä vaiheessa! Mutta sitten kun istahdimme löylyjen välillä portaalle se paistoi ikävästi silmiimme. Olipa järvinä vielä tässä samassa ikävässä mukana. Se kaksinkertaista heijastuksellaan häiriön. Itikatkaan eivät kunnioittaneet meitä poissaolollaan, vaan imivät miten lystäsivät.

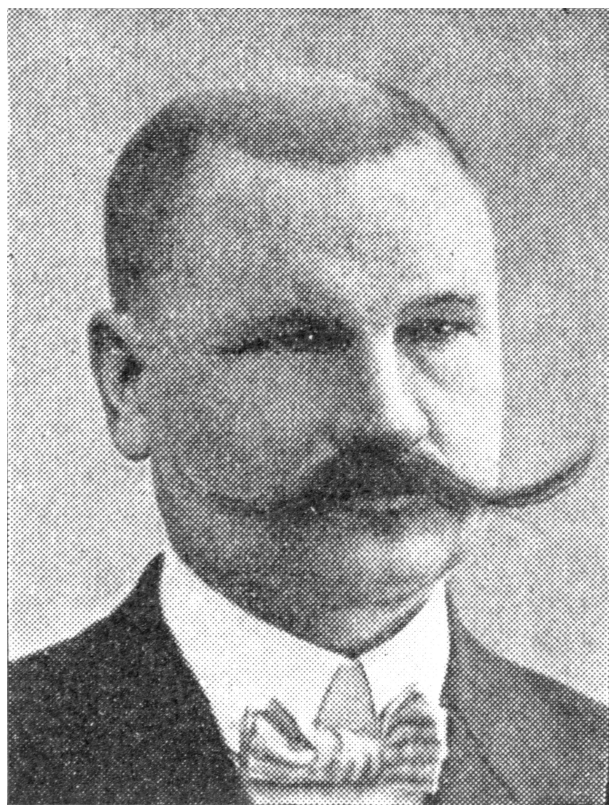
Lopulta oli aika mennä nukkumaan, koska jälleen aurinko lopetti luonnollisen tehtävänsä aivan liian aikaisin. Pimeässä on huono lukea Aku Ankkaa. Noin viiden aikaan heräsin linnun lauluun. Olin varautunut huonoihin nukkumaolosuhteisiin, mutta tämä oli liikaa. Meille kaupunkilaisille on itsestään selvä asia, että aamuyöllä ei meluta. Sain kuitenkin nukuttua edelleen katkonaisesti. Nyt olen hereillä ja katselen rantasipin pesään päin. Haluaisin nähdä onko se pesässään, mutta en näe koska emo totta kai teki pesän kiven koloon siten, ettei sitä näe suoraan aamukahvipöydän äärestä. Järvi on tyyni. Puolisoni haluaa mennä myöhemmin katsomaan kalasääsken eli sääksen pesintää veneellä. Mitähän vaikeuksia luonto sillä reissulla aiheuttaa? Se on selvä, ettei kalasääski tule kunnioittamaan valokuvaharrastustani minkäänlaisella mukiinmenevällä poseerauksella.

Kyllä on ihmisen kurja olla lähellä luontoa.

Asemapäällikkö

Hannu Korhonen
Orimattila

Johannes Korhonen

Johannes vuoden 1913 oppilasmatrikkelissa.⁹

Sukulaisemme Johannes Korhonen pääsi ylioppilaaksi Hämeenlinnan normaalilyseosta 1880, kirjoittautui yliopistoon, palveli upseerina sotaväessä, meni aatelisiin naimisiin ja päätyi asemapäälliköksi Pieksämäelle. Poikkeuksellisen monisyinen elämänsä sukunsa.

Atelisen von Qvanten -suvun sukuselvityksen¹ taulussa 25 mainitaan Rautalammillä 17.11.1861 syntynyt Johannes Korhonen. Hänet vihittiin Pälkäneellä 2.6.1892 Alma Engla Eufemia von Qvantenin kanssa. Lapsia heillä ei selvityksen mukaan ole ollut eikä heidän vaiheistaankaan kerrota nimiä ja päivämääriä enempää. Alma eli vielä pitkään miehensä kuoleman jälkeen, kuoli vasta 1940.

Hiski ei Johannesta tunne, vaikka hänet on kyllä merkitty Rautalammin seurakunnan kastettujen luetteloon. Isää ei tiedetä, sillä Johannes oli syntynyt aviottomana. Äidiksi on merkitty Greta Korhonen Särkisalosta. Hän on 26.10.1840 syntynyt Anna Margareta Korhonen, joka mainitaan Martti Korhosen sukukirjan Lars 1731 Särkisalo taulussa 3.

Isovanhemmat

Äidin vanhemmat ovat Pyhäniemen (Halla, Särkisalo 6) torpparin poika Samuel Korhonen ja hänen vaimonsa Anna Liisa Leppänen. Saarijärven seurakunnan arkistossa on 13.7.1846 päivätty muuttokirja, jonka mukaan torpparinpoika Samuel Antinpoika Korhonen s. 1810 muutti vaimonsa Anna Elisabeth Leppäsen ja lastensa Marian, Elisabethin, Anna Margaretan ja Helenan kanssa Saarijärvelle. Siellä syntyi vielä kaksi lasta, Kaisa s. 1847 Hietalassa (Hännilä 18) ja Eeva Sofia s. 1850 Saarijärven kylän talossa no 7.

Heillä on kuitenkin rippimerkintä Saarijärvellä jo vuonna 1844, asuvat silloin kappalaisen puustellin (Tarvaala, Saarijärvi 3) torpassa Wirta-

saaressa, missä Samuel on merkitty torppariksi. Näkyvät myös lastenkirjassa Virtasaarella. Syntymäpaikkamerkinnot tuntuvat erikoisilta, ellei sitten Samuelin torpparin pesti ollutkaan kovin pysyvä, vaan hän kulki perheineen huonemiehenä talosta toiseen.

Vuonna 1850 he muuttivat takaisin Rautalamille, asuivat ensin vuoden Pyhäniemessä, muuttivat sitten itsellisiksi vuonna 1851 Huutokallion torppaan (Särkisalo 7) ja edelleen Hallan Pirtti-taipaleen torppaan. Äiti Anna Liisa kuoli siellä 13.7.1853 rintapistokseen, kun Anna Reetta oli vasta 13-vuotias. Isä-Samuel muutti sieltä 1854 Mullinahon torppaan (Särkisalo 10) Anna Reetan ja Eeva Sofian kanssa. Vuonna 1856 he asuivat Hallan Heikkilässä (Särkisalo 6). Reetta muutti sieltä 1856, siis pian ripille päästyään, Sumiaisiin ja leski-isä Samuel samana vuonna Pyhäniemeen tyttärensä Eevan kanssa. Samuelilla on siellä rippimerkintöjä vuosilta 1857, 1858 ja 1861. Viimeksimainittuna vuonna hän muutti Korpilahdelle. Siltä vuodelta ei Korpilahden muuttaneiden luettelo ole tallella eikä myöskään muuttokirjoja koko 1860-luvulta.

Äiti Anna Reetta

Anna Reetta oli syntynyt Pyhäniemessä 1840, muuttanut vanhempiensa mukana Saarijärvelle 1846 ja takaisin Rautalamille 1850. Hän muutti 1855 Sumiaisiin ja parin vuoden kuluttua takaisin Rautalamille, piiaksi Raivioahon torppaan (Särkisalo 6). Oli 1859–1860 Hallassa ja 1861 Pyhäniemessä, missä hän synnytti aviottoman lapsen marraskuun puolivälissä. Isää ei ole merkitty kastettujen luetteloon eikä se selviä muistakaan kirkonkirjamerkinnoista. Ratkaisevassa asemassa on siis se, mitä tapahtui Särkisalossa helmikuun puolenvälin jälkeen.

Parin vuoden kuluttua Reetta muutti lapsensa kanssa Korpilahdelle, muuttokirja päivätty 26.11.1863. Siellä hänet on merkitty lastenkirjaan piiaksi kappalaisen Fredrik August Grahnin puustelliin, mukana on poika Johannes. Grahn oli tosin kuollut aikaisemmin samana vuonna, mutta hänen leskensä asui vielä puustellissa lastenkirjan mukaan. Anna Gretha on merkitty heti puAdliga ätten VON QVANTEN nr 506. Sukuselvitys Adelsvapen-ustellin ensimmäiselle sivulle, ei siis muun palvelusväen eikä torppareiden tai itsellisten joukkoon.

Tämän ei tarvitse merkitä mitään Johanneksen syntyperään liittyvää, sillä Grahn oli ollut aloitteellinen heikossa asemassa olleiden lasten elinmahdollisuuksien järjestämisessä. Hän oli tehnyt Hämeen läänin kuvernöörille ehdotuksen² kasvattisopimusten solmimisesta apua tarvitsevien lasten huoltamiseksi. Johannes ei ollut läheskään niin huonossa asemassa kuin monet valtion tai seurakuntien kustannuksella kasvateiksi sijoitetut täysorvoiksi jääneet lapset. Korpilahdella oli ehkä kuitenkin hyvä maine tässä asiassa. Jos äiti Anna Reetta oli tosiaan toivonut tämän suuntaista apua lapsensa tulevaisuuden turvaamiseen, niin odotukset täyttyivät erinomaisesti niin kuin jäljemänä kerrotaan.

Anna Reetta asui kappalaisen puustellissa vielä seuraavankin kappalaisen Dahlströmin aikana. Vuonna 1867 hän muutti Jyväskylään, mutta palasi sieltä vielä samana vuonna Jyväskylän kaupunkiseurakunnan rippikirjaan tehdyn merkin­nän mukaan³. Asui Jyväskylässä alikapteenin ja ritarin Alexander Otto Georg Gabriel Geitelin talossa no 99 kaupungin 19. korttelissa, nykyään Vapaudenkatu 18–20. Samassa korttelissa asuivat muiden muassa pormestari Krank ja seminaarinjohtaja Leinberg.

Jyväskylässä Anna Greta on kirjattu piiaksi, mutta tämä ei välttämättä todista hänen todellista asemaansa, sillä vuoden 1852 asetuksen mukaan kaikkien itsellisten tuli hankkia itselleen palvelupaikka irtolaiseksi joutumisen uhalla. "Asetusta ja todellisuutta kierrettiin henkikirjoissa merkitsemällä tilojen loisia ja mäkitupalaisia rengeiksi ja torppareiksi."⁴

Jyväskylään muuton syitä voi vain arvailla. Millä hänet sinne houkuteltiin? Tapasiko hän siellä poikansa isän? Paluu on merkitty Korpilahden rippikirjaan Mutaisten kinkerin Weijon sivulle, muuttokirjan päiväys 25.10.1867. Palatessaan Korpilahdelle Anna Reetta kantoi jo toista lasta, sillä Amanda syntyi aviottomana lastenkirjan mukaan 24.3.1868. Kastettujen luettelosta en löytänyt merkintää syntymästä.

Weijosta Anna Reetta muutti lapsensa kanssa 1870 Raidanlahden Ilmolaan. Siellä hänelle syntyi kolmas avioton lapsi: Alma 24.10.1870. Seuraavana vuonna Anna Reetta asui kahden pienen tyttärensä kanssa Putkilahden Ruotsulan talon torpassa Rajalassa. Syyskuussa 1871 hänet vihit­tiin jalkavaivaisen itsellisen leskimiehen Aleksanteri Wilhelminpojan kanssa. Rajalasta he muuttivat 1872 Oittilan Haanpäähän ja seuraavana

vuonna Raidanlahteen kappalaisen puustellin
torppaan Syvälahteen.

Seuraavan rippikirjan mukaan he asuivat itselisinä kappalaisen puustellin alueella Tyynelän mäkituvassa. Siellä he olivat ehkä vain kaksi vuotta, ainakin rippimerkintöjä on vain vuosilta 1878 ja 1879, viimeinen 14.10.1879. Mitään muuttomerkintöjä ei ole, joten ei ole tiedossa, mihin lähtivät.

Johannes

Johanneksesta on siis ensimmäinen merkintä Rautalammin kastettujen kirjassa: syntynyt 17.11.1861 "Johan oäkta, Mor Qp. Greta Korhonen", kummit Bd. (bonde = isäntä, talollinen) Lars Kolari ja Bdehu (bondehustru = talollisen vaimo) Maria, jonka sukunimestä ei saa selvää, kastanut J L Lagus, todennäköisesti lääninrovasti Johan Lorentz Lagus. Miespuolinen kummi voisi olla Kangasjärven talon (Särkisalo 8) poika, joka oli muuttanut 1857 Sumiaisiin tai ainakin kirjattu Sumiaisten kirjoihin, Särkisalo kun oli Rautalammin ja Sumiaisten rajakylä.

Johannes muutti kaksivuotiaana vuonna 1863 äitinsä mukana Korpilahdelle. Mainitaan muuttokirjassa, samoin lastenkirjassa Korpilahden kappalaisen puustellissa. Kaksi vuotta myöhemmin Johannes muutti nelivuotiaana Pälkäneelle ilman äitiään!⁵ Selityksenä on se, että hänet otettiin kasvattilapseksi. Maataloihin otetut kasvatit olivat velvollisia työskentelemään talossa 18. tai 21. ikävuoteensa asti riippuen kasvatiksiottoiästä. He olivat halpaa työvoimaa, sillä heille ei tarvinnut maksaa palkkaa niin kuin piioille ja rengeille. Johanneksen kohtalo oli kuitenkin toinen.

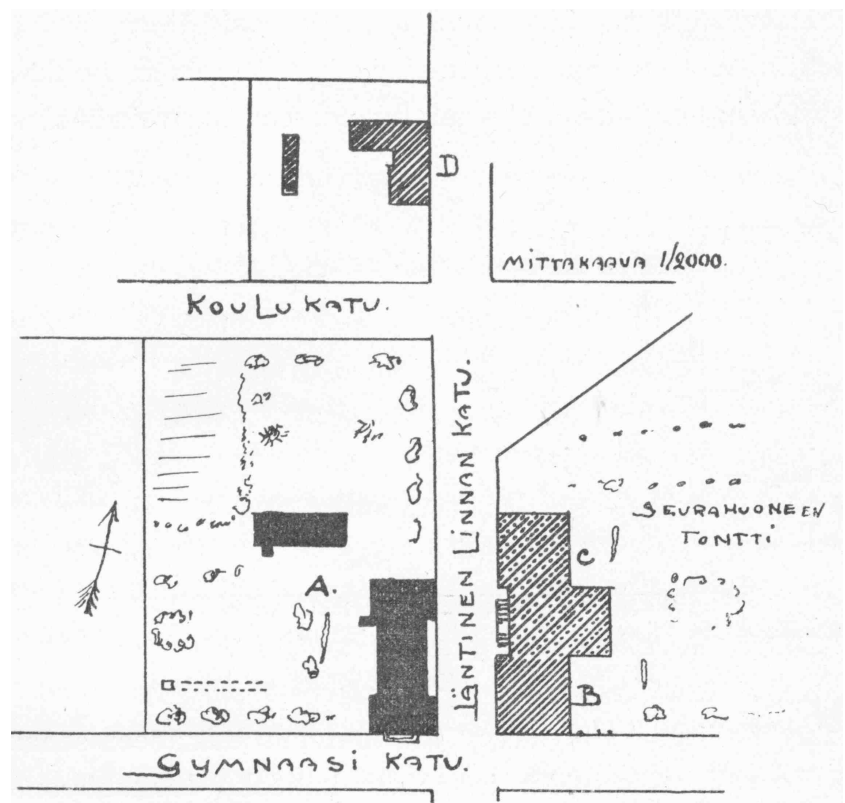
Vuonna 1852 oli annettu asetus vaivaishoidosta. Varat kerättiin köyhäinhoitoverotuksella, jota maksoivat myös tilattomat. Vuonna 1865 annettiin kunnallisasetus, jolla kunta ja seurakunta erotettiin toisistaan. Tällöin yhteiskunnalliset tehtävät, kuten köyhäinhoito, siirtyivät seurakunnilta kuntien vastuulle. Johanneksen kasvatiksi ottaminen sattui

siis juuri tähän taitekohtaan. Aikaisemmin päätökset teki pitäjänkokous, myöhemmin vaivaishoitohallitus, joka oli kunnallinen toimielin.

Korpilahden hallinto-olot olivat poikkeukselliset, sillä Päijänteen länsiranta, "maapuoli", kuului Hämeen lääniin, mutta itäranta, "vesipuoli", Mikkelin lääniin. Sen sijaan seurakunta ulottui Päijänteen kummallekin puolelle. Korpilahden seurakunnan arkistossa on pitäjänkokousten pöytäkirjoja vain vuoteen 1861, joten sieltä ei saa lisävalaistusta Johanneksen kasvatiksiottoon. Asia selviää uudesta kodista.

Pälkäneellä Johannes oli kasvattipoikana (fosterson) Ruokolan kartanossa⁶. Kasvattiäiti oli ehkä Korpilahden kappalaisen leski pastorska Flora Theresia Grahn, syntyjään Wallden. Kenen kasvatti Johannes oikeastaan oli, ei täysin selviä rippikirjoista, sillä seuraavissa kirjoissa hän on kasvattina luutnantin ja ritarin Elis Josef Waldenin ja hänen vaimonsa Rosa Emilia Augusta Grahnin, edellä mainitun pastorskan tyttären, perheessä Harhalan kylän Närhissä ja Laitikkalan kylän Ruokolan kartanossa⁷. Luutnantti Waldenista puhutaan Johanneksen muistokirjoituksessakin.⁸

Seuraavan kerran olen tavoittanut Johanneksen,

Hämeenlinnan Normaalilyseo toimi aluksi Gymnaasikadun (nyk. Lukiokadun) ja Läntisen Linnankadun (nyk. Sibeliuksenkadun) kulmassa olevassa voimistelusalii- ja kirjastorakennuksessa.

kun hän aloitti koulunkäynnin Hämeenlinnassa. Aluksi hän kävi neiti Savoniuksen ruotsinkielistä valmistavaa koulua, mutta siirtyi Hämeenlinnan normaalilyseon toiselle luokalle heti kun koulu aloitti toimintansa 1873⁹. Koulu sijoitettiin entisen yläalkeiskoulun rakennukseen. Molemmat luokat opiskelivat alunperin voimistelusaliksi rakennetussa mahdottoman suuressa salissa, pituus 21 metriä, leveys 10 metriä ja korkeus 4 metriä. Viidennen luokan Johannes luokkatovereineen opiskeli tontin keskellä olleessa vahtimestarin asunnossa, mitä pojat pitivät koulun ylimmän luokan oppilaiden asemaa korostavana erioikeutena. Seuraavina vuosina koululle jouduttiin vuokraamaan lisätiloja muista lähellä sijaitsevista rakennuksista, mutta uuden talon koulu sai vasta Johanneksen aikaa myöhemmin.¹⁰

Ensimmäiselle luokalle otettiin 41 ja toiselle luokalle 20 oppilasta. Johanneksen luokkatovereista moni erosi koulusta tutkintoa suorittamatta. Muutama valmistui papiksi tai opettajaksi, virkauralla ehkä menestyksekkäin Koulutoimen Ylihallituksen ylitarkastaja ja koulun historian kirjoittanut Erik Tammio (aik. Tammelin)¹⁰. Johannes oli Normaaliylyseon oppilaslistoilla¹¹ vuosina 1873–1880. Oppilasmatrikelissa ei ole vanhempien tietoja, vaikka useimmilla on. Ei myöskään ole merkitty, kuka maksoi sisäänkirjoitusmaksun ja ensimmäisen lukukausimaksun vuonna 1873. Kasvatin asema koitui siis Johanneksen onneksi,

Liivinmaalla syntynyt ratsumestari Jost Qvant aatelointiin vuonna 1650. Nimi muuttui silloin muotoon von Qvanten. Hän sai läänityksiä Kangasalta ja Sahalahdelta.²¹

sillä aivan varmaa on, että välistä irtolaiseksikin (lösdriven) Korpilahden rippikirjaan merkitty äiti ei olisi poikaa koulutielle pannut, saati pystynyt koulumaksuja maksamaan.

Johannes pääsi ripille koulukaupungissaan Hämeenlinnassa 1876. Vuonna 1879 hän sai muuttokirjan Pälkäneeltä "till Thus skriftskola" eli siis Hämeenlinnaan¹². Rippikirjassa on toinenkin merkintä muutosta "1888 Hlinna". Johannes pääsi ylioppilaaksi vuonna 1880 ja kirjoittautui Helsingin yliopiston juridiikan tiedekuntaan¹³. Yliopisto-opinnot jäivät puoleentoista vuoteen, sillä hän hakeutui sotilaspalvelukseen 1883⁸. Olisiko kasvatusisän esimerkki vaikuttanut vai olisiko Suomen sotaväen järjestely asevelvollisuuden pohjalle näyttänyt tarjoavan yliopistokoulutusta nopeamman ja helpomman väylän elämänuralle.

Sotilas ja rautatieläinen

Syynä saattoi olla myös pelkkä sattuma. Johannes osallistui nimittäin kutsuntoihin juuri tuona vuonna 1883¹⁴ ja ehkä arpa lankesi hänelle. Aika oli myös suosiollinen sotilaspalvelukseen ryhtymiselle, sillä vuonna 1878 oli säädetty laki Suomen sotaväestä. Hämeen pataljoona oli yksi sen seurauksena perustetuista joukko-osastoista. Joukko-osaston virallinen nimi oli Suomen 7. Hämeenlinnan tarkk'ampujapataljoona¹⁵. Se oli aloittanut toimintansa 1881. Sen alue käsitti eteläisen Hämeen Sääksmäeltä Lopelle. Joukot majoitettiin vanhan hautausmaan eteläpuoleiselle alueelle, mikä on siitä lähtien tunnettu Suomen kasarmeina.

Suomalainen sotaväki oli uutta. Se koettiin omaksi. Siksi venäläisiin käytänteisiin suhtauduttiin epäilevästi. Ruokajärjestys oli yksi näistä. Hämäläinen-lehti kirjoitti näin¹⁶: "suomalainen hamasta lapsuudesta on tottunut kuiwaan sarvilleipään, joka hänelle on terveellistä. Miksi häntä pakoitetaan ensin leipomaan taikinaista ryssän limppua ja sitte syömään sitä. Miksi ei hänelle suoda samanlaista leipää kuin hänellä oli kotonansa. Olisiko hänen mahdottomampi opetella leipomaan läpileipiä kuin taikinaisia limppuja. – – Toinen hywin mitätön wirwoitus=aine, jota asevelvollisillemme tarjotaan, on mielestämme tuo teewesi. Ennen kasarmiin tultuansa owat harwat heistä sen nimeäkään kuulleet. – – Teewettä ei suomalaiset koskaan opi latkimaan. Hyvä welli on heille terveellisempi. Kaalia ei

Pataljoonan Adjutantti

Luutnantti Johannes Korhonen

Hämeen pataljoonan adjutantti, luutnantti Johannes Korhonen vahvisti nimikirjoituksellaan pataljoonan komentajan 1.6.1893 antaman virkamääräyksen.

suomalainen myöskään milloinkaan opi kasvatamaan eikä syömään. Siis pitäisi tuo hapankaalin järjestelmä waihattaman peruna=ruokiin, joka on suomalaiselle mieluisempi."

Vuonna 1887 Hämeen pataljoonan alivänrikki Korhonen ylennettiin aliluutnantiksi¹⁷. Päiväkäskyllä 14.3.1891 ylennettiin aliluutnantti J. Korhonen luutnantiksi "wirkavuositoukkuudella"¹⁸. Pälkäneellä vihittiin 2.6.1892 luutnantti Johannes Korhonen ja neiti Alma Eufemia von Qvanten¹⁹ s. 26.7.1855. Johannes sai 12 päivän loman häitänään varten²⁰. Morsian oli aatelissukua, vanhemmat Pälkäneen ja Sahalahden kruununnimismies Engelbert Emanuel von Qvanten s. 1807, k. 1855, ja hänen toinen puolisonsa Maria Gustava Aspegren s. 1818. Morsian oli selvästi ajan tavan mukaisen naimiän ylittänyt ja kuusi vuotta sulhastaan vanhempi, ehkä sen takia, että naittajaa ei ollut, kun isä oli kuollut jo ennen Alma Eufemian syntymää. Sulhasen puolesta saattoi puhua sotilasarvokin, sillä von Qvantenit olivat olleet sotilassukua 1600-luvulta asti.

Tärkein syy saattoi kuitenkin olla taloudellinen, sillä Alma Eufemian kotitalo Kollolan kartano oli palanut vuoden 1890 loppupäivinä. Tarkka päivä ei ole tiedossa, sillä ajan lehtiutisissa palopäivä vaihtelee 27.–31.12. ja kartanon nykyisten asukkaiden muistitiedon mukaan palo olisi saanut alkunsa Tapaninpäivän iltana²². Palossa meni kartanon päärakennus kaikkine irtaimistoineen mukana 25 000 markkaa rahaa ja velkakirjoja²³. Summa vastasi luutnantin palkkaa noin 12 vuodelta.

Vuoden 1892 lopulla toimitti "adjutanttin virkaa Hämeen pataljoonassa luutnantti Korhonen"²⁴. Ensimmäinen päiväkäskyn kopio, jonka Johannes todisti oikeaksi pataljoonan adjutanttina on elokuun lopulta 1892²⁵. Tästäkään huolimatta Johannesta ei mainita pataljoonan muistojulkaisussa²⁶ kuin yhden sotaharjoituksen yhteydessä. Vuonna 1896 hän sai pyynnöstä "wiraeron yksityisten asiain tähden"²⁷; samalla hänet

nimitettiin alikapteeniksi (esikuntakapteeni, stabskapten, штабс-капитан²⁸). Ero oli hyvin ajoitettu, sillä poliittinen ilmapiiri oli alkanut muuttua jo Nikolai II:n tultua tsaariksi 1894. Selvä merkki venäläistämistoimien voimistumisesta oli kenraaliluutnantti Bobrikovin nimitäminen Suomen kenraalikuvernööriksi 1898. Pataljoona lakkautettiin yhdessä koko Suomen oman sotaväen kanssa keisarillisella julistuksella vuonna 1901, ja suomalaiset määrättiin osaksi Venäjän armeijaa.

Johannes hakeutui rautateiden palvelukseen. Helmikuussa 1898 hänet otettiin toiseksi kirjuriksi Karisalmien asemalle²⁹ ja jo kahden kuukauden kuluttua ensimmäiseksi kirjuriksi Antreaan³⁰. Ura eteni tämänkin jälkeen nopeasti, sillä toukokuussa 1900 hänet "konstitueerattiin" asemapäälliköksi Haukivuoreen³¹. Sieltä hän siirtyi asemapäälliköksi Pieksämäelle 1907⁸.

Hänen aikanaan Pieksämäki ei vielä ollut liikenteellisesti niin tärkeä risteysasema kuin myöhemmin. Aluksi se oli vain neljännen luokan asema, toiseksi alin viisiportaisella asteikolla. Johanneksen aikana rakennettiin kuitenkin uusi asemarakennus, joka on vieläkin olemassa, ja asemapäällikkö sai oman talon. Johannes palveli Pieksämäellä vuoteen 1914.

Viimeiset vuotensa hän vietti vaimonsa kotitalossa Pälkäneellä. Kollolan kartanoa Pälkäneen historia ei tunne, vaan talon nimenä on siinä Veräväinen³². Ehkä sitä nimitettiin kartanoksi lehdistössä ja kirkonkirjoissa asukkaidensa säätyläisaseman takia. Kollolan kartanoa ei ole myöskään teoksessa Suomen kartanot ja suurtilat, jossa Ruokola mainitaan 1600-luvulta peräisin olevana säterinä³³. Vuoden 1915 henkikirjassa Johannes mainitaan rusthollariksi: "Rust. Omist. Kapteeni Juho Korkonen". Sukunimessä on siis virhe. Talon nimenä on Mäntymäki (Kollola 1)³⁴. Hän kuoli pitkään sairastettuaan vajaan kuudenkymmenen vuoden iässä 21.10.1918 Pälkäneellä Kollolan kartanossa.

Lähteinä on käytetty Rautalammin, Saarijärven, Korpilahden, Jyväskylän ja Pälkäneen kirkonkirjoja sekä seuraavia lähteitä. Hämeen pataljoonan arkiston tutkiminen jäi muutaman pistokokeen varaan Kansallisarkiston sen Viitteet

1. Adliga ätten VON QVANTEN nr 506. Sukuselvitys Adelsvapen-Wiki-sivustolla osoitteessa https://www.adelsvapen.com/genealogi/Von_Qvanten_nr_506, viitattu 30.9.2016.
2. Lintula, T. Seurakunnan eläiteistä elämässä selviytyjiksi. Suomen historian pro gradu -tutkielma, Historian ja etnologian laitos, Jyväskylän yliopisto, Marraskuu 2013.
3. Jyväskylän kaupunkiseurakunnan rippikirja 1854-1871, s. 197.
4. Viitteen 2 sivu. 21.
5. Korpilahden vesipuolen lastenkirja 1855–1864, Mutais läslag, Kapellans Bohl[ställe], s. 76
6. Pälkäneen rippikirja 1859–1865, s. 305. Kansallisarkisto, digitaaliarkisto.
7. Pälkäneen rippikirja 1866–1872, s. 272 ja 347. Kansallisarkisto, digitaaliarkisto.
8. Muistokirjoitus, Hämetär no 87/24.10.1918 s. 2.
9. Elämäkerrallisia tietoja oppilaista. Teoksessa Hämeenlinnan normaalilyseo 1873–1887–1913. Karisto, Hämeenlinna 1913
10. Tammio, E. J. Hämeenlinnan Normaalilyseon synty ja vaiheet. Teoksessa Hämeenlinnan normaalilyseo 1873–1887–1913. Karisto, Hämeenlinna 1913
11. Hämeenlinnan normaalilyseon ja lyseon arkisto, Oppilasmatrikkeli 1873–1901, IV Bb:1, Sisäänpyrkivien luettelot 1874-1907, IV Bf:1, Lukukausimaksujen kantokortit, IV Gc:5. Hämeenlinnan maakunta-arkisto.
12. Pälkäneen rippikirja 1872–1881, s. 786.
13. Ylioppilasmatrikkeli 1853–1899 no 20673, Johannes Korhonen, verkko-osoitteessa <http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/1853-1899/henkilo.php?id=20673>, viitattu 1.10.2016.
14. Hämäläinen 28.2.1883.
15. Suomen suuriruhtinaskunnan armeija osoitteessa https://fi.wikipedia.org/wiki/Suomen_suuriruhtinaskunnan_armeija, viitattu 30.3.2017.
16. Asevelvollisten ruokajärjestys. Hämäläinen 31..10.1883, s. 1.
17. Suomalainen Wirallinen Lehti no 233/8.10.1887 s. 1.
18. Suomalainen Wirallinen Lehti no 65/19.3.1891, s. 3.
19. Pälkäneen seurakunnan vihittyjen luettelo 1892.
20. Päiväkäsky 2.6.1892, § 6. Suomen 7. Hämeenlinnan tarkk'ampujapataljoona. Kansallisarkisto M-221/8.
21. Adliga ätten VON QVANTEN nr 506. Osoitteessa https://www.adelsvapen.com/genealogi/Von_Qvanten_nr_506, viitattu 3.4.2017.
22. Elämää vanhassa kartanossa osoitteessa. Osoitteessa <http://www.mtv.fi/lifestyle/koti/artikkeli/elamaa-vanhassa-kartanossa/3256668>, viitattu 1.4.2017.
23. Westra Finland no 1/3.1.1891 s. 2.
24. Hämäläinen no 88/2.11.1892, s. 1.
25. Päiväkäsky 26.8.1892 kopio. Suomen 7. Hämeenlinnan tarkk'ampujapataljoona. Kansallisarkisto M-221/8.
26. Palmunen, E. Hämeen pataljoona eli Suomen 7. Hämeenlinnan tarkk'ampujapataljoona. Hämeenlinna-seura 1975.
27. Tampereen Sanomat no 79/13.7.1896.
28. Förvaltningshistorisk ordbok osoitteessa <http://fho.sls.fi/uppslagsord/17341/stabskapten/>, viitattu 30.3.2017.
29. Päiväkäsky no 1774 12.2.1898, s. 3. Suomen rautatiemuseo.
30. Päiväkäsky no 3497 14.2.1898, s. 7. Suomen rautatiemuseo.
31. Päiväkäsky no 6150 17.5.1900. s. 8. Suomen rautatiemuseo.
32. Pälkäneen historia. Pälkäneen kunta, Vammala 1972, s. 629.
33. Jutikkala, E. ja Nikander, G. Suomen kartanot ja suurtilat III. Kustannusyhtiö Kivi, Suomalaisen kirjallisuuden seuran kirjapaino, Helsinki 1945.
34. Hämeen läänin Pirkkalan kihlakunnassa olevan Pälkäneen pitäjän henkikirja vuonna 1915, s. 15

Siipiniemen miniät

Ritva Häyrinen
Hämeenlinna

Ennen vanhaan järvi ei erottanut, vaan yhdisti. Niinpä Keiteleellä länsirannalla olevaan Konginkankaan Siipiniemeen tuli 1910-luvulla kaksikin miniää Keiteleellä itärannalta Sumiaisista. Molemmat olivat sukulaisiani, toinen isän ja toinen äidin puolelta.

Olen syntynyt Sumaisten Viitakylän Pellonpään talon peräkammarissa. Olen vanhempieni Lauri Johannes Häyrisen ja Tyyne Maria Kallbergin kolmas tytär. Syntymäni aikaan 1945 juhlittiin sodan päättymistä, jolloin sodasta selvinneet nuoret parit alkoivat rakentaa tulevaisuuttaan sodan tuhojen ja niukkuuden keskellä. Vanhempani kuuluivat tähän nuorten perheiden joukkoon ja me lapset synnyimme sodan jälkeiseen väestötyttyrään. Lapsuuden niukkuuden korvasi suurperheen läheiset ihmissuhteet ja naapureissa varttuvut leikkikaverit.

Tällä samaisella paikalla syntyi myös Hilda Maria Erikintytär Kallberg, tuleva Konginkankaan Siipiniemen Korhosten miniä. Hildan syntymän aikaan ei vielä ollut peräkammaria hänen synnytyshuoneenaan, mutta oletan, että hän syntyi lapsuuteni pihassa kyyhöttävässä savusaunassa, jonka leppeässä löylyssä minäkin lauantaisin vihdoin itseäni.

Sumiaisten Viitakylä oli pieni, tiivis kyläyhteisö. Se lienee saanut nimensä korkeasta, suurten kuusten ympäröimästä Viitamäestä. Lapsuuteni mielenmaisemaan kuuluivat kodin ikkunasta avautuvat avarat näköalat, jotka kohosivat peltoja ympäröivien suuren kuusten yli, aina naapuripitäjään saakka. Ohuena sinisenä viivana horisontissa häämötti Keitele kalavesineen. Sieltä myös piirtyi Haapakylän Kalhinmäki, jonne isäni Häyrisen suku aikoinaan asettui.

Siihen horisonttiin putosi ilta-aurinko ja tuvan ikkunasta saatoimme ihailla auringon kajon maalaamaa taivaanrantaa. Samasta ikkunasta seurassimme myös sadepilvien lähestymistä ja pelkomielessä kuuntelimme ukkoylijumalan sodan julistusta, hänen iskiessään mäkeä ympäröiville kallioille tulisia lieskojaan ja antaessaan voimansa

pauhata korvia huumaavina paukkeina, jotka vaimenivat hitaaseen jylyyn.

Kuulaina pakkasöinä ihmettelimme kotimme ylle tähtineen kaareutuvaa taivaankantta ja kuumatamaisina kevätiltoina, hankikannoilla hyrrää juoksuttaessa, näimme joskus revontulien loimottavan taivaan kaarella. Silloin pakkasen oli kruunnannut pellonlaidan talventörröttäjät ja kuurannut valkeaksi riihen kupeessa seisovan ikikoivun, jonka vanhan oksan myrsky oli tänä kesänä murtanut. Luonto loi kehykset lapsuuteni mielenmaisemaan, joka jäi tärkeäksi perinnöksi lapsuudesta. Näissä upeissa maisemissa synnyimme Hilda Maria Korhosen kanssa, hän 62 vuotta minua aiemmin.

Viitakylän Kallbergit

Viitamäelle asettui 1700-loppupuolella laukaalainen torppari Gustaf Kallberg (1767–5.11.1830) ja tällä mäellä hän kuoli 63-vuotiaana perustamassaan Pellonpään torpassa. Mistähän Gustaf osasi tulla tähän Sumiaisten syrjäiseen kylään, jonka erämaat 1500-luvulla Ruotsin kuningas oli nimennyt Hämeen aatelisten kalastus- ja metsästysmaiksi ja josta 1700-luvun savolaismiehet alkoivat kuninkaan luvalla kasketa itselleen viljelysmaita elintasonsa parantamiseksi. Silloin myös Viitamäen tilat lunastettiin yksityisomistukseen ja mäelle nousi Viitamäen talo.

Tästä Viitamäen perinnetalosta, mäen komeimmalta paikalta, Gustaf vuokrasi torpparin paikan ja toi myöhemmin vaimokseen laukaalaisen Maria Antintyttären, jonka kanssa hänellä oli jo yhteinen, parin vuoden ikäinen poika, Adolf Kustaanpoika. Gustaf ja Maria vihittiin Sumiaisissa

Hilda Maria Korhonen o. s. Kallberg Kallberg täytti 80 vuotta heinäkuussa 1993. Päivänsankari eturivissä oikealla, vasemmalla hänen isoveljensä Otto. Takana vasemmalla poika Reino Valter, kolmas vasemmalta Aimo Raghar ja kolmas oikealta mahdollisesti Unto Olavi.

31.8.1800 ja lokakuussa 1804 syntyi heidän toinen lapsensa, Johanna Gustafintytär.

Gustavin ja Marin esikoinen, Adolf Kustaanpoika vakiinnutti Kallbergien suvun Viitamäelle. Hän lunasti Pellonpään torpan tilat ja hänestä tuli talollinen, isäntä Pellonpäähän. Adolf Kustaanpoika (28.9.1798-4.3.1851) avioitui 12.6.1831 sumialaisen Liisa Matintytär Hakosen kanssa ja heille syntyi viisi lasta, joista keskimmäinen jatkoi Pellonpään isäntänä.

Talollinen Erik Adolfinpoika (3.3.1839-27.4.1917) oli kolmannen polven Kallberg Viitamäellä. Hän perusti perheen Wilhelmiina Erikintyttären (13.4.1856-6.1.1918) kanssa, joka oli konginkankaalaisen torpparin Erik Eerikinpoika Hytösen tytär. Erik ja Wilhelmiina vihittiin Sumiaisissa 26.12.1873. Perheeseen syntyi kymmenen lasta, josta kolmas Otto Erikinpoika on iso-isäni ja neljäs Hilda Maria oli tuleva Siipiniemen miniä.

Hilda Marian perhe

Hilda Maria Erkintytär Kallberg vihittiin Sumiaisissa 5.7.1913 konginkankaalaisen torpparin-

pojan, Ville Mooseksenpoika Korhosen kanssa. Hildan ja Villen esikoinen Martti Vilho syntyi Sumiaisissa 1.5.1914, mutta kuoli heti syntymänsä jälkeisenä päivänä. Samana vuonna, samassa pihapiirissä, 9.8.1914, syntyi Martin serkku, äitini Tyyne Maria Otontytär Kallberg.

Tuolloin Pellonpää oli jaettu kahden Kallbergin veljeksien; Oton ja Wilhelmin kanssa. Veljeksistä Wilhelm jatkoi Pellonpään isäntänä ja Otto-veljen tilan nimeksi tuli Keskustalo. Aivan jaetun rajan tuntumaan Otto rakensi oman hirsisen tupansa, jossa myös äitini varttui. Viitamäelle oli nyt noussut neljä taloa; kaksi Viitamäen, joista toinen myöhemmin Laurila, sekä Keskustalo ja Pellonpää. Vielä lapsuudessani näitä taloja erotti kuusi puista veräjää, joiden välistä livahdin postinhakumatkallani Laurilan tupaan, jonne maalaiskirjeenkantajaksi itseään tituleerava Julius Laulainen oli tuonut päivän postin.

Hildan ja Villen kahden seuraavan lapsen, Urho Teodorin (9.9.1916) ja Raakel Kyllikin (6.1.1920), syntymäpaikka on Konginkangas. Mahtoivatko Hilda Maria ja Ville Mooseksen poika asua nämä vuoden Siipiniemessä, sitä en tiedä. Konginkankaalta he kuitenkin muuttivat Reisjärvelle, jossa syntyivät heidän kolme nuorinta poikaansa:

Aimo Ranghar (13.4.1923–31.3.1994), Reino Valtteri (7.3.1925–10.1.1970) ja Unto Olavi (31.1.1927–13.11.1981). Hilda Maria jäi leskeksi 59-vuotiaana.

Vanhempani pitivät yhteyttä Reisjärvellä asuvan Hilda-tädin perheeseen. Puhekielessä Hilda Maria oli meille Reisjärven täti. Muistini mukaan Hilda-täti vieraili kotonani Lea-siskomme hautajaisissa 1950. Veljeksi Aimo vieraili kodissamme useimmin. Hän oli ammatiltaan kelloseppä. Reisjärvellä hänellä oli pieni kellosepän verstaas ja myymälä. Aimo oli hymyilevä huumorimies. Hänellä oli hokema, joka on jäänyt lapsuudesta mieleeni: ”Oletteko nähneet syötävän rusinasoppaa?” Mitä siihen hokemaan sisältyi, sitä en tiedä.

Korhosen veljekset olivat käteviä käsistään. Reino Valtterilla oli pihassa oma paja, jossa hän korjasi pyöriä ja mopoja. Reino Valtteri ja Aimo asuivat yhdessä äitinsä kanssa ja molemmat veljekset kuolivat naimattomina. Reino Valtteri oli työmies, joka asui yhdessä Aimon ja äitinsä kanssa. Molemmat veljekset kuolivat naimattomina. Kuopus, Unto Olavi, solmi avioliiton Helena Seppälän kanssa ja perhe asettui Kannonkoskelle, jossa edelleen (2018) asuu heidän poikansa Jarmo Korhonen. Myös Untolla oli oma verstaas, jossa hän korjasi kelloja, pyöriä ja mopoja.

Unto Olavi vieraili kodissamme häämatkallaan Helena vaimonsa kanssa ja he toivat tällöin meille hääkuvansa. Matkaa he tekivät moottoripyörällä. Viitakylältä teimme matkan Reisjärvelle helmikuussa 1963, Hilda-tädin 80-vuotispäiville. Samalla kävimme tutustumassa Aimon kelloseppäliikkeeseen

Siipi-Joosen suku

Josefina Häyrinen syntyi Sumiaisten Haapakylällä. Sitä kutsutaan myös Haapamäeksi. Se on Viitakylän naapuri, rajoittuu Keiteleeseen. Viitakylä ja Haapakylä saivat yhteisen kansakoulun 1933. Sumiaisten kirjassa tieto koulunperustamisvuodesta on virheellisesti 1949. Koulua kutsuttiin Haapamäen kouluksi, vaikka se oli aivan Viitakylän tuntumassa. Sumiaisten mäkiaiheet nimet kertovat pitäjän maastosta, joissa polut ja tiet polveilivat jyrkkien mäkien rinteillä. Vielä lapsuuteni aikana kyliä yhdistävät tiet olivat kinttupolkuja ja hevosteitä. Vaikka koulun kautta

tunsinkin haapakyläläisiä, kävin siellä vain harvoin. Kylä eläkin minulle koulukavereiden ja talojen nimien kautta. Pisimmät Haapakylän lasten koulumatkat olivat lähemmäs kymmenen kilometrin pituisia.

Lukiessani Hannu Korhosen artikkelia Siipiniemen Josefinasta, joka sukkaa kutoen taitalsi pitkiäkin matkoja, asetan Josefinan miehekseni tälle kyliä yhdistävälle kinttupolulle sukan kudin kädessään. Tällaisia taitajia olivat myös tätini ja naapurini vanhat naiset. ”Pässinpötkkimät” sukat valmistuivat osin naisten kylien väliä kulkiessa. Vielä 1940–50-lukujen taitteessa joku nainen koppasi rukkinsa ja lampaanvillansa kainaloon ompeluseuraan lähtiessään. Näistä lapsuuden muistoista voi piirtää huikean kehityksen kaaren tähän päivään; ripeät kintut ja hevoset vaihtuivat polkupyöriin, mopoihin, sitten paikkakunnalle saatiin maksullinen pirssi Popeda ja lopulta ensimmäinen yksityisauto ilmestyi naapuriin, jonka kyytiin lauantaisin pakkautuivat kylän autottomat ja mopottomat tansseihin lähtijät. Nyt lähes jokaisen talon pihassa on oma auto ja se on välttämätön.

Josefina Häyrisen esi-isä Matti Matinpoika Häyrinen (14.3.1823–31.1.1895) oli kotoisin Rautalammin Tankolammilta, viides isäntä Matti Tahvonpoika Häyrisen kaksitoistalapsisesta perheestä. Matti Matinpoika muutti Rautalammita Sumiaisten Haapakylän Kalhin taloon, avioiduttuaan 1.1.1847 Kalhin tyttären, Loviisa Savolaisen (3.10.1828–26.2.1928)) kanssa. Kalhi oli tuolloin suuri talo. Matin ja Loviisan perheeseen syntyi yhdeksän lasta. Sumiaisten kirjassa (s.78) on kuva (Kalkin) Kalhin perheestä vuodelta 1926, mutta kuvan Otteliana ei ole isoäitini, vaikka nimi viittaisikin häneen..

Kolmas Matin ja Loviisan lapsista Adam Matinpoika Häyrinen (s.31.3.1851) avioitui 26-vuotiaana Eeva Heikintytär Pietiläisen (s. 18.10.1855) kanssa. Eeva oli Kalhin naapurin, Laksilan isännän, Heikki Kustaa Heikinpoika Pietilän tyttäriä. Eeva synnytti perheeseen yksitoista lasta, joista ainakin kaksi vanhinta ja kaksi nuorinta kuolivat aivan pieninä. Neljäs lapsista oli Josefina Adamintytär Häyrinen (7.5.1881–12.10.1959), isäni täti, yksi tulevista Konginkankaan Siipiniemen miniöistä. Josefina solmi avioliiton konginkankaalaisen Ivar Korhosen kanssa ja heille syntyi viisi poikaa.

Pari vuotta Joosefinan syntymästä Adamille ja Evalle syntyi toinen tytät, Otteliana, isäni Lauri

Johanneksen äiti. Aikoinaan nämä peräkkäin syntyneet sisarukset emännöivät; Josefina Konginkankaan Siipiniemessä ja Otteliana Viitakylän Pellonpäässä. Eipä siis ihme, jos Pellonpään ja Siipiniemen välillä oli kanssakäymistä.

Siipiniemen salaisuus avautuu

Minulle Konginkankaan Siipiniemi oli lähinnä elänyt vain lapsena kuulluissa puheissa, mutta siihen ei muistissani liittynyt juurikaan mitään konkreettista. Siipiniemi jäi hämäräksi salaisuudeksi, eräänlaiseksi mieltä kiehtovaksi tunnelmaksi, johon kuitenkin tuntui liittyvän merkitä, jotka jäivät kiinnostamaan

Keväällä 2018 löysin netistä Hannu Korhosen artikkelin Konginkankaan Siipiniemestä. Sitä kautta sain yhteyden Hannuun ja tapasimme Hämeenlinnassa 2018 elokuussa. Huomasimme Hannu Korhosen kanssa, että meillä oli yhteiset intressit. Hannu Wanha Tuomas-lehden toimittajana kaipasi tarinaa lehteen ja minä puolestani voisin tallentaa saman tarinan oman sukuni arkistoon. Siinä oli kimmoke tämän jutun kirjoittamiseen.

Kyseinen Hannun kirjoittama artikkeli on erinomainen ajan- ja henkilökuva. Josefina Adamintytär Häyrinen oli persoona, monien tarinoiden nainen, Siipi-Joose, Ivar Korhosen puoliso. Hannu Korhosen artikkelissa kuvataan hyvin Josefiina persoonaa ja hänen perheensä elämää Siipiniemessä. Artikkelin on moniulotteinen kuva ajalta, jolloin kansanomaisuudelle ja erilaisuudelle vielä oli tilaa. Se myös vahvisti käsityksen siitä, miten erilaisia yksilöitä samassa perheessä kasvaneista voi kehittyä ja miten erilaisen elämän rinnakkain kasvaneet sisarukset voivat elää, eikä elämä emännyydestä huolimatta ollut pelkään hyrinää.

Minulle Siipiniemen salaisuutta oli jo varhemmin raottanut naapurini Martti Maukonen, kun kävin haastattelemassa häntä 2008 Sumiaisten vanhustentalolla. Häneltä sain myös arvokasta tietoa isäni suvusta ja siinä myös Siipiniemi tuli esille. Isän suku oli jäänyt naapurustossa asuvan Kallbergien suvun varjoon. Viitakyläläiset olivat lähes kaikkia sukua keskenään ja sukulaisuudet risteilivät myös naapurikylien kanssa. Tuolloin perheet ja suvut olivat suuria.

Ei siis ihme, etteivät ne piirtyneet selkeästi

nuoren mieleen, varsinkin kun lapsuudenkotini oli avoin erilaisille maailmanmatkaajille, eikä kotona vierailevia aina eroteltu sukulaisuuksien mukaan. Pellonpään pitkän pöydän ääreen istuivat ruokailemaan tuvassa yöpyvät tinurit, myllynkiven teroittajat, hierojat, kulkukauppiaat ja taivaanrannanmaalarit. Kaikille oli tarjolla isän Keiteleen vesistä pyytämistä kaloista valmistettua kalasoppaa ja tönkkösuolattua, jota matkaajat mieluusti asettelivat äidin leipomalle, riihen savun maustamalle ruisleivälle.

Vierailuja Siipiniemeen

Viitakyläisten vierailut Siipiniemeen eivät suinkaan aina perustuneet sukulaisuuteen, vaan siellä käytiin myös katsomassa heidän omintakeista elämäntapaansa. Tallensin kuvauksia näistä vierailuista edellä mainitusta Martin haastattelusta sumialaista puheenpartta tapaillen. Näin hän kertoi Viitakyläläisten käynneistä Siipiniemessä:

”Nii, se Lassi (isäni) käv siellä Siipiniemessä ja Hanne (Hannes Maukonen, Martin veli). Ja yhen kerran kun ne ol männeet sinne ja eevät olleet meenanneet soaha ovej aak, ku verkkoja ol ollu ovessa kiikkumassa. Sitten kun se ol savvuuntunna se tupa ja siellä kuluk sellanen jyrkkä rajaas, niin siellä ol Vapahtajan ristiinnaalitus kuva, niin se ol puoltiestä ihan musta.”

Mutta myös Siipiniemeläiset kävivät Viitakylällä:

”Ja sitten, kun se yhen kerran käv se Joosehviina Pellonpeässä ja kun niillä ol ihan hirveesti rahoo ja kun se ol ruvenna noapureilta pyytämään poekien voatteita ja niitä kun ei ollut kun tytön mekkoja, niin se ol ottanu ne tytön mekot ja poeka, joka ol ylinen kymmenvuotinen, ol mekko peällä ” (Martti Maukonen 2008).

Luettuani Hannu Korhosen artikkelin päätin, että Martin kuvaama vierailu olisi ajoittunut Siipiniemessä tapahtuneen tulipalon jälkeen, jossa myös yksi lapsista menehtyi. Siipiniemeläisten vierailut saattoivat jäädä itselleni vieraaksi myös siksi, että lähdin kotoa lapsenlikaksi heti kansakoulusta päästyäni ja siirryttyäni sitä myöten suoraan työelämään.

Josefinan pikkusisko Otteliana Adamintytär (26.4.1883–6.7.1946) tuli Pellonpään ensi taloudenhoitajaksi ja avioitui veljensä holhoojana toimivan Evert Erikinpojan kanssa 1924. Otteliana oli itsellinen nainen. Hänellä oli taloon tullessaan

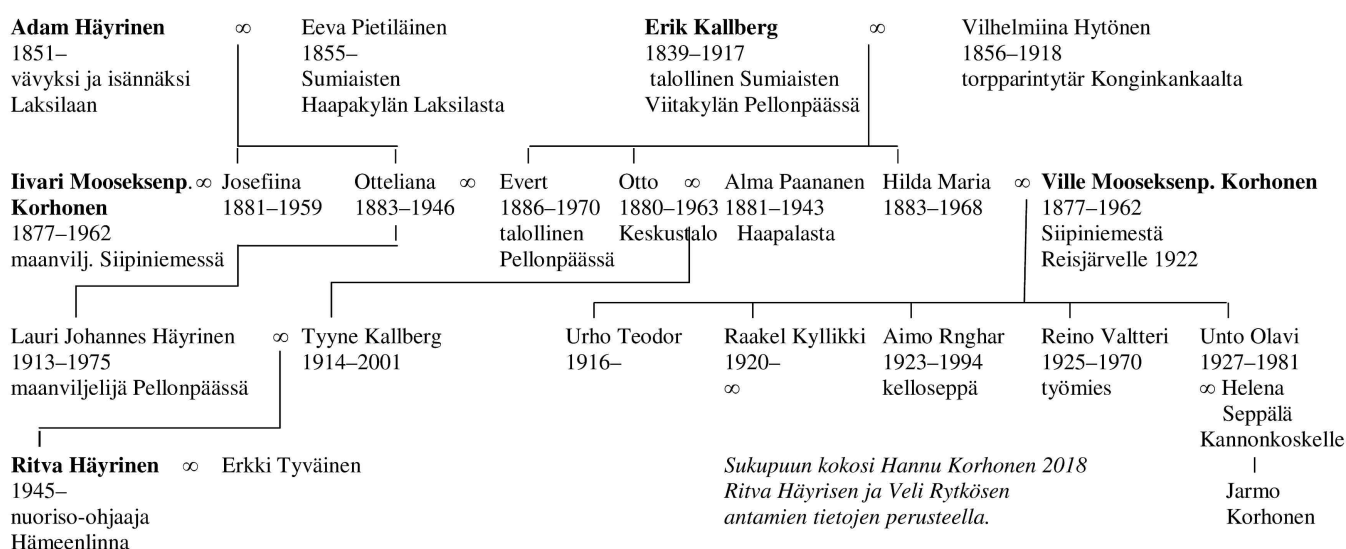
kaksi aviotonta lasta, joista nuorempi, Lauri Johannes Häyrinen, on isäni. Lasten isä tai isät pysyivät visusti Ottelianan omana tietona. Ottelianan tarmo ja päättäväisyys nosti Pellonpään poikamiestalouden. Hänen aikanaan uudistettiin Pellonpään rakennukset, mutta avioliitto oli järkiavioliitto, josta molemmat hyötyivät. Leskeksi jäänyt Evert tarvitsi topakkaa naista ja ilmeisesti myös Ottelianan myötäjäisinä tuomia rahoja, mutta saattoipa Otteliana kahden lapsen yksinhuoltajana ajatella heidän tulevaisuuttaan asettaessaan Evertin valitsemaan, joko vuosia rästissä olevien palkkojen maksamista tai avioitumista hänen kanssaan.

Haapakylä rajautuu Keiteleeseen, joka erotti Konginkankaan Sumiaisista. Tämän järven selän poikki solmittiin Häyrinen, Kallbergien ja Kor-

hosten välinen sukulaisuus. Niistä vesistä Lauri-isämme nouti tuoretta kalaa niin Pellonpään kuin Viitakylällä asuvien naapureiden pöytään ja näitä vesiä ja talvisia jääteitä pitkin säilytettiin yhteydet Siipiniemeen. Tänään olisi isältä paljon kysyttävää ja monta tarinaa tallennettava, mutta isä kuoli joulukuussa 1975 ja vei mukanaan arvokkaat tiedot. Äidin mukana nämä tiedot menivät hautaan 2001. Tuolloin työ- ja omaishoidon paineiden alla ne jäivät minulta tallentamatta. Nyt yritän koota tiedon rippeitä eri lähteistä ja olen iloinen pienistäkin muistoista ja valokuvista, joita onnistun saamaan.

Siipiniemen Korhosten sukupuu julkaistiin sukulehdessä 2015 s. 27–28.

Sukupuu Sumiaista Siipiniemeen ja Reisjärvelle

Kiinnostava internetsivusto historiasta kiinnostuneelle on Kansalliskirjaston digitoimat julkaisut. Digitoituna on tätä kirjoittaessa 15 767 852 sivua aineistoja. Kokoelma sisältää sanomalehtiä, aikakauslehtiä, erilaisia pienpainatteita, kirjoja, karttoja ja nuotteja. Sivulle rekisteröitymällä on mahdollista tehdä oma leikekirja sekä muistiinpanoja aineistoihin.

Toinen huomion arvoinen verkkokokoelma on Kansalliskirjaston Doria-julkaisuarkisto, josta löytyy usean eri organisaation tuottamaa sisältöä. Näiden parissa vierähtää helposti tunti jos toinenkin, selattavaa ja luettavaa kyllä riittää.

Sivustot löytyvät osoitteista:
digi.kansalliskirjasto.fi
www.doria.fi

Matka esivanhempien luo

Ritva Häyrynen
Hämeenlinna

Työurani on osaltaan haastanut minua suvun tietojen ja tarinoiden tallentamiseen. Siirryttyäni lapsi- ja nuorisotyöstä vanhustyöhön, sain työni kautta seurata arjen historiaa. Viimeiset työvuodet vanhusten päiväkeskuksen toiminnanohjaajana herättivät minut ymmärtämään, kuinka vivahteikkaan polun ihminen

rakentaa elämänsä aikana. Työssäni havahduin myös näkemään kuinka paljon ikäihmisten tietoa, osaamista ja lahjakkuutta on jäänyt piiloon heidän koteihinsa. Se haastoi etsimään oman suvun unhoon jääneitä esivanhempia ja kirjoittamaan heidät tähän päivään ja siirtämään tiedot tuleville sukupolville. Jäätyäni eläkkeelle aloin herätellä tätä mielessä pitkään kytenyttä ajatusta.

Viritellessäni asiaa, sain yhteyden suolahtelaiseen Veli Rytköseen, jolla oli laajat sukuselvitykset sumialaisten sukulaisuussuhteista ja niistä löytyi molempien vanhempien sukujen tiedot aina 1700-luvun lopulle saakka. Vuonna 2018 löysin netin kautta Hannu Korhosen, joka oli kirjoittanut artikkelin isäni tädin elämästä Konginkankaan Siipiniemessä. Näiden yhteyksien ansoista ja niiden kannustamana olen löytänyt uuden polun suvun tarinoiden kokoamiseen.

Löysin myös käyttööni asiakirjan, josta sain tietoja kotitaloni Pellonpään omistussuhteista ja vanhoista rakennuksista, jolloin lapsuuteni kodin pihapiiri ja naapuritalojen syntyhistoria alkoivat avautua. 2008 haastattelin naapurin isäntää, Martti Maukosta, Sumiaisten vanhustentalolla. Hän tunsu isovanhempieni historiaa, samoin kuin isäni, Lauri Johannes Häyrysen, joka oli ollut Martin paras leikkikaveri isän tullessa 10-vuotiaana hyyräläisenä äitinsä mukana Pellonpäähän. Tämä haastattelu avasi minulle uudet näköalat isääni ja esivanhempiini.

2000-luvulla olin luonnostellut pöytälaatikkoon

useita sukuni tarinoita, mutta työ eteni kangerellen. 2017 sain idean ottaa käyttööni suolahtelaisen Veli Rytkösen sukuselvitykset ja aloin tuolloin kasvattaa sitä. Aloitin työn äitini Kallbergien suvusta, joka oli minulle tutumpi. Äitini valokuvista löysin kasvokuvat sekä äitini että isoisäni Otto Erkinpoika Kallbergin sisaruksille. Nykitekniikan avulla liitin kasvot sukuselvityksessä oleviin henkilötietoihin. Näin sukutiedot alkoivat paremmin jäsentyä.

Jatkossa liitän kuvallisten tietojen perään henkilöistä tuntemani tarinat ja keskityn isovanhempien, isotätieni, -setieni ja -enonien tarinoihin, jotka sijoittuvat vuosille 1800–1950. Voisin haastaa serkkuni tallentamaan oman lapsuutensa muistoja, jotka ajoittuvat yhteiseen lapsuutemme aikaa, toisen maailman sodan jälkeen. Esivanhempien tarinoiden lisäksi itse kirjoitan vain oman perheemme elämästä Pellonpäässä. Valokuvien etsintä jatkuu ja nyt sillä on jo kiire, sillä monet valokuvien henkilöitä tuntevat ovat jo iäkkäitä tai ovat kuolleet.

Oheisessa artikkelissa käytän tietolähteenä

omien muistojeni lisäksi Heli Jokipiin toimittamaa Sumiaisten kirjaa, lapsuuteni naapurin Martti Maukosen haastattelua ja usein viittaa Hannu Korhosen artikkeliin Siipiniemen Korhoset Konginkankaalla, joka on julkaistu Vanhan Rautalammin Korhosten sukuseura ry:n julkaisussa, Wanh Tuomas 2015. Sukuni menneisyyteen sukeltamisen on tehnyt minulle mahdolliseksi Veli Rytkösen ansiokas sumialaisista tekemä suluselvitys, josta hän ansaitsee erityiskiitokset.

Itse olen harrastajakirjoittaja, enkä hallitse tieteellisen tutkimuksen menetelmiä. Siksi tarinaani ei voi tarkastella tutkimuksena. Minua kirjoittajana kuvaa lähinnä Meri-Helga Mantereen runo Esiäidit:

”Sukututkija en ole ollenkaan, täsmätietoon en tunnista tarvetta, mutta kuulen sanovani ääneen kuin tunnustaen Sofia, Maria, Milda, Astrid, Hanna, syntyneet ja kuolleet, perimääni kantaneet, miestensä vaimot, kotiensa valtiattaret, salaperäiset naiset, arkiset ja juhlalliset, kuvissa vakavat.

Vaan millainen oli äänten sointi, millainen lanteen keinunta miten katsoitte miestänne ja lapsianne, miten heitä kosketitte? Minne panitte vihanne, miten toivoanne varjelitte?” (Meri-Helga Mantere, Täyttä päätä, Runoja ikääntyneille, toim. Tuula Korolainen ja Riitta Tulusto.)

Eroan kuitenkin tämän runon kirjoittajan kuvasta siinä, että olen täsmätiedosta kiinnostunut ja

lisäksi haluan kertoa myös sukuni mielenkiitoista ja värikkäistä miehistä, joita meidänkin suvussa riittää. Tunnetussa juhla- ja jouluvirressä lauletaan:

”Kiitävi aika, vierähtävät vuodet, miespolvet vaipuvat unholaan. Kirkasna aina sielujen laulun, taivainen sointu säilyy vaan.” (B.S. Ingemann, suom. Hilja Haahti).

Meri-Helga Mantere Esiäidit-runossaan kaipaa tietoa esivanhempiansa persoonasta, perheen sisäisistä katseista, vihan käsittelystä ja toivon säilyttämisestä. Samoja asioita itsekin pohdin katsellessani sukuni edesmenneitä perheitä ja heidän selviytymistään; lapsettomuutta, lapsiluku ja perheissä kuolleiden lasten määrää ja asettaessani perheet heidät omaan historialliseen aikaan, kaskimaille rakennettujen torpparien tupiin, johon heidän koko elämisen usein rajoittui.

Samalla kuuntelen itseäni, hyriseekö mielissäni sukupolvia yhdistävä sävel, taivainen sointi ja sitooko sen sävelet minut edesmenneisiin isovanhempiini? Tätä kirjoittaessani olen löytynyt monia, sukuni unhoon jääneitä esivanhempiani, joiden partituurin keskiössä on ihminen ja jonka sävelet vaihtelevat duurista molliin ja päinvastoin. Tämän partituurin nimi on elämä, ihmisen elämä. Tällä kirjoituksella haluan johdattaa lukijat muutamiiin suvun henkilöihin, joiden elämät ja suvut yhdistyvät samaan käsikirjoitukseen ja johon teokseen itsekin pienennä osana kuulun.

Kaikki Korhoset leipomapuuhahan

Elsa Jussintytär Korhonen s. 1903 oli Kuopion talouskoulussa 1925. Siellä opetettiin tekemään Valkjärven piparkakkuja.

2 munaa
425 g sokeria
3 dl siirappia
3 " kermaa
3 " voisulaa
900–1kg vehnäjauhoja
4 tl pomeranssink.
1 " h. kardem.
1 " kanelia
1 " neilikoita
1 " inkivääriä
4 " soodaa

Munat ja sokeri vatkataan vaahdoksi. Siihen sekoitetaan kerma, johon on soda liuotettu, kovasti vatkatun. Samoin lisätään voinsula ja vatkattu siirappi. Sen jälkeen lisätään mausteet ja jauhot. Taikina sekoitetaan hyvin, annetaan seista seuraavaan päivään. Taikina kaulitaan n. 1 sm paksuiseksi levyksi. Otetaan siitä pyöreitä kakkuja, jotka paistetaan hyvin ruskeiksi.

Sukulaisuutta setvimässä

Hannu Korhonen
Orimattila

Ihminen tuntee useimmiten lähimmät sukulaisensa: isoisa, tyttären-tytär, serkku. Mutta mitä oikeastaan on sukulaisuus? Yhteinen suku-nimi? Yhteinen perimä? Kasvaminen samassa perheessä? Onko sukulaisuus tunteen vai tiedon asia? Mitä perimä kertoo sukulaisuudesta? — Tämä on juttu, jonka olisin halunnut lukea ymmärtääkseni dna-sukututkimusta. Koska sellaista kattavaa yleistajuista ajantasalla olevaa artikkelia ei ollut ainakaan millään osaamallani kielellä, niin se piti kirjoittaa itse. Kirjan kokoisia esityksiä on sen sijaan paljon ja monenlaisia.

Otetaanpa esimerkiksi Kasse ja Lumi Korhonen. Sukuselvitysten mukaan he ovat sukulaisia, molemmat viidettätoista sukupolvea Rautalammin Korhosten kantaisästä Tuomas Pekanpoika Korhosesta lukien. Kasse on nelikymppinen toimitusjohtaja Jyväskylästä ja Lumi viisivuotias esikoululainen Kaliforniasta. Heidän yhteinen esi-isänsä on noin 1570 syntynyt Paavo Lemetinpoika Korhonen (sukukirjan taulu 3). Sukupolvissa laskettuna etäisyys on 12 sukupolvea ja ajassa 400–440 vuotta. Keskimääräinen sukupolven pituus on tästä laskien noin 33–36 vuotta, siis vähän enemmän kuin laajaan aineistoon perustuva 31 vuotta.

Pieni osa perimästä säilyy likimain muuttomattomana sukupolvesta toiseen. Sen avulla voidaan seurata isälinjaa eli isää, isänisää, isänisänisää ja niin edelleen tuhansien, jopa kymmenien tuhansien vuosien taakse; samoin äitilinjaa eli äitiä, äidinäitiä jne. Suurin osa perimästä kuitenkin muuttuu sukupolvien mukana, kun isänäitien ja äidinisien mukana tulee uutta perimäainesta ja vanhasta osa jää satunnaisuuden takia siirtymättä jälkeläisille. Isä- ja äitilinjot luonnehtivan perimän osuutta lukuunottamatta yhteinen perimä puolittuu tällä tavalla keskimäärin sukupolvessa. Kahdentoista sukupolven jälkeen muusta kuin isä- ja äitilinjot luonnehtivasta sukulaisuudesta olisi siten jäljellä vain $0,512 \approx 0,00024 \approx 0,2$ promillea. Sattumasta riippuva vaihtelu on kuitenkin suurta.

Otetaan mukaan Matilda ja Hemmi Hassinen sekä Reijo Korhonen. Hemmi on Lumin kolmas serkku. Heillä on yhteinen esi-isä: Lumin isänisänäidinissä ja Hemmin äidinäidinäidinissä, silta-vahti Jussi Korhonen s. 1874. Siis selvästi sukulaisia erilaisesta sukunimestä huolimatta. Matilda taas on Hemmin sisko, mutta adoptoitu kaukomailta. Yhteistä perimää heillä ei siten ole sen enempää kuin ihmislajin jäsenillä yleensäkin, mutta Suomen lain mukaan he ovat tasavertaisia sisaruksia esimerkiksi perintökaareissa.

Onko myös Matilda siis Lumin sukulainen samoin kuin Hemmikin? Ainakin lähisuvun mielestä on, sillä näin sanottiin asiaa tiedustellessani: *"sukulaisia mitä sukulaisia, kaikki yhtä lailla geeneistä piittaamatta"* ja *"ei tuo adoption kautta syntyvä sukulaisuus ole sen enempää ajatuksia herättävä kuin sukulaisuus, ystävyys muutenkaan"*.

Reijo on puolestaan aivan satunnainen Korhonen, Kaskisissa asuva kuusikymppinen merimies. Onko hän Lumin sukulainen, koska hänellä on sama sukunimi? Perinteinen kirkon- ja henkikirjoihin nojaava sukututkimus saattaisi vastata tähän, mutta todennäköisesti ei vastaa, sillä Korhosia on paljon ja sukunimikin on niin vanha, että sen alkuhistoria ulottuu kirjallisten lähteiden takaiseen aikaan. Dna-sukututkimus vastaisi kysymykseen paremmin, mutta se edellyttäisi testien tekemistä.

Isälinjat

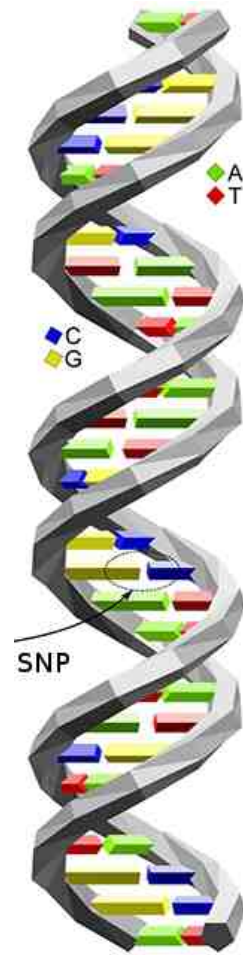
Dna-sukututkimuksen perustan ymmärtämiseen riittävät hyvin nykyisen koulubiologian tiedot. Tieto ihmisen perimästä sisältyy kaksoiskierteisen deoksiribonukleiinihappomolekyylin aminohappopareihin. Dna:ta on ihmisen kaikissa soluissa, jokaisen solun tuman kromosomeissa ja muissa soluelimissä, kaikkiaan kolmisen miljardia rakeneyksikköä. Kromosomeja on 23 vastinkromosomiparia.

Vastinkromosomipareista viimeinen määrää sukupuolen. Äidillä on tässä parissa kaksi X-kromosomia, joten lapsi saa häneltä aina X-kromosomin. Isällä vastinkromosomit ovat erilaiset X ja Y. Lapsi saa näistä toisen. Jos saa X:n, lapsesta tulee tyttö, jos taas Y:n, niin lapsesta tulee poika. Sukupuolen määräävä geeni on Y-kromosomin lyhyemmässä haarassa. Mekanismi on herkkä eikä siksi aina kaikki mene pääsäännön mukaan. Useimmille ihmisille tällainen biologinen sukupuolen määräytyminen pätee kuitenkin.

Järjestelmän herkkyydestä ja monimutkaisuudesta kertoo myös se, että kromosomit eivät pysy samanlaisina, vaan muuttuvat eli mutatoituvat satunnaisesti pienenpieneltä osalta kerrallaan. Yksittäistä muutoskohtaa nimitetään "snipiksi" (SNP), joka on lyhenne ilmauksesta "single nucleotide polymorphism", yhden emäksen monimuotoisuus. Sitä voitaisiin kutsua myös pistemutaatioksi, koska kyseessä on yhden nukleiinihappoparin muutos dna-ketjussa.

Muutoksia on tapahtunut vuosituhansien aikana paljon. Arvioidaan, että ihmisen perimässä tapahtuu keskimäärin kaksi Y-kromosomin mutaatiota sukupolvessa. Nämä saattavat periytyä miespuolisille jälkeläisille. Perimältään eroavia miesryhmiä eli Y-haploryhmiä on siis hyvin paljon. Nykyään (2018) tunnetaan lähes kuusi miljoonaa Y-kromosomin muunnelmaa. Nimitys "haploryhmä" tulee siitä, että sukusolujen muodostumisessa syntyvä kromosomisto on yksinkertainen eli haploidinen, koska sukusoluissa on jakautumisen seurauksena vain toinen vastinkromosomeista. Muiden solujen kromosomisto muodostuu vastinkromosomipareista ja on siis kaksinkertainen eli diploidinen.

Haploryhmät voidaan järjestää tavanomaista sukupuuta muistuttavaksi haplosukupuuksi. Se on yksi esimerkki biologisten ominaisuuksien muutumista kuvaavasta evoluutiopuusta (phylogenetic tree), missä eliöt esitetään yhtäläisyyksiensä ja

erojensa mukaan järjestettyinä kokonaisuuksina. Y-dna:n haplopuun päähaarat nimetään kirjaimilla A–T tai muutaman kirjaimen ryhmillä, alaryhmät kirjainten lisäksi numeroilla. Puu kasvaa ja sen rakenne muuttuu jatkuvasti sitä mukaa kuin uutta tietoa saadaan, vaikkakin pääryhmät alkavat jo olla vakiintuneita.

Suomalaisilla miehillä yleisin ryhmä on N (58 %). Näitä ovat useimmat Korhosetkin. N-ryhmä on itäistä perua, syntynyt noin 37 000 vuotta sitten jossain Intian suunnalla tai vieläkin idempänä. Sitä määrittää kaksi mutaatiota M231 ja M232, joiden keskinäistä syntyjärjestystä ei tunneta. Kaikilla N-miehillä on molemmat näistä. Eurooppalaisten yleisin ryhmä on I. Suomalaisilla se on toiseksi yleisin (29 %). Se on puolestaan läntinen, syntynyt Balkanilla noin 30 000 vuotta sitten ja kiertänyt myöhemmän Länsi-Euroopan kautta Suomeen. Kaikkien haploryhmien yhteisen kantaisän, dna-Aatamin, arvellaan eläneen 235 000 vuotta sitten, vaikka arvioiden vaihteluväli onkin suuri: 160–300 000 vuotta.

Uusi mutaatio erottaa ryhmästä uuden alaryhmän, jos mutaation kantajan miespuolisia jälkeläisiä jää eloon. Toisiaan seuraavat mutaatiot ja niiden määrittelemät haploryhmät muodostavat ketjuja, joilla on yhteinen juuri: kanta-Aatami (Y-

haploryhmä A). Ajoitukset perustuvat tietoon keskimääräisestä mutatoitumisnopeudesta ja paikka-arviot tietoihin alueellisista haploryhmätiheyksistä¹. Tässä on kaksi epävarmuutta luovaa asiaa. Yhtäältä kaikkia mutaatioita ei ole havaittu eikä välttämättä ehkä koskaan havaitakaan, kun mutaation kantajia ei ole enää elossa. Mutaatiomääristä lasketut aikaväliarviot jäävät silloin liian lyhyiksi. Samoin käy, jos mutaatiota seuraa takaisinmutaatio täsmälleen samassa dna-ketjun kohdassa. Tällä tavalla saattaa jäädä havaitsematta useammankin peräkkäisen, vastakkaisiin suuntiin tapahtuneen mutaation ketju.

Pääryhmien luokittelu on varsin nuorta. Esimerkiksi haploryhmä N muodostettiin vuonna 2008 yhdistämällä useampi aikaisempi ryhmä. Siinä luokituksessa suomalaiset kuuluivat alahaploryhmään N1c1a². Vuonna 2017 N-ryhmän alaryhmät nimettiin uudestaan. Tällöin N1c1a (M178) sai nykyisin käytössä olevan tunnuksensa N1a1a³. Verkossa on edelleen paljon materiaalia, jossa viitataan vanhempaan tunnukseen N1c.

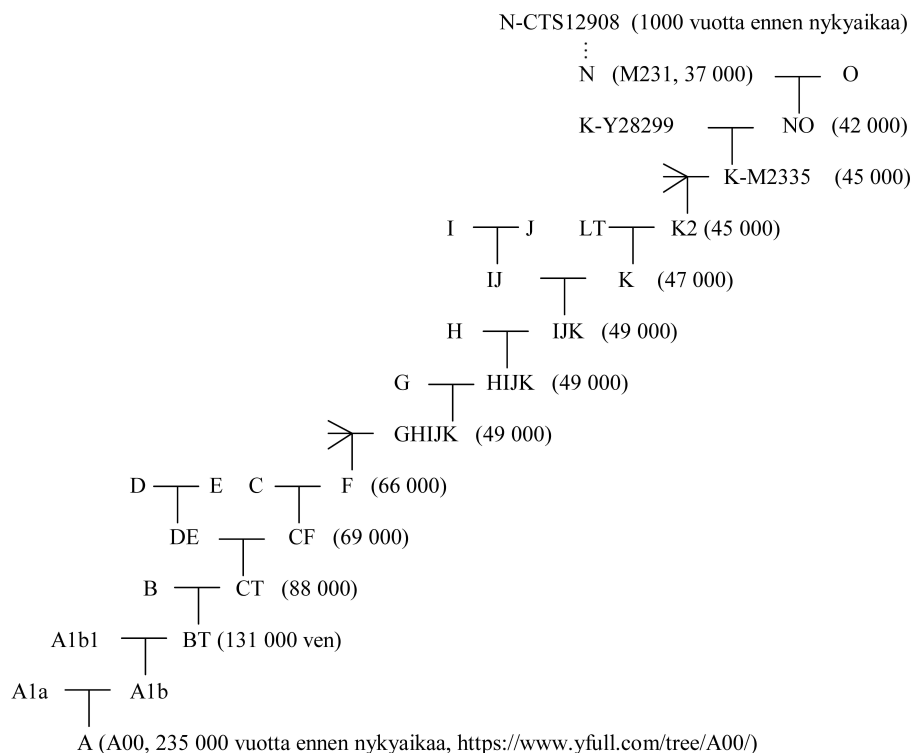
Haplosukupuun oksien tunnistamisessa pistemutaation tunnus onkin siksi ehkä varmempi kuin itse ryhmän tunnus, jonka merkitys varmistuu vasta, kun on selvillä minkä ajankohdan tiedosta on kyse. Pistemutaatioidenkin nimeämisessä on päällekkäisyyttä, sillä yritykset nimeävät niitä oman luokituksensa mukaan, ainakin niitä, jotka yritys on löytänyt ensimmäisenä. Niinpä esimer-

kiksi Sotkamon Korhosten nuorempaa haaraa luonnehtivasta mutaatiosta käytetään tunnuksia N-FCG72591 ja N-Y67221⁴. Tilannetta helpottaa se, että yritykset kyllä usein mainitsevat omissa haplopuissaan myös käytössä olevat rinnakkaiset nimet.

Äitilinjat

Äitilinjan määrittäminen ei voi perustua sukupuolikromosomiin X, koska nainen on saanut toisen niistä äidiltään, mutta toisen isältään. Vain sattumasta riippuu, kumpi periytyy tyttärelle. Onneksi perintötekijöitä on myös muualla kuin sukupuolikromosomeissa, nimittäin solun energiatuotannosta vastaavissa soluelimissä eli mitokondrioissa. Perimäainesta niissä on hyvin vähän, vajaat 17 000 emäsparia kaikista kolmesta miljardista eli noin kuusi miljoonaa, mutta se riittää, koska se kaikki tulee äidiltä munasolun mukana. Se ei siis periä tavalliseen tapaan eli satunnaisesti molemmilta vanhemmilta.

Äidin mitokondriot tulevat munasolun mukana myös miehille, joten äitilinjan testi voidaan tehdä miehenkin antamasta näytteestä. Samoin kuin sukupuolen määrittämisessä on tässäkin pieni poikkeus, sillä – vaikkakin hyvin harvoin – myös isän tai siis tarkemmin isänäidin mitokondrio-dna:ta saattaa poikkeuksellisesti vuotaa

Y-haplopuun pääryhmät 2018. Tässä on esitetty vain N-ryhmään johtava linja. Muut ryhmät ovat jakaantuneet ja jatkuneet nykyaikaa kohti vastaavalla tavalla.

jälkeläiselle siittiösolun hännän mukana. Normaalisti hän tuhoutuu välittömästi hedelmöitymisen jälkeen eivätkä isän mitokondriot siis siirry jälkeläiselle. Mutaatio-
mekanismikin on erilainen siinä mielessä, että mutaatio tapahtuu yhden solun yhden mitokondrion dna-renkaassa ja yleistyy, jos on yleistyneeseen, vasta jälkeläispolvissa. Siirtymävaiheessa puhutaan heteroplasmasta.

Arviot mitokondrio-dna:n mutaationopeudesta vaihtelevat hyvin paljon menetelmästä ja testatusta ihmisryhmästä riippuen. Mitokondrio-dna on joka tapauksessa paljon vakaampi kuin Y-dna. Mutaatio-
nopeuden vaihteluväli on yksi mutaatio 15–60 sukupolvea kohti, keskimäärin yksi mutaatio 1000 vuodessa. Tästä syystä mitokondrio-dna:sta ei voi tehdä muutaman sadan vuoden aikaa koskevia sukulaisuuspäätelmiä. Suuret erot arvioissa johtuvat osaltaan myös siitä, että vaikeina aikoina – geneettisissä pullon-
kauloissa – syntyneet mutaatiot eivät ole päässeet periytymään, vaan ovat hävinneet syntymättä jääneiden tai jälkeläisiä jättämättä kuolleiden lasten tai lastenlasten mukana. Kaikille ryhmille yhteinen esiäiti, dna-Eeva, on tämän perusteella arvioiden elänyt 100–200 000 vuotta sitten.

Periaatteet ovat muuten samat kuin isälinjan kohdalla. Mutaatioiden kautta syntyneet perimä-
muutokset antavat mahdollisuuden ryhmitellä ihmiset haploryhmiin myös mitokondrio-dna:n perusteella. Ryhmät nimetään vastaavalla tavalla yksittäisin kirjaimin A–Z tai kirjain- ja numero-
ryhmin⁵. Yleisin ryhmä suomalaisilla on H (40 %). Se on yleisin myös koko Euroopassa (44 %). Toiseksi yleisin Suomessa on U (28 %). Sitä on muualla Euroopassa hyvin vähän, mutta puolet saamelaisista (53 %) kuuluu tähän ryhmään. Vakautensa ansiosta mitokondrio-dna on tärkeämpi antropologiassa ja biomaantieteessä kuin sukututkimuksessa.

Kokonaisperimä

Dna kertoo perimästä paljon muutakin kuin isä- ja äitilinjat. Itse asiassa sukupuolikromosomeissa on perimästä vain kahdeksisen prosenttia, Y-
kromosomeissa tästä vajaa neljännes. Valtaosa (98 %) on siis muualla kuin Y-kromosomeissa tai mitokondrioissa. Tilannetta monimutkaistaa se, että kromosomit eivät aina siirry jälkeläisille muuttumattomina, vaan geenit saattavat vaihtua

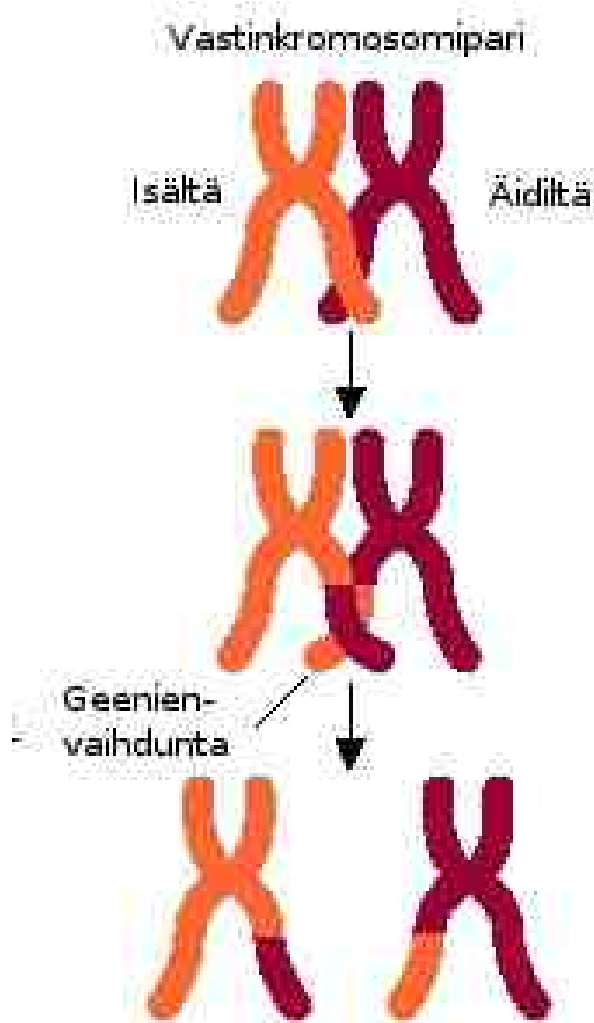
vastinkromosomista toiseen tekijäinvaihdunnan (crossing-over) kautta. Tapahtumasta käytetään myös nimitystä uudelleenjärjestäytyminen (recombination). Tämä tarkoittaa sitä, että isältä ja äidiltä saatu perimäaines voi sekoittua. Geenit säilyvät mutaatioita lukuunottamatta sellaisinaan, mutta osa voi vaihtaa paikkaa vastinkromosomista toiseen. Geenien uudelleenjärjestäytyminen on harvinaisempaa miehillä – keskimäärin 27 geeninvaihduntaa lasta kohti – kuin naisilla, joilla on keskimäärin 41 geeninvaihduntaa lasta kohti.

Muun kuin isä- ja äitilinjoja koskevan sukulaisuuden selvittäminen muuttuukin näin ollen tilastolliseksi. Tutkitaan kuinka paljon mitokondrioiden ja muiden kromosomien kuin Y:n sisältämästä perimästä eli autosomaalisesta dna:sta on yhteistä eri henkilöiden antamissa näytteissä. Mittayksikkönä on senttimorgan (cM). Se kuvaa kahden kohdan välille sattuvan geeninvaihdunnan todennäköisyyttä. Ketjun pituus on yksi morgan, jos sen päiden välille sattuu yksi geeninvaihduntakohta.

Yksi senttimorgan tarkoittaa siis sellaista dna-ketjun osaa, jolle geeninvaihduntakohta sattuu yhden prosentin todennäköisyydellä. Ihmisen kromosomien pituus on muutamasta kymmenestä muutama sataan senttimorganiin eli muutamasta morganin kymmenyksestä muutama morganiin. Pisimmissä kromosomeissa saattaa siis tapahtua useampikin geeninvaihdunta. Kyse ei ole ketjun todellisesta pituudesta, vaan siis ketjun pituudesta geeninvaihdunnan todennäköisyydellä mitattuna.

Perimältään samankaltaisten ihmisten eli geneettisten sukulaisten sukulaisuutta voidaan luonnehtia yhtenevien dna-jaksojen määrällä ja pituudella. Senttimorgan sopii siten myös sukulaisuuden mitan yksiköksi. Lukema ennustaa sukulaisuuden läheisyyttä. Täyssisarusten näytteiden välillä lukema on keskimäärin 2700 senttimorgania, vaikka vaihtelu on suurta (2200–3400), serkuilla 900 (500–1300) ja pikkuserkuilla 200 (50–500)⁶. Laaja vaihteluväli johtuu kahdesta syystä. Ensinnäkään perimä ei tule tasan puoliksi kummaltakin vanhemmalta, vaan sattumalla on suuri vaikutus siihen, kuinka suuri osa autosomaalisesta perimästä tulee kummankin vanhemman esivanhempien linjoista. Toiseksi vanhemmilla voi yhteisen sukhistoriansa ansiosta olla yhteistä perimää, jota tulee silloin jälkeläisille kummaltakin.

Tämä näkyy erityisen selvästi savolaisissa

Isältä ja äidiltä tuleva autosomaalinen perimä sekoittuu, kun geenit vaihtuvat vastinkromosomista toiseen.

suvuissa. Kantaväestö oli pieni. Lisäksi vaimo haettiin usein läheltä. Sukulaisavioliitot olivat tavallisia ja toivat siten yhteistä perimäainesta molemmilta vanhemmilta. Kahden henkilön yhteinen sukulaisuus saattaakin juontua useista yhteisistä, jopa kymmenistä, sukulinjoista. Asianlaita on toinen Hämeessä ja Varsinais-Suomessa sekä varsinkin Amerikassa, jonka väestöpohjaan sukulaisuusarviot perustuvat. Karkea sormituntuma on, että amerikkalaisten dna-analyysejä tekevien yritysten serkkuennusteet "1–2" (serkku tai pikkuserkku) tai "3–4" (kaukaisemmat serkut) pitävät kohtuullisen hyvin paikkansa Länsi-, mutta eivät Itä-Suomessa. Ennustettu serkku saattaa paljastua siellä usein kolmanneksi tai neljänneksi serkuksi tai kaukaisemmaksikin sukulaiseksi.

Valaiseva esimerkki on oman kokonaisperimätestini tulos. Ensimmäisenä listalla oli ja on vieläkin Ari Korhonen, yhteinen perimä 241 senttimorgania, ennuste "toinen tai kolmas

serkku". Kuitenkin Ari on Korhosten dna-sukupuun nilsiäläisessä haarassa, mikä osoittaa, että meillä on yhteinen esi-isä ehkä tuhannen vuoden takana. Yhteisen perimän täytyy siis tulla pääasiassa muualta kuin isälinjan kautta. Sukulaisuutemme on vielä tarkemmin selvittämättä. Toinen esimerkki on Vaajasalmen Korhosiin kuuluva Petri Korhonen. Yhteinen esi-isämme on Risto Rekonpoika Korhonen (1700–1776, sukukirjan taulu 15) kuuden sukupolven takana. Kokonaisperimätesti näyttää meidän yhteiseksi perimäksemme 183 cM ja ennustaa Petrin olevan 2.–3. serkkuni.

Kokonaisperimätesti antaa siis tietoja suuresta määrästä sukulaisia, joista monet ovat jo hyvin kaukaisia. Se kertoo yhteisen perimän määrän, vaikka ei sukulaisuuden laatua. Esimerkiksi isälinjan osumissani on kaksi amerikkalaista Hietapello-nimistä veljestä, joista minulla ei ollut mitään tietoa. Kokonaisperimätestin osumissa näkyi myös heidän lapsiaan, senttimorganmäärät 83–140, ennusteet 2.–5. serkku. Ennuste ei ole ihan huono, sillä meillä on yhteinen esi-isä kahdeksan sukupolven päässä Vaajasalmen Korholassa. Sieltä muutti aivan 1700-luvun alussa sukulaisemme Iisveden toiselle puolelle Lieteenmäkeen, niin kuin kerrottiin buurisotajutussa (WT 2016 s. 8) ja seuraavassa sukupolvessa Pyhäjärvelle. Pohjanmaalla sukunimi vaihtui useampaankin kertaan talon mukaan ja yksi jälkeläinen muutti 1800-luvun lopulla Yhdysvaltoihin. Rautalammin Korhosten geenit kulkivat kuitenkin pojalta pojalle ja elossa olevien mieskantaisten sukulaisien tyttärilläkin on siis yhteistä perimää minun kanssani niin paljon, että se näkyy testeissä.

Dna-analyysit

Suurin osa ihmisen perimästä saatiin analysoiduksi vuonna 2001, koko perimä vasta vuonna 2010. Maailmalla on satoja DNA-analyysejä tekeviä laboratorioita. Näistä vain kymmenkunnan päätoimiala on suvustaan kiinnostuneiden yksityisasiakkaiden palveleminen, useimmat amerikkalaisia kaupallisia yrityksiä. Vain muutamien maiden kansalaisten perimää on pyritty selvittämään järjestelmällisesti, parhaana esimerkkinä Islanti, missä toimiva yritys julkisti 14 000 islantilaisen perimään perustuvan tutkimuksen syksyllä 2017. Suomessa kaupallisia DNA-

laboratorioita ei ole, vaan esimerkiksi muinais-DNA:n määritykset tehdään Saksassa.

Perimää tutkittaessa kohdistetaan huomio yleensä vain pieneen osaan perimää, tiettyihin geeneihin tai pienempiin dna-jaksoihin, joista käytetään nimitystä merkkijakso eli markkeri. Kuhunkin tarkoitukseen soveltuvien merkkijaksojen valinta on ensisijaisesti tilastollinen ongelma. On löydettävä sellaiset kohdat, joiden perusteella voidaan tehdä luotettavasti kyseessä olevaa asiaa koskevia päätelmiä. Niinpä esimerkiksi syöpä-tutkimuksessa käytetään useimmiten yhden emäksen monimuotoisuuksia eli SNP-merkkijaksoja. Oikeuslääketieteessä ja perinnöllisyystutkimuksessa käytetään taas tavallisimmin STR-merkkijaksoja. Nimi tulee englanninkielisestä ilmauksesta short tandem repeat, mikä tarkoittaa 2–6 vierekkäisen emäksen toistumista.

Sukututkimuksessa käytetään molempia. Isälinjan perusanalyysi perustuu tavallisimmin 37, 67 tai 111 STR-merkkijaksoon. Jo 12 merkkijakson testi saattaa antaa karkean arvion haploryhmästä, mutta tulos on sitä tarkempi, mitä useampaa merkkijaksoa käytetään. Usein suositetaan perusanalyysiksi 67 merkkijakson testiä. Sen perusteella esimerkiksi Family Tree DNA -yritys antaa ennusteen haploryhmästä, minun tapauksessani pääryhmän N, jota luonnehtii mutaatio M231. Siinä on vielä mukana suomalaisten lisäksi baltteja, jakuutteja, balkanilaisia sekä jopa kiinalaisia ja vietnamilaisia.

Aikaisemmin – ennen vuotta 2014 – sama yritys on voinut antaa samantasoisien testin perusteella arvion, joka sijoittuu ylemmäksi haplopuuhun, esimerkiksi ryhmään N1c1a eli nykyisessä järjestelmässä N1a1a, jota luonnehtii mutaatio M178. Joskus tämän tason tiedosta on käytetty nimitystä haplotyyppi, vaikka sanalla on useita muitakin merkityksiä. Tulosta tarkennetaan SNP-testeillä. Niitä voi tilata erillisinä tai erikokoisina yhdistelminä. Laajassa testissä, esimerkiksi Family Tree DNA -yrityksen BigY-testissä, käytetään viittä sataa STR- ja tuhansia SNP-merkkijaksoja. Tämä antaa perimästä tarkan kuvan, jonka perusteella tutkittava voidaan useimmiten

sijoittaa haplosukupuun uloimmille oksille.

Tulosten vertailu

Hyödyllisintä eivät kuitenkaan ole dna-analyysin tulokset sinänsä eli yksittäisten merkkijaksojen arvot, vaan tulostietokannat, joiden perusteella perimää vertaillaan muiden ihmisten perimään. Näihin tietokantoihin sisältyvien tietojen yhdistämiseen perustuvat edellä kuvatut haploryhmät ja -puut. Siksi sukulaisten löytymiseen tarvitaan kaikkien testejä teettäneiden myötävaikutusta. Heidän on annettava perimä- ja yhteystietonsa ainakin samankaltaisen perimän omaavien ihmisten eli lähiosumien (match) saataville. Vain omaan käyttöön rajatut tiedot eivät hyödytä ketään.

Osa tiedosta on julkista. Sitä voi kuka tahansa katsella⁷. Analyysitulokset näkyvät merkkijakso merkkijaksolta. Näytteen antajan nimi ei näy julkisella sivustolla, vaan vain vanhin tunnettu esi-isä, jos testin teettäjä on sen merkinnyt tietokantaan (kuva). Tässä merkkijaksot ovat STR-merkkijaksoja, mutta haploryhmä on varmistettu SNP-merkkijaksojen avulla. Ensimmäisestä merkkijaksosta DYS393 käytetään joskus myös nimeä DYS395. Se on Y-kromosomiin sisältyvä neljän emäksen jakso, suhteellisen vakaa, mutatoituu keskimäärin kerran 1300 vuodessa.

Joillakin yrityksillä on maittain tai suvuittain järjestäytyneitä ryhmiä. Tällainen on esimerkiksi Family Tree DNA -yrityksen Finland DNA -projekti⁸. Se palvelee myös suomeksi ja sen kautta tilatuista testeistä saa pienen alennuksen. Siellä on tätä kirjoittaessani (kesäkuussa 2018) noin kahdentoista ja puolen tuhannen ihmisen tiedot. Korhosillekin on perustettu oma dna-ryhmä⁹ alkusyksystä 2018.

Maallikon ei tarvitse kuitenkaan itse yrittää tulkita dna-testin tulosta eikä sijoittaa itseään haplosukupuuhun. Ryhmätiedon saa testituloksen mukana. Tarjolla on myös palveluja, jotka analysoivat tarkemmin dna-testin raakadataa ja

Kit Number	Paternal Ancestor Name	Haplogroup	DYS393	DYS390	DYS319	DYS391	DYS385	DYS426	DYS388	DYS439	DYS389I	DYS392	DYS389II	DYS458	DYS459	DYS455	DYS447	DYS437	DYS448	DYS449	DYS464
115186	Tuomas Pekampoika Korhonen, 1530-1597, Rautalampi, Fi	N-CTS12908	14	24	14	11	11-13	11	12	11	14	14	29	16	10-10	11	12	24	14	18	31

Alkua erään Rautalammin Korhosen perimän analyysituloksesta. Henkilö itse ei näy julkisesti, vaan vain hänen näytteensä numero (kit number).

näyttävät oman haploryhmän sijainnin koko ihmiskunnan perimäkartassa. Sieltä Y-haplopuun N-haaran (M231) uloimmilta oksilta löytyvät Korhosetkin.

Kaikki Korhoset eivät kuulu N-ryhmään, vaan esimerkiksi Sievin Korhosten haploryhmä on I1. Tähän on ilmeinen ja tiedossa oleva selitys. Kalajoen pitäjän Korttesjärvellä oli 1600-luvun alussa Lauri Korhosen asuttama talo. Se autioitui 1600-luvun puolivälissä ja uudeksi asukkaaksi tuli vasta parikymmenvuotiaana Sipi Simonpoika, s. n. 1648. Hän sai talon mukaan sukunimekseen Korhonen. Hänestä alkoi Sievin Korhosten suku, joka on siis ollut Korhosia jo runsaat kolmesataa vuotta, mutta ei ole perimältään samaa kantaa muiden Korhosten kanssa.¹⁰

Yritysten tarjoamissa palveluissa ja tekemissä testeissä on eroja. Esimerkiksi MyHeritage tekee vain kokonaisperimätestin (Ancestry Composition), kun sen sijaan Family Tree DNA tarjoaa kokonaisperimätestinsä (Family Finder) lisäksi eritasoisia isälinjatestejä (Y12, Y25, ... Y500) ja äitilinjatestin (mt-dna). Viimeaikoina käyttöön on tullut mahdollisuus siirtää dna-tuloksia toisten yritysten analysoitavaksi ja ohjelmistoja, joilla voidaan vertailla eri yritysten tekemien dna-analyysien tuloksia. Siirtämisestä on se hyöty, että silloin tavoitetaan myös niitä sukulaisia, jotka ovat tilanneet testinsä toiselta yritykseltä ja joiden tiedot ovat vain sen tietokannassa.

Ihminen tuntee useimmiten lähimmät sukulaisensa: isoisä, tyttärentytär, serkku. Mutta mitä oikeastaan on sukulaisuus? Yhteinen sukunimi? Yhteinen perimä? Kasvaminen samassa perheessä? Onko sukulaisuus tunteen vai tiedon asia? Mitä perimä kertoo sukulaisuudesta? — Tämä on juttu, jonka olisin halunnut lukea ymmärtääkseni dna-sukututkimusta. Koska sellaista kattavaa yleistajuista ajantasalla olevaa artikkelia ei ollut ainakaan millään osaamallani kielellä, niin se piti kirjoittaa itse. Kirjan kokoisia esityksiä on sen sijaan paljon ja monenlaisia.

Kannattaa siis jo ennen ensimmäisen testin tilaamista miettiä, halutaanko teettää vain kokonaisperimätesti vai halutaanko myös seurata isä- tai äitilinjajoja. Halutaanko varata mahdollisuus jatkaa perusanalyysiä pitemmälle? Onko sukutaustassa sellaisia kohtia, joihin kirkonkirjat eivät anna vastausta? Halutaanko varmistua oikeista biologisista vanhemmista? Halutaanko löytää sellaisia sukulaisia, joita perinteinen sukututkimus ei ole tavoittanut? Halutaanko pääs-

tä kauemmas menneisyyteen kuin asiakirjat antavat myöten? Halutaanko muuten vain etsiä kaukaisempia sukulaisia? Tai halutaanko tietoa periytyvistä sairauksista tai sairauksille altistavista geeneistä?

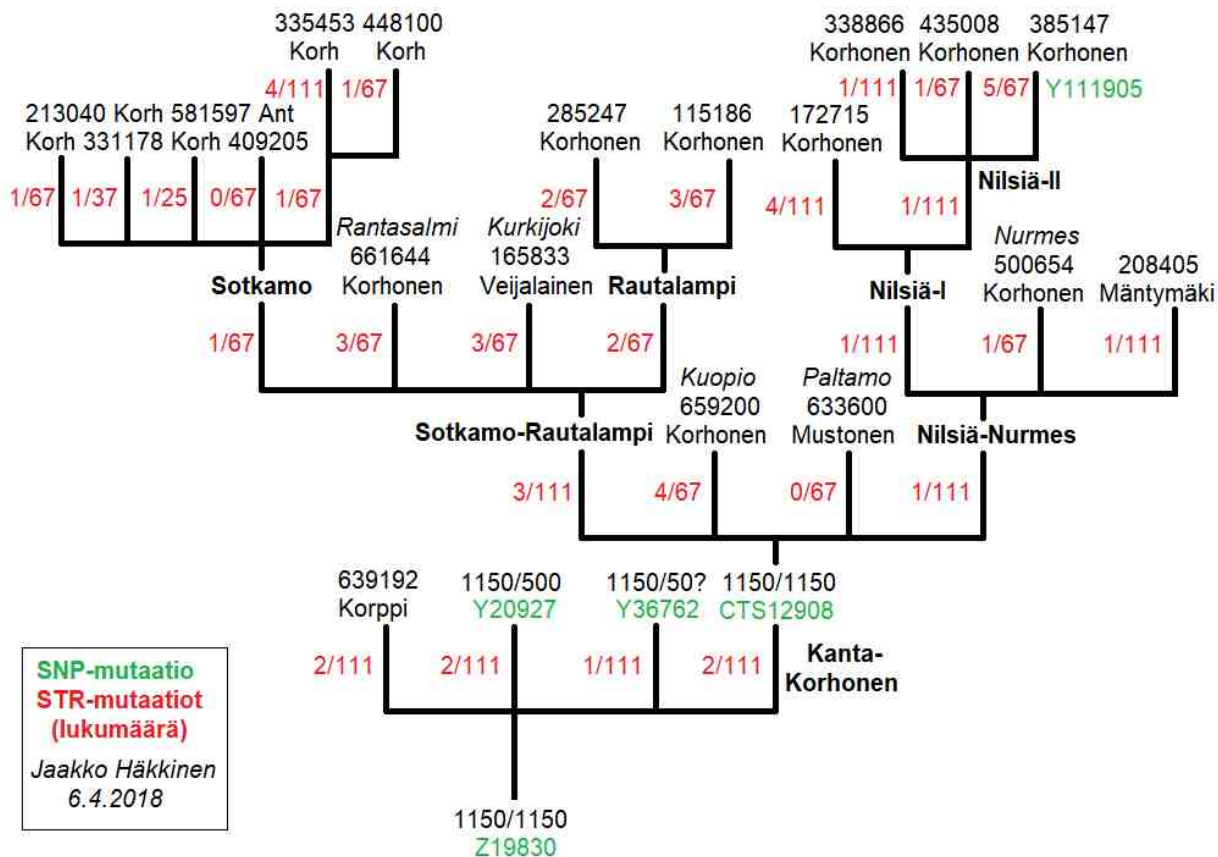
Korhosten perimä

Kun puhutaan Korhosista, niin tarkastellaan erityisesti niitä sukulinjoja, joiden mukana sukunimi on periytynyt eli isälinjoja. Kaikkien Korhosten keskinäistä sukulaisuutta ei voi selvittää arkistotietojen perusteella, sillä sukunimemme on niin vanha, että sen synty sijoittuu kirjallisten lähteiden takaiseen aikaan. Useiden Korhos-sukujen yhteinen haploryhmä on N1a1a1a1a2a1a1a1a1a1a1 (N-CTS12908), näiden joukossa Rautalammin Korhosetkin.

Jaakko Häkkinen¹¹ nimittää kanta-Korhoseksi mutaation CTS12908 ensimmäistä kantajaa. Tähän haploryhmään kuuluu Rautalammin ja Sotkamon Korhosten ohella Korhosia ainakin Kuopiosta, Nilsiästä, Nurmekselta, Rantasalmelta ja Sulkavalta. Mutaation on arveltu syntyneen noin tuhat vuotta sitten, 95 prosentin luottamustavalli 750–1300 vuotta¹². Jo kanta-Korhonen on siis saattanut olla sukunimeltään Korhonen, sillä itäsuomalaisista sukunimijärjestelmää pidetään noin tuhannen vuoden ikäisenä. Seuraava Rautalammin Korhosiin johtava mutaatio syntyi noin 700 vuotta sitten, vastaava luottamustavalli 400–1050 vuotta.

Korhosten sukuhaarat Jaakko Häkkisen mukaan. Ryhmiä luonnehtivat nykyiset paikannimet viittaavat paikkakuntiin, joissa näytteidenantajan vanhin tunnettu esi-isä on asunut. Sukunimien yläpuolella olevat luvut ovat dna-näytteiden tunnusnumeroita (kit numbers).

Noin 1900 vuotta sitten kanta-Korhoseen johtavasta linjasta on eronnut ryhmä, johon kuuluvien Korhosten esi-isiä on asunut Mikkelin seudulla, ja noin 2200 vuotta sitten toinen haara, johon kuuluvia Korhosia on monella suunnalla Savossa ja Pohjanmaalla: Nilsiässä, Virroilla, Utajärvellä ja Kauhajoella (kuva). Ihmetystä herättää, miten nämä sukulaiset ovat saaneet saman sukunimen, kun sukunimemme tuskin on 2000 vuoden ikäinen ja kun tämän jälkimmäisen, savolaiseksi haaraksi kutsutun ryhmän arvellaan tulleen Suomeen meren yli Virosta¹³ ja meidän karjalaisen ryhmämme Karjalan kannaksen kautta¹⁴.

Korhosten sukuhaarat Jaakko Häkkisen mukaan. Ryhmiä luonnehtivat nykyiset paikkannimet viittaavat paikkakuntiin, joissa näytteidenantajan vanhin tunnettu esi-isä on asunut. Sukunimien yläpuolella olevat luvut ovat dna-näytteiden tunnusnumeroita (kit numbers).

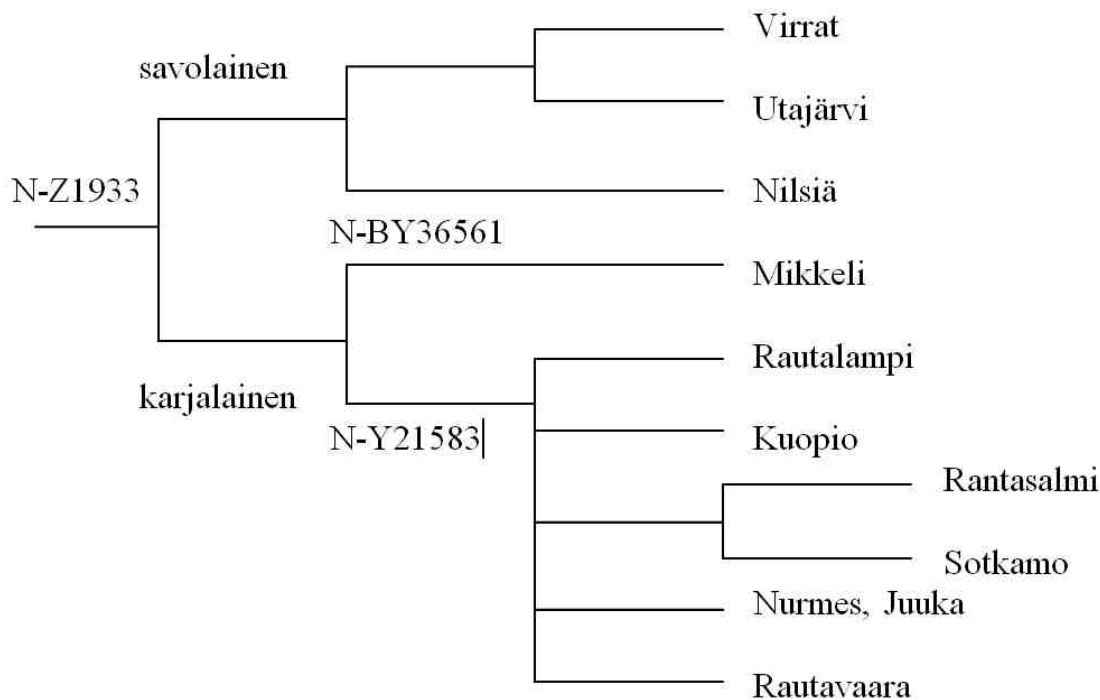
Nimityksiä "karjalainen haara" ja "savolainen haara" ei nykyään käytä enää edes haarojen alkuperäinen nimeäjä, mutta niiden käyttö ei ole aivan perusteetonta, koska karjalainen haara on sillä tavalla itäisempi, että sekä Suomi- että Karjala-DNA-projektiin liittyneistä ihmisistä kuuluu karjalaiseen haaraan enemmän itäsuomalaisia kuin länsisuomalaisia ja vastaavasti savolaiseen haaraan enemmän länsisuomalaisia kuin itäsuomalaisia¹⁵.

Korhosten perimää on kartoitettu tarkimmin sotkamolaisten osalta. Rautalammin Korhosista on toistaiseksi vain muutamia näytteitä: Ilkka Korhonen, joka on Sonkarinsaaren haaraa, sekä Petri ja Hannu Korhonen sekä edellä jo mainitut Hietapellot, jotka ovat kaikki vaajasalmelaisia. Hannun ja Petrin yhteinen esi-isä on Risto Rekonpoika Korhonen (1700–1776, sukukirjan taulu 15) kuuden sukupolven päässä, geneettinen etäisyys 2/67, mikä tarkoittaa sitä, että 67 merkkijakson testissä vain kahden merkkijakson arvot eroavat toisistaan.

Hannun ja Ilkan yhteinen esi-isä on jutun alussa mainittu Paavo Lemetinpoika Korhonen (1570–1639, sukukirjan taulu 3) kymmenen sukupolven

päässä, geneettinen etäisyys 7/67. Hannun haploryhmä on Y21582, joka on ryhmän CTS12908 alaryhmän Y21583 alaryhmä (kuva). Petri kuuluisi luultavasti samaan ryhmään, mutta kun hänestä ei ole tehty yhtä tarkkaa analyysiä, niin nykyinen arvio on CTS12908. Ilkasta ja Hietapelloista ei ole tehty muuta kuin 67 merkkijakson testi, minkä mukaan heidän haploryhmäennusteensa ovat N-M178 ja N-M231.

Haplopuu voi vielä haarautua Rautalammin Korhostenkin osalta monella tavalla, sillä esimerkiksi Y21582:n jälkeen on tapahtunut 11 mutaatiota, joita ei ole havaittu toistaiseksi kuin Hannun näytteestä eikä siis nimetty vielä. Mutaatio nimetään ja uusi oksa geenisukupuuun syntyy vasta, kun löytyy mutaation toinenkin kantaja. Y21583:n jälkeen syntyneistä mutaatioista on nimetty Sotkamon Korhosten ryhmää määrittävä Y21581. Se on syntynyt noin 600 vuotta sitten. Sotkamon ja Rautalammin Korhosten isälinjat ovat eronneet toisistaan siis 1400-luvulla. Geneettinen etäisyys eli mutaatioerojen määrä Hannun ja joidenkin sotkamolaisten välillä ei ole kuitenkaan sen suurempi kuin Hannun ja Ilkan välillä tai Hannun ja Hietapeltojen välillä eli

Korhosten Y-dna-linjoja Martti Korhosen mukaan. Tarkempia kaavioita on tekijän omalla kotisivulla.16

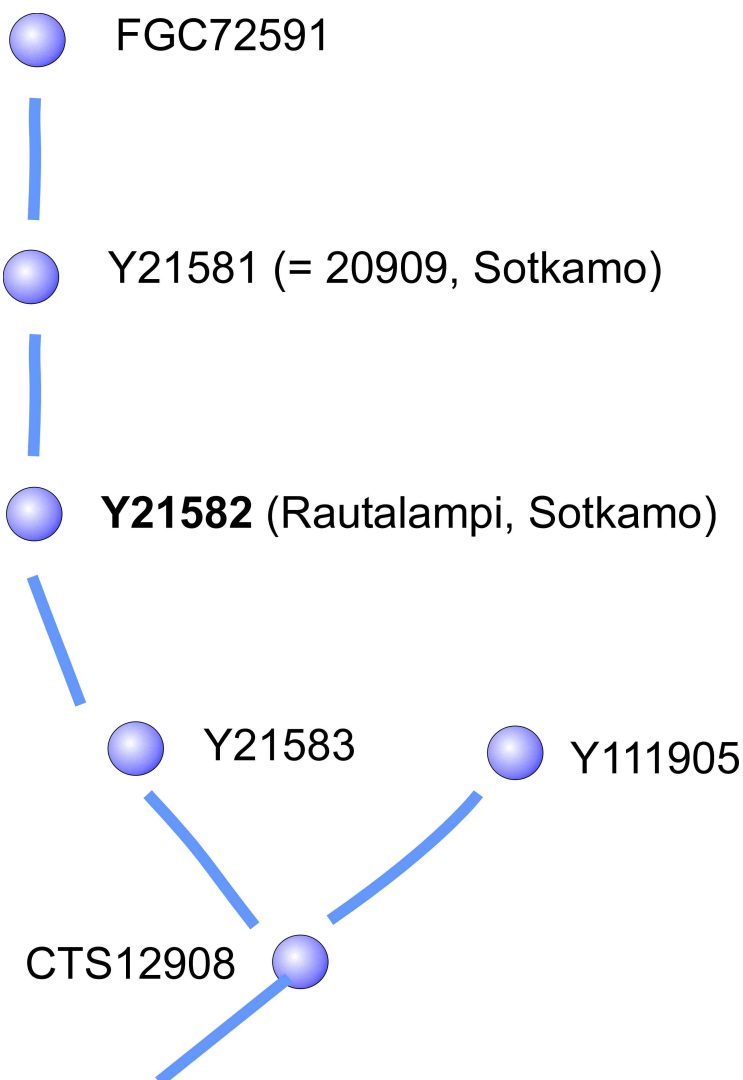
7/67.

Kirjan kokoisia esityksiä on sen sijaan paljon ja

Mitä sitten tulee jutun alun kysymyksiin monenlaisia.
sukulaisuudesta, niin geenisukututkimuksen anti Toisaalta muiden esivanhempien kuin suoran

on kahtalainen. Yhtäältä se avulla voidaan varmistaa muista lähteistä saatuja sukulaisuustietoja ja etsiä tuntemattomia esivanhempia. Voidaan myös seurata isä- ja äitilinjoja kirjallisten lähteiden antamia tietoja kauemmaksi. Yksittäisten henkilöiden nimiä ei silloin tietenkään saada eikä muitakaan henkilötietoja, mutta esimerkiksi se selviää, mistä päin ja sunnilleen milloin esivanhempien suku on tullut Suomeen.

Ihminen tuntee useimmiten lähimmät sukulaisensa: isoisä, tyttärentytär, serkku. Mutta mitä oikeastaan on sukulaisuus? Yhteinen sukunimi? Yhteinen perimä? Kasvaminen samassa perheessä? Onko sukulaisuus tunteen vai tiedon asia? Mitä perimä kertoo sukulaisuudesta? — Tämä on juttu, jonka olisin halunnut lukea ymmärtääkseni dna-sukututkimusta. Koska sellaista kattavaa yleistajuista ajantasalla olevaa artikkelia ei ollut ainakaan millään osaamallani kielellä, niin se piti kirjoittaa itse.

isä- tai äitilinjan jäljet näkyvät kokonaisperimässä. Jos pienetkin samanlaisten perintötekijöiden hippuset hippuset otetaan huomioon, niin yhtäkkiä voi saada satoja, tuhansia, jopa kymmeniä tuhansia geneettisiä sukulaisia, osumia (matches). Heistä useimmat ovat tosin niin kaukaisia, että sukulaisuuden jäljittäminen muilla keinoin on työlästä, monesti jopa mahdotonta. Suomessa on paljon sukuja, joiden perimässä on jälkiä ruotsalaisista, saksalaisista, englantilaisista ja monista muista. Voi siellä näkyä merkkejä kaukaisemmistakin ihmisryhmistä, esimerkiksi Afrikasta

tai Aasiasta. Oma perimäni on poikkeuksellisesti sataprosenttisesti suomalainen.

Suuret kiitokset jutun syntymisestä kuuluvat Mikkelin Martti Korhoselle, jolta olen saanut paljon neuvoja ja asiatietoja, sekä Lahden seudun sukututkijoiden dna-illoille, jotka ovat avanneet silmäni huomaamaan, miten laajaa geneettinen sukututkimus nykyisellään on sekä taloudellisesti että harrastajamäärien puolesta.

Viitteet

1. Lisää tietoa: The Journey of Your Past | National Geographic (video) osoitteessa <https://www.youtube.com/watch?v=RGtaq3PiIoU>
2. N1C1 Y-DNA Project osoitteessa <https://www.familytreedna.com/groups/n-1c-1/about/background> tai Haplogroup N1c osoitteessa https://www.eupedia.com/europe/Haplogroup_N1c_Y-DNA.shtml.
3. Y-DNA Haplogrou N and its Subclades – 2018 osoitteissa https://isogg.org/tree/ISOGG_HapgrpN.html tai <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1GKL9OIEtDEXg8ikSV1tuRSiWqeqI0UshJrdaMMcCv6I/edit#gid=0>, viitattu 25.6.2018.
4. Tässä yhteydessä NCG viittaa amerikkalaiseen yritykseen Full Genomes Corporation <https://www.fullgenomes.com/> ja Y venäläiseen yritykseen YFULL <https://www.yfull.com/>
5. Haplogroup U5 (mtDNA) sivulla https://www.eupedia.com/europe/Haplogroup_U5_mtDNA.shtml tai PhyloTree.org - mtDNA tree Build 17 (18 Feb 2016) osoitteessa <http://www.phylotree.org/tree/index.htm>, viitattu 25.6.2018.
6. Autosomal DNA osoitteessa https://isogg.org/wiki/Portal:Autosomal_DNA ja The Shared cM Project 3.0 tool v4 osoitteessa <https://dnainter.com/tools/sharedcmv4>, viitattu 25.6.2018.
7. Esimerkiksi Finland DNA Project - Y-DNA Colorized Chart osoitteessa <https://www.familytreedna.com/public/Finland?iframe=ycolored>, viitattu 22.3.2018.
8. Finland DNA – Suomi DNA julkinen ryhmä osoitteessa <https://www.familytreedna.com/groups/finland/about/background>, viitattu 26.6.2018.
9. Korhonen. Korhosten DNA-tuloksiin keskittyvä ryhmä osoitteessa <https://www.familytreedna.com/groups/korhonen/activity-feed>, viitattu 8.9.2018.
10. Mikkililäisen Martti Korhosen sähköpostiviesti kirjoittajalle 9.9.2018.
11. Muinainen Suomi osoitteessa <http://muinainensuomi.foorumi.eu/viewtopic.php?f=12&t=2239&start=180>.
12. YFull YTree v6.02 osoitteessa [om/](https://www.yfull.com/), viitattu 27.6.2018.
13. Korhonen, M. (2018) Korhosten karjalaiset juuret, s. 35. Omakustanne.
14. Häkkinen, J. DNA kertoo Korhosista. Wanha Tuomas 2014 s. 32–48.
15. Ahti Kurrin suullinen ilmoitus Lahden seudun sukututkijoiden DNA-illassa 9.10.2018.
16. Korhosten DNA-sukututkimustietoja ja -testejä osoitteessa <http://www.123kotisivu.fi/Korhoant/76104614>, viitattu 15.11.2018.

Vielä Vihta-Paavosta

Ilkka Korhonen
Helsinki

Seuramme jäsen Martti Korhonen on laatinut laajan ja mielenkiintoisen selvityksen sukumme ”julkkiksesta”, Vihta-Paavo Korhosesta ja hänen jälkeläisistään käyttäen lähteenä mm. Hannes Korhosen tekstejä. Vuoden 2016 Wanha Tuomas -lehdessämme julkaistiin osittain Martin kirjaan perustuva kirjoitus, jossa keskitytään lähinnä Paavoon itseensä ja hänen lähiomaisiinsa. Sukukirjaamme laatimaani sukuselvitystä jatkaessani vastaani on tullut näissä esitettyihin tietoihin liittyvää tarkennusta ja lisäystä.

Kuten tiedetään, talollisen poika Paavo vihittiin Liisa Matintytär Huttusen kanssa vuonna 1801. Kirjaan kopioidussa vihki-merkinnässä Paavon ”titteliksi” on kuitenkin merkitty dräng, siis renki. Tämä johtuu siitä, että jostain syystä kaikkien naimattomien sulhasten kohdalla on näinä vuosina sama merkintä, riippumatta heidän asemastaan maaseudun hierarkiassa. Liisan ”säädyn” kohdalla puolestaan on merkintä Do = Dito eli suomeksi sama, mikä viittaa hänen edellään olevan henkilön merkintään enkan, leski. Tämä kyllä lienee painovirhe, mitään todistetta Liisan mahdollisesta aiemmasta avioliitosta ei löydy. Ehkä merkinnän kirjoittaja on sotkenut kaksi henkilöä, kuukautta aikaisemmin oli nimittäin vihitty Liisa Huttunen -niminen ”oikea” leski.

Paavon nimen päälle vihittyjen luettelossa merkitty sana ”Vihta Paavo” ei ole mikään ”virallinen” merkintä, koska sen on joku siihen paljon myöhemmin lätkäissyt. Eihän Paavo vihittäessä ollut vielä mikään Vihta-Paavona tunnettu runoilija. Sama koskee vuosien 1804-14 ja 1815-21 rippikirjoissa olevia merkintöjä. Sen sijaan rippikirjaa 1822-32 laatiessaan sen kirjoittaja on liittänyt Paavon sarakkeeseen huomautuksen ”finsk skald”, ehkä selitykseksi sille, että Paavon ainoa ripilläkäyntimerkintä kyseiseltä ajalta on aprillipäivältä 1832.

Mielenkiintoinen tapaus on Paavon veli Risto. Mainituissa kirjoituksissa todetaan Hannes Kor-

hosen tietojen perusteella, että Paavo ei koskaan ollut Vihtajärven isännän asemassa, vaan hän luovutti vastuun talosta pikkuveljelleen Ristolle. Tämä asia ei nyt kuitenkaan pidä paikkaansa. Paavo merkittin Vihtajärven isännäksi henkikirjassa vuodesta 1808 alkaen aina siihen asti, kun hänen poikansa Kaapro otti vastuun talosta. Myös rippikirjan mukaan Paavo oli talon isäntä, Ristovelj ei koskaan.

Syy, miksi Ristosta ei Vihtajärven isäntää tullut eikä voinutkaan tulla, oli se, että hän oli jollain tavalla vammautunut, ilmeisesti raajarikkoinen. Henkikirjoissa tämä kerrotaan ruotsiksi sanalla bräcklig, kirkonkirjoissa ofärdig tai ofälig. Oliko tämä vammautuneisuus pelkästään fyysistä ja miten vakavaa, se ei asiakirjoista selviä. Sisälukua hän ei ilmeisesti koskaan kunnolla oppinut, eikä katekismukseen oikein sujunut. Sen sijaan hän pystyi varmaan moniinkin talon töihin, mutta vastuu Vihtajärvestä oli kuitenkin Paavolla, joka ehkä tämän tehtävän olisi mielellään veljelleen antanut.

Kuten WT:ssä 2016 mainitaan Riston puoliso Liisa Juhontytär Huuskonen oli Sonkarinsaaren Kiesimän isännän Juho Juhonpoika Huuskosen ja hänen toisen puolisonsa Maria Eskontytär Pirkkalaisen tytär. Liisan isä kuoli tämän ollessa vielä pieni ja äitikin ennen kuin Liisa varttui aikuiseksi, joten hänen kohtalonsa oli nuorena tyttönä lähteä maailmalle velipuolensa isännöimästä talosta. Piian paikka löytyi 1800-luvun

alussa sitten Vihtajärveltä. Todennäköisesti avioliittomahdollisuus oli sovittu jo tässä vaiheessa. Näin ollen Liisa olisi ensin palvellut piikana muutaman vuoden "koeajalla", jolloin hänen kykynsä talon töihin ja rammasta Ristosta huolehtimiseen testattiin. Liisankaan sisälukutaito ei ollut kehuttava, mutta hänet sitten todettiin muuten kelvolliseksi miniäksi taloon.

Joka tapauksessa Riston ja Liisan avioliitto oli vähän erikoinen mutta kaikille asianosaisille ilmeisen onnistunut ratkaisu. Avioituminen nosti kuitenkin hänen arvoaan talonpoikaisyhteisössä. Samalla hänelle saatiin oma hoitaja ja talon Anna- ja myöhemmin Liisa-emännälle pysyvä apuhenkilö. Liisa Juhontyttären puolestaan oli paljon mukavampaa elää elämänsä hyvin toimeentulevan maatalon perheenjäsenenä kuin kierrellä piikana talosta taloon ja kuolla lopulta rutiköyhänä jonkun vieraan nurkissa, mikä kohtalo häntä olisi kaiken todennäköisyyden mukaan muuten odottanut.

Paavon isän Matti Ristonpojan kaksoisveli Tahvo ei lähtenyt torppariksi Istunmäelle, vaan kuoli viisivuotiaana 1755. Muista sisaruksista vuonna 1752 syntynyt, Wanhan Tuomaan kirjoituksessa mainittu "Mikko-setä" kuoli kolmevuotiaana, joten hänkään ei siis ollut elossa Paavon syntyessä. Susanna-täti (synt.1754) oli mennyt naimisiin ja muuttanut Juurikkaniemeen vuotta ennen Paavon syntymää. Sen sijaan vuonna 1775 Ukkolassa Paavon tädeistä asuivat vielä

kirjasta ja artikkelista kokonaan puuttuva, vuonna 1757 syntynyt ja 1776 vihitty Kirsti sekä 1759 (ei 1758) syntynyt Liisa.

Paavon sisaruksista tarkennan vähän vuonna 1786 syntyneen Marian eli Maijan kohtaloa. Hänelle ja Juho Juhonpoika Simoselle syntyi yhteensä kaksitoista lasta. Nämä olivat Anna Leena, syntynyt 1805, Riitta Maria 1807, Eeva Karoliina 1809, Aatu 1811, Juho 1813, Otto s.1815, Liisa 1817, Maria Kristiina 1819, Amalia 1821, Riitta 1822, Kustaava Loviisa 1825 ja Matti 1827. Lapsista aikuisiksi asti selvisi kolme neljästä vanhimmasta lapsesta, nuoremmista vain 1821 syntynyt Amalia. Kuusi lapsista kuoli äitinsä tavoin punatautiin ja kaksi muuta vauvaikäisinä muuhun vaivaan.

Jokelan isäntä Juho Simonen ei kauan surrut helmikuussa 1827 tapahtunutta vaimonsa kuolemaa, vaan jo saman vuoden elokuussa vietettiin hänen ja Sonkarinsaaren Iso-Korholan tyttären Liisa Mikontytär Korhosen häitä. Lasten tulo jatkui entiseen malliin siten, että Juhosta tuli loppujen lopuksi 21 lapsen isä. Ensimmäinen heistä, viisi vuotta äitipuoltaan nuorempi Anna Leena oli syntynyt siis vuonna 1805, joten hän oli 40-vuotias, kun nuorin sisarpuoli Serafiina Matilda syntyi vuonna 1845. Isä-Juho oli tuolloin jo 64 vuotta täyttänyt.

Matin ja Susannan viimeiset vaiheet

Impi Sirkka kertoi isovanhemmistaan Matti Mikonpoika Korhosesta s. 1819 ja Susanna Tahvontytär Korhosesta s. 1822 (WT2015 s. 51, minisukupuu s. 52), että he lähtivät nälkää pakoon Vesannolta Leppäahon torpasta (Vesämäki 11). Vesannolla heillä on viimeinen rippimerkintä heinäkuun alussa 1865. Jutussa sanotaan, että pakomatka tuli ajallisesti lyhyt, mutta ei sitä, että maantieteellisesti se oli pitkä. He kuolivat nimittäin Kivennavalla, Matti 1867, Susanna 1868. Kuolinmerkinnät ovat Vesannon rippikirjassa ja Kivennavan haudattujen luettelossa sekä Katiha-tietokannassa. Matin kuolinpaikaksi merkityn Raivolan kohdalta heitä ei löydy kirkonkirjoista. Matin kuolinsyyksi on merkitty vattensot, "vesipöhö". Ei liene huono arvaus ajatella, että todellinen syy oli nälkä, jonka aiheuttama valkuaisaineiden puute saattaa näyt-

täytyä kehon turvotuksena. Nälän seurauksia voisi olla myös Susannan kuolinsyy nervfeber, hermokuume, joka voi tarkoittaa yleistä heikkoutta, mutta myös lavantautia tai pilkkukuumetta.

Heidän poikansa Joel s. 1845 muutti Lappeenrantaan vuonna 1866 samoin kuin vanhempi veljensä Aapeli s. 1843. Tästä tuli Valkealan poliisi ja omenanviljelijä (WT2017 s. 50–54). Joelin elämä lähti liikkeelle samaan tapaan, sillä Angelniemen rippikirjassa 1881–1890 s. 163 hänet mainitaan entiseksi nuoremmaksi aliupseeriksi ja metsänvartijaksi. Joel ansaitsi varmaan ihan oman juttunsa, sillä hän oli naimisissa ja jätti jälkeensä perillisiäkin. Hänet on mainittu Matin ja Susannan jälkeläisten sukupuussa (WT2018 s. 31).

Pekka Korhonen

Vesteriset juhlivat

Ilkka Korhonen
Helsinki

Vesteristen sukuseura täytti tänä vuonna 50 vuotta. Minulla oli kunnia pitää juhlapuhe iltatilaisuudessa, jossa seura juhli tätä merkkipäiväänsä. Syy, miksi minut oli tähän tehtävään kutsuttu, oli ennen kaikkea se, että Vesteristen ja Korhosten lähtökohdat Rautalammin asutuksessa ovat samat, kuten seuraavassa puheesta ilmenee.

Sen sijaan itse iltajuhla oli varsin erilainen verrattuna siihen, mihin oman Seuramme puitteissa on totuttu. Tilaisuus järjestettiin Helsingissä Ravintola Laulumiehissä. Kaikki juhlijat istuivat ohjelman aikana jo valmiiksi ruokapöydissä. Tilaisuus oli varsin vapaamuotoinen, eikä mitään kovin tiukkaa ohjelmaa ollut laadittu. Tämän jälkeen oli ravintolaillallinen viineineen ym. juomineen. Ilta jatkui sitten rattoisan keskustelun merkeissä varsin pitkään. Juhlinta jatkui sitten seuraavana päivänä muunlaisissa merkeissä. Tällaisen puheen pidin Vesteristen sukuseuran iltajuhlissa 7.7.2018.

Arvoisat Vesteriset, hyvät sukulaiset

Näillä sanoilla on todella mukava aloittaa tämä minulle suotu kunnia, siis juhlaesitelmä, jossa koetan selvittää vähän tarkemmin sukujemme yhteisiä varhaisvaiheita. Näinhän asia todellakin on, te Vesteriset ja me Korhoset olemme sukulaisia jo lähes viidensadan vuoden takaa. Tällainen sukulaisuus on 1500-luvun puolivälissä alkanneeseen Hämeen erämaan eli myöhemmän Rautalammin asuttamiseen liittyen varsin harvinainen tapaus ja siksi erityisen mielenkiintoinen.

Aluksi haluaisin kuitenkin kertoa jotain omasta sukuseurastamme, jonka nimi on Vanhan Rautalammin Korhoset ry. Kuten varmaan moni on tietoinen, Korhoset ovat kovasti noudattaneet Raamatun ohjetta lisääntykää ja täyttäkää maa, onhan Korhonen nykyisin maamme yleisin sukunimi. Meille kuitenkin on jo kauan ollut selvää, että me muodostamme ihan oman sukuhaaran, jonka kantaisä on Rautalammin asettunut eräalunpoika Tuomas Pekanpoika Korhonen. Dna-

testit ovat kyllä osoittaneet, että meillä on keskiajalla ollut yhteisiä esi-isiä muidenkin nyky-Korhosten kanssa. Esimerkiksi runsaslukuiset Kainuun Korhoset ovat omia kaukaisia sukulaisiamme.

Ensimmäinen sukujuhlamme järjestettiin yhdesä sukumme kantataloista, Vesannon Sonkarinsaaren Ukkolassa vuonna 1951. Sukuseura rekisteröitiin tästä kahden vuoden kuluttua. Koko hankkeen alkuunpanija ja ensimmäinen puheenjohtaja oli Vesamäen Säkkinmäeltä kotoisin ollut lähetyssaarnaaja, maisteri Kalle Korhonen, joka tunnettiin kautta maan nimellä Kiinan-Kalle. Hänen kuoltuaan vuonna 1963 seuran siihen asti vilkas toiminta lopahti 15 vuodeksi, kunnes se 1970-luvun lopulla saatiin muutaman aktiivisen henkilön avulla uudelleen käyntiin. Itse olen vasta neljäs suvun päämies, siis puheenjohtaja.

Toimintamme koostuu lähinnä kolmen vuoden välein pidettävästä sukujuhlasta ja välivuosina järjestettävistä kesätapahtumista, kuten matkoista ja retkistä. Viikon päästä nautimme rantakalaa Konnevedellä. Vuodesta 1993 alkaen ilmestynyt sukujulkaisumme Wanha Tuomas sai 2015 toisen palkinnon Sukuviesti-lehden sukulehtikilpailussa. 1700-luvun alkuun ulottuva sukukirjamme Rautalammin Korhosten kuusi vanhinta sukupolvea ilmestyi kaksi vuotta sitten. Toinen osa, joka jatkuu 1800–1900-lukujen vaihteeseen, on tekeillä.

Vaikka Korhosia on aikojen saatossa ollut monillakin merkittäväillä paikoilla maassamme, ei meidän sukuhaaramme kuulu varmuudella kuin pari erityisesti mainittavaa persoonaa. Ensimmäinen on tietysti 1700–1800-luvuilla elänyt Vihta-Paavona tunnettu kansanrunoilija Paavo Matinpoika Korhonen. 1800-luvun lopulla

Ilkka Vesteristen sukujuhlissa vieressään Vesteristen sukuseuran puheenjohtaja Mikko Vesterinen

Rautalammillä syntynyt Aapeli Aatunpoika Korhonen päätyi Amerikkaan bisneksentekoa oppimaan ja palasi Suomeen nimellä Abel Adams. Maamme tämän hetken suurin elokuva-alan tekijä Finnkino on Aapelin perustaman Adams-filmin jälkeläinen. Klassisen kitaran virtuoosi Timo Korhonen on myös meikäläisiä

Sitten varsinaiseen asiaan. Laadin 40 vuotta sitten valmistuneen graduni Rautalammin asuttamisesta, mutta jo sitä ennen olin selvittellyt Rautalammin sukujen, talojen ja kylien vaiheita asutusajoista lähtien. Erityisesti minua luonnollisesti on kiinnostanut Kerkonjoensuun kylä, jonne esi-isämme asettuivat 1500-luvun puolivälissä. Aluksi minua vähän häiritsi seikka, että samalla tontilla oli kymmenen vuoden kuluttua jo kaksi taloa ja vielä eri sukunimisten isäntien hallussa. Tämä poikkesi normaalista käytännöstä muualla erämaassa, jossa kullekin erämaa-alueelle eli ns. miehenosalle syntyi yleensä vain yksi tila, tai sitten se halottiin jo alkuvaiheessa veljesten kesken.

Ratkaisu oli lopulta hyvin yksinkertainen: tajusin, että koska kyseessä eivät olleet veljekset, Korhosten ja Vesteristen täytyi olla langoksia, jotka olivat jostain päin muuttaneet yhdessä alueelle ja saman tien jakaneet tilan. Koska etunimikäytäntö oli tuohonkin aikaan, siis uuden

ajan alussa sellainen, että suvussa annettiin lapsille isovanhempien, vanhempien ja muiden omaisten nimiä, lähisukulaisuus on myös helppo todeta. Sekä Korhosten että Vesteristen perheissä esiintyvät 1500-luvun lopulla ja 1600-luvun alussa ainakin nimet Pekka ja Olli sekä varsinkin Silvester, joka ei ollut tuohonkaan aikaan minkäänlainen muotiniimi ainakaan Rautalammillä.

Selvittämättä on vieläkin, mistä esi-isämme Tuomas perheineen Rautalammin suuntaan lähti. Kun kruunu 1500-luvulla alkoi laatia luetteloita veronmaksajista, Korhosia löytyi jo runsaasti sekä Karjalan Kannaksen että Suur-Savon pitäjistä. Kun olin päättänyt, että Tuomaan perhekuntaan kuului kahden eri sukunimen kantajia, haku supistui merkittävästi. Tarpeen oli vain tutkia seutuja, jossa olisi 1500-luvun puolivälissä asunut sekä Vesterisiä että Korhosia.

Itä-Suomen väestön siirtymisiä paljon tutkinut Veijo Saloheimo oli aikanaan sitä mieltä, että Korhoset muuttivat Rautalammin alueelle suoraan Karjalan Kannakselta Jääskestä. Vesteristen sukukronikassa Polvesta polveen puolestaan esitetään näkemys, että suku olisi muuttanut Rautalammillä Äyräpäästä. Varmaan nämä naapuripitäjissä asuneet Korhoset ja Vesteriset toisensa

tunsivat ja ehkä keskenään perheitäkin perustivat, mutta tuskin he sieltä asti Hämeen erämaahan siirtyivät. Samaa mieltä oli graduni tarkastaja professori Blomstedt. Myöhempi dna-tutkimuskin todistaa, että oman sukumme on kotoisin Suur-Savosta, josta suurin osa Rautalammin asuttajia oli lähtöisin.

Korhosia vaikutti 1500-luvun puolivälissä jo useilla seuduilla Suur-Savonkin alueella niin runsaslukuisesti, että olisi ihme, jos kukaan heistä ei uudisasukkaaksi länteen olisi siirtynyt. Vesterisiä ja Korhosia asui kuitenkin lähekkäin vain kahdessa Savon pitäjässä, Rantasalmella ja Pellosniemellä. Näin ollen uskon vakaasti, että jompi kumpi on sukujemme yhteinen lähtöpaikka. Lopullinen varmuus saataneen dna-tutkimuksen kautta, mutta yrityksistä huolimatta varmoja tuloksia ei ole vielä saatu.

Itse olen kovasti nykyisen Mikkeliin kuuluvan Ristiinan alueella olleen Pellosniemen kannalla. 1540-luvulla Pellosniemen pitäjän Pellosniemen neljänneksen kuudennen kymmenyskunnan alueella piti taloa Antti Ollinpojan kanssa Pekka Vesterinen -niminen talonpoika. Vuonna 1549 Antti oli muuttanut pois ja tilalle tullut Paavo Korhonen. Seuraavana vuonna kolmanneksi yhtiömieheksi mainittiin Matti Korhonen. Paavo poistui talosta jo 1552 ja Matti pari vuotta myöhemmin, jolloin Pekka Vesterinen jäi tilan ainoaksi haltijaksi.

Olisi tietenkin herkkua väittää, että juuri tästä talosta lähtivät Vesteriset ja Korhoset kauas länteen erämaata asuttamaan. Ensimmäinen Rautalammin Vesterinen oli nimeltään Olli, jonka poika sai nimen Pekka, ehkä isoisänsä mukaan. Tosin olen jossain nähnyt mainittavan Ollin isän nimeksi Matin. Korhosten Pekka-isä puolestaan voisi olla Paavo ja Matti Korhosen nuorempi veli. No, tämä on aivan puhdasta arvailua tai pikemminkin tietoista huuhaata, mutta joka tapauksessa uudisasukkaiksi lähtevät olivat juuri noita nuorempia veljiä, joille ei ollut talonpojan asemaa tarjolla omalla kotiseudulla. Muitakin Korhosia Pellosniemen pitäjässä asui vuonna 1551. Pellosniemen neljänneskunnassa heitä oli neljässä talossa ja saman pitäjän Pitkälähden neljänneskunnassa samoin neljässä. Asuiko sitten Vesterisiä Pellosniemellä enemmänkin kuin tuo Pekka, sitä en ole tutkinut, mutta varmaan teidän seuranne on siitä selvillä.

Dna-tutkimus on toisaalta löytänyt Rantasalmelta yhteisiä Korhos-juuria oman esi-isämme

kanssa, kun taas Pellosniemeltä tällaisia ei ole ainakaan vielä tullut esille. Jos teidän sukunne mahdolliset dna-näytteet osuvat jommalle kummalle alueelle, olisi kyseinen asia sitten melko varma. Eli mielenkiinnolla odotan tällaista tietoa.

No niin, siirrytäänkö sitten vihdoin viimein Hämeen erämaille. 1550-luvun alussa Niiniveden rannalle lähelle Kerkonjoen suuta saapui veneellä joukko, joka asettui asumaan jo valmiiksi rakennettuun savupirttiin. Perheen päänä oli Pekka Korhonen. Hänen vaimonsa oli mukana, sikäli kun oli elossa. Muita matkalaisia olivat näiden pojat Tuomas ja Heikki vaimoineen sekä tytär ja tämän mies Olli Vesterinen, lapsenlapsiakin oli jo muutama syntynyt.

Hämäläiset eivät olleet aikanaan kovin ihastuneita, kun savolaiset tunkeutuivat heidän erämaihinsa, mutta he eivät voineet sille mitään, koska Kustaa Vaasa oli jo 1542 julistanut kaikki valtakunnan asumattomat erämaat kruunun omaisuudeksi. (Pekka) Korhonen sai hakemuksensa perusteella kihlakunnantuomari Jöns Västgöten 11. tammikuuta 1553 päivätyn päätöksen, jolla jämsäläisten talonpoikien aiemmin omistama, asiakirjassa nimellä Kerkoneräsija mainittu maa-alue siirtyi hänen hallintaansa.

Alue oli tästä lähtien Korhosen hallussa ns. kruununtilana, jota hän saattoi viljellä kuin omaansa niin kauan kuin vain maksoi veronsa. Päätöksessä mainitaan myös seitsemän rajamerkkiä, jotka täsmäävät täysin Kerkonjoensuun kylän rajojen kanssa, ilman kylään myöhemmin liitettyä Pääntärintaipaleen aluetta. Näitä merkkejä sukuseuramme jäsenet kävivät bongaamassa muutama vuosi sitten. Suosittelemme samaa Vesterisillekin, ovathan kyseessä yhtä hyvin teidänkin alkuperäiset tiluksenne. Rajamerkkien nimet löytyvät mm. sukukirjastamme.

Pekka Korhonen oli jo niin iäkäs, että veroluetteloihin isännäksi eli verovastaavaksi merkittiin hänen pojistaan Tuomas. Koska Korhosten tila käsitti kaksi eräaikaista miehenosaa eli eräpalstaa, sille oli tässä vaiheessa mahdollista perustaa jo kaksi tilaa. Niinpä vävy-poika Olli Vesterinen sai puolet kantatilasta, mikä merkittiin maakirjaan vuonna 1565.

Mutta talolliseksi halukas oli myös Tuomaan Heikki-veli. Tämän takia Korhoset yrittivät saada hallintaansa myös Niiniveden itäpuolella Saikarinniemessä olleen jämsäläisten miehenosan, jolle tosin Haapamäeltä tullut Reko Raatikainen oli jo rakentanut asumuksensa. Yritys onnistui

puolittain, sillä ilmeisesti edellä mainitussa päätöksessä Västgöte jakoi miehenosan kahtia Korhosten ja Raatikaisen kesken. Kumpikaan ei liene ollut tyytyväinen, koska puolikas ei riittänyt talon perustamiseen.

Heikki Korhonen asusteli aikansa veljensä Tuomaan luona, mutta lähti sitten perheineen jonnekin kokonaan muualle. Raatikainen luopui muutaman vuoden kuluttua puolikkaasta tilastaan ja muutti Haapamäelle veljensä talon isännäksi. Asia hiersi kyllä pitkään Korhosten/Vesteristen ja Raatikaisten välejä ja rajariitoja ratkottiin pitkään. Korhoset ja Vesteriset sen sijaan käyttivät hyväkseen Jämsän seurakunnan omistamaa Pänttärintaipaleen aluetta ilmeisesti varsin sopuisasti, kasketen, kalastaen ja metsästäen.

Kumpikin Kerkonjoensuun talo halottiin 1600-luvun alussa, jolloin keskuskylä sai muodon, joka kesti aina 1700-luvun alkuun saakka. Korhoset hävisivät uudistalostaan jo 1630-luvun kato-vuosina ja kantatalosta nälkävuonna 1710. Vesteristen kantatalon vävyksi ja isännäksi tuli 1612 Pekka Sorri (onkohan joku selvittänyt, mistä hän oli kotoisin?), ellei hän sitten ollut sukunimensä muuttanut Vesterinen. Kerkonjoensuun keskuskylälle nimensä antanut Vesteristen uudistalo sen sijaan pysyi perustajasukunsa hallussa vuoteen 1864 saakka.

Kerkonjoensuun keskuskylä oli rautalampi-laisittain varsin harvinainen ryhmäkylä, jossa sen neljä taloa olivat siistissä jonossa sadan-

parinsadan metrin päässä toisistaan järven rannan suuntaisesti. Kaikki talot ovat edelleen paikallaan lukuunottamatta yhtä, joka sai kylän vanhimpana talona rekisterinumeron yksi, kuten oli tapana kaikissa muissakin Rautalammin kylissä.

Kun kantatila sitten halottiin, Korhoset rakensivat uuden pirtin vanhan pohjoispuolelle. Vesteriset puolestaan jäivät asumaan vanhaan taloon, joka sai myöhemmän isäntäsukunsa mukaan nimen Sorri. Kyseinen paikka on siis juuri se, johon Korhosten joukko rakensi pirttinsä alueelle asettuessaan. Näin ollen muistokivi, jonka Sukuseuramme entisen Sorrin talon kohdalle pystytti vuonna 2004, ei voisi olla oikeammassa paikassa.

Tähän loppuun vilkaisin vielä esivanhem-paintaulujani. Löytyihän sieltä Vesterinenkin, vuonna 1729 syntynyt Nilakka nro 2 Vesterilän eli Hiekan tytär Helga Juhontytär Vesterinen, joka oli naimisissa kyseiseen taloon vävyksi tulleen Martti Martinp. Pasasen kanssa.

Rautalammin Vesteristen vaiheet näyttävät siis liittyvän meidän sukuumme läheisemmin kuin ehkä minkään muun suvun. Näin ollen näkisin mielelläni, että voisimme jatkossakin tehdä yhteistyötä jossain muodossa, esimerkiksi yhteisten matkojen merkeissä. Tällaisesta meillä on jo hyviä kokemuksia Maukosten suvun kanssa. Joka tapauksessa esitän tässä kutsun Vesterisen suvun edustajille saapua 29.6.2019 Konnevedelle Vanhan Rautalammin Korhosten sukujuhlaan.

Kirjahyllyn kätköistä

Andreas Bureus oli papin poika Ångermanlannista Ruotsista. Hänestä tuli virkamies, maanmittari, matemaatikko ja kartantekijä. Kuuluisimmat hänen töistään ovat ehkä Pohjoismaiden kartta, joka oli kaikkien Pohjoismaita esittävien karttojen pohjana 1600-luvun loppupuolella ja vielä 1700-luvun alussakin, ja vuonna 1626 julkaistu kirja Pohjoismaiden kuvaus. Siinä hän käsittelee Suomea seitsemällä sivulla. Hämeen osuus siitä on vain

kolmannessivu. Hämeenlinnan lisäksi ainoa tekstissä mainittu Hämeen paikkakunta on Rautalampi, "jonka asukkaat nostavat järvien pohjasta eräänlaista rautamalmia, josta he vähällä vaivalla pienin kustannuksin sulattavat erilaisiin tarpeisiin soveltuvaa rautaa". Hänen aikanaan Rautalampi oli vielä Hämettä. Savoon se siirrettiin vasta 1700-luvulla.

HK

Jäsentietopalsta

Tulevana kesänä kokoonnumme jälleen suukokouksen ja suukjuhlan merkeissä yhteen. Tapahtuma järjestetään la 29.6. Konnevedellä ja tällä kertaa yksipäiväisenä siten, että kokous ja juhla ovat molemmat lauantaina. Toki mukavaa vapaamuotoista tekemistä löytyy myös sunnuntaille heille, jotka viipyvät Konnevedellä koko viikonlopun. Etelä-Konneveden kansallispuistoon kannattaa kyllä kaikkien tutustua, vaikka risteilyn tai retkeilyn merkeissä, suosittelemme lämpimästi. Tarkemmat tiedot suukjuhliin liittyen löytyy toisaalta tästä lehdestä. Lämpimästi tervetuloa!

Viime kesänä viitisenkymmentä seuran jäsentä ja ystävää kokoontui kesätapahtumaan Hanka-salmelle Kärkkäälän nuorisoseurantalon. Tapahtuman avasi Ukko-Pekka Korhonen lupsakkaan savolaisin sanankääntein, jonka jälkeen nautittiin herkullista Ukko-Pekan valmistamaa rantakalaa ja juotiin päälle pullakahvit. Tapahtuman yhteydessä oli myös mahdollisuus tutustua lähellä olevan Korholan talon ploominäyttelyyn.

Sitten muutamia info-asioita:

Jäsenmaksut ovat entiset eli vuosijäseneltä 20 euroa ja ainaisjäseneksi liittyvältä 400 euroa. Maksulomakkeet tulevat tämän lehden mukana vuosijäsenille. Maksettaessa on erittäin tärkeä käyttää laskulla olevaa viitenumeroa, jotta maksut osataan kohdistaa oikein.

Nopeampaa yhteydenpitoa varten toivoisimme, että mahdollisimman moni ilmoittaisi sähköposti-osoitteen seuran jäsenrekisteriin. Sähköposti-osoitteen voi ilmoittaa sihteerille sukuseuran sähköpostin kautta info@rautalamminkorhonet.fi tai suoraan pirjokorhonen@hotmail.com tai kotisivuilla olevan yhteydenottolomakkeen kautta. Sähköpostiosoitteita käytetään ainoastaan seuran tiedottamiseen eikä niitä anneta ulkopuolisille.

Sukuseuran kotisivuille pyritään päivittämään ajankohtaisia seuran asioita, mielenkiintoista sukuumme liittyvää aineistoa ja uusimpia tietoja esim. tapahtumiin liittyen, sillä aina ne eivät ennätä kerran vuodessa ilmestyvään Wanhaan Tuomaaseen. Kotisivut löytyvät osoitteesta www.rautalamminkorhonet.fi. Myös seuran facebook-sivuille päivitetään seuran ajankohtaisia asioita ja muuta infoa tarpeen mukaan.

Uutta sukukirjaa Rautalammin Korhosten kuusi vanhinta sukupolvea ja muita seuran tuotteita on tilattavissa kotisivujen kautta tai olemalla yhteydessä Seppo Korhoseen: seppo@korhonenoy.com tai puh. 0400 642 649. Myös Wanha Tuomas -lehtien aiempia vuosikertoja löytyy seuran varastosta, hinta on 10 euroa/kpl ja postituskulut 3 euroa.

Kirjoittelen tätä palstaa nyt viimeisen kerran sukuseuran sihteerinä. Tulevan kesän suukokouksessa kiitän, kumarran ja poistun takavasemmalle eli siirryn rivijäseneksi. Silloin on tullut kuluneeksi 15 vuotta siitä, kun Laitisen Kaarinan kautta tulin mukaan seuran toimintaan ensin rahastonhoitajaksi, sitten sihteeriksi ja nyt on alkanut tuntua siltä, että omalta osaltani takki on tyhjä. On siis aika tehdä vuoronvaihto. Vuosiin on sisällynyt paljon uusien mukavien ihmisten kohtaamisia ja yhteydenpitoa, kokouksia, kirjallisia töitä, tapahtumien järjestelyjä, lehtien postitusta ja tuotteiden markkinointia ym. On ollut kunnia toimia sukuneuvoston jäsenenä eri tehtävissä ja olen niitä parhaan kykyni mukaan pyrkinyt hoitamaan. Toivotan kesän kokouksessa valittaville tuleville neuvoston jäsenille intoa ja aktiivisuutta asioiden hoitoon.

Kiitollisin mielin ja kesän suukjuhlaa odotellen
Pirjo Korhonen, sihteeri

Vanhan Rautalammin Korhosten sukuseuran sukukokous

ja sukujuhla järjestetään joka kolmas vuosi. Tänä vuonna on järjestämisvuorossa Konnevesi. Tapahtuman yhteydessä järjestetään laivaristeily Etelä-Konneveden kansallispuistoon.

Lauantaina 29.6. 2019

10.00-12.00 Ilmoittautuminen, aamukahvi ja sukukokous Konneveden kunnantalolla

(Kauppatie 25)

12.15-14.00 Lounas lounascafé Rantahätävarassa Häyrylänrannassa

(Satamatie 60)

14.15-14.30 Kukkatervehdykset sankarihaudalle (Myllytie 5)

14.45-17.00 Sukujuhla Kotiseutumuseolla (Museotie 1), säävaraus Kunnatalolla

Lähtökahvit.

Ilmoittautuminen mieluummin sähköisellä lomakkeella 31.5. mennessä,

linkki sivulla <http://rautalamminkorhoset.fi/sukujuhla-2019>

tai postitse tai puhelimitse Markku Savolaiselle,

Alakyläntie 92, 44350 Istunmäki, puhelin: 050 380 8442.

Lisätietoja sukuseuran verkkosivulta <http://rautalamminkorhoset.fi/sukujuhla-2019>

tai sähköpostitse markku2.savolainen2@gmail.com.

Osallistuminen ei edellytä ilmoittautumista, mutta ilmoittautumalla varmistat istumapaikan, ruokailut ja kahvit ja haluamasi tuotteiden saatavuuden.

Ruokailut maksetaan paikan päällä (kahvit käteisellä, lounaspaikalla käyvät maksukortit):

Aamukahvi kunnantalolla 5,00 €/henkilö

Lounas Rantahätävarassa: lohi- tai lihakeitto 11,00 €/henkilö, sipulipihvi 13,00 €/henkilö,

sisältää jälkiruokakahvin ja raparperipiirakan

Läksiäiskahvit kotiseutumuseolla 5,00 €/henkilö

Lapset 0-4-v ilmaiseksi ja 4-12-v 1/2-hintaan.

Juhlatarjouksia juhlapaikalta ostettuna (säästät myös postikulut):

Sukukirja 35 €, Vihta-Paavon runokirja 25 €, molemmat yhteishintaan 50 €

Vähintään kaksi kirjaa ostavalle sukupinssi lahjaksi (arvo 5 €)

Pöytäviiri 27 €

Varaa ilmoittautumisen yhteydessä, maksu paikan päällä käteisellä.

Sunnuntai 30.6.2018

Laivaristeily Etelä-Konneveden kansallispuistossa

Laiva lähtee Häyrylänrannasta kello 10, kesto kolme tuntia.

Risteilyn hinta 43 euroa, sisältää lohikeittolounaan, maksu paikan päällä.

Ilmoittautuminen suoraan laivayhtiölle 31.5.2019 mennessä, puh.050530 6917/Seppo tarkempia tietoja

<https://luontopalvelut.com/>.

<http://www.hayrylanranta.com/palvelut-2risteilyt-ms-autere/>

<http://www.luontoon.fi/etela-konnevesi/>

Sukujuhla Konnevedellä

29.6.2019

Kutsu sukukokoukseen

Vanhan Rautalammin Korhosten sukuseura ry:n sääntömääräinen kokous pidetään lauantaina 29.6.2019 alkaen klo 11 Konneveden kunnantalolla, Kauppatie 25.

Kokouksessa käsitellään sääntömääräiset asiat ja sääntömuutos pykälään 13: jatkossa ei valita enää tilintarkastajia, vaan nykykäytännön mukaan toiminnantarkastaja.

Säännöt osoitteessa <http://rautalamminkorhoset.fi/sukuseuran-historia>.

Kokouksessa valitaan sukuneuvoston puheenjohtaja ja jäsenet. Muutama nykyisistä jäsenistä on ilmoittanut jäävänsä pois sukuneuvosta. Tilalle tarvitaan ehdotuksia.

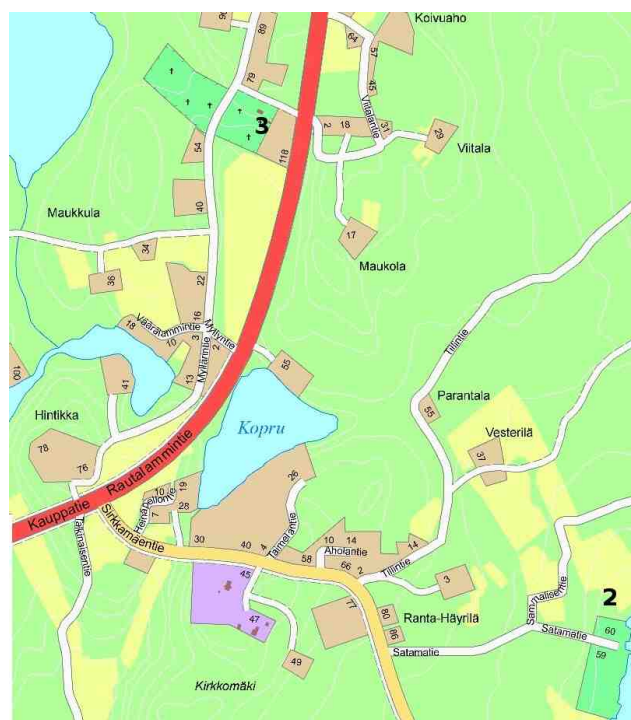
Juhlapaikat:

1 kunnantalo

2 lounaskahvila (Häyrylänranta)

3 sankarihauta

4 kotiseutumuseo

Majoittumismahdollisuuksia:

Hotelli Mierontie <http://www.mierontie.fi/> (varaukset Korhosten Sukuseuran kiintiöstä)

Hotelli Peurunka Laukaa n. 40 km. <http://www.peurunka.fi/>

Hotelli Keitele Suolahti n.35km. <http://www.hotellikeitele.fi/>

Kunnanjohtajan tervehdys

Arvoisa Korhosen suku!

Hienoa, että olette päättäneet juhlia sukuanne juuri Konnevedellä. Sukujuhlan järjestäminen kertoo selvän viestin omien juurien ja oman suvun tuntemisen tarpeesta. Useimmille ihmisille tämä tarve herää viimeistään viidenkymmenen ikävuoden kieppeillä. Sukututkimuksen tekeminen on nykyisin monin verroin helpompaa kuin vielä jokunen vuosikymmen sitten. välityksellä mahdollistaa varsin seikkaperäisen paneutumisen suvun henkilöiden historiaan. Sukuseuranne hyödyntääkin hienosti historiallisten aineistojen digitoimista ja sitä seurannutta erilaisten arkistojen avautumista sukunne yhteyden ja historian vaalimisessa. Toivottavasti taltioitte myös nykyisyyttä, sillä tuskin milloinkaan on viestiteltä niin paljon kuin tänä aikana. Kirjeiden tilalla on muita yhteydenpitovälineitä. Entisaikaan kirjeet kuitenkin usein tallennettiin – miten on digimateriaalin laita? Olisiko digitaalisuuden kautta mahdollista saada nuoremmatkin kiinnostumaan sukuyhteyden ylläpidosta?

Erilaisissa kirjallisissa lähteissä on kuitenkin vain rajallinen määrä tietoa. Juuri tästä syystä suvun jäsenten keskinäinen tapaaminen on tärkeää. Jutustelu ja kuulumisten vaihtaminen onkin sukujuhlien parasta antia. Sukujuhla korostaa suvun yhtenäisyyttä ja yhteisten muistojen, tapahtumien ja poisnukkuneiden kunnioittamista. Se tarjoaa myös mahdollisuuden pysähtyä päivittää mitä kenellekin kuuluu. Niistä saa myös tärkeää tietoa välitettäväksi nuoremmille sukupolville.

Sukujuhla rohkaisee myös myöhemmille tapauksille. Tämä on erityisen tärkeää suvun nuorisolle heidän muuttaessa opintojensa tai työnsä perässä uusille paikkakunnille. Tuntuu erityisen

hyvälle lähettää nuori matkaan, jos tietää, että samalla suunnalla asuu oman suvun ihmisiä.

Teillä, sukujuhlaa viettävällä Korhosen suvulla on hieno mahdollisuus perehtyä myös ”isienne” elämänvaiheisiin Konneveden museon näyttelyjen avulla. Museon kattava esineistö kertoo alueen ihmisten elinoloista ja henkilöhistorioista. Museo onkin mitä mainioin paikka sukujuhlan viettämiseen. Toivotaan, että sää olisi puolellanne itse juhlassa kuin sen jälkeisellä risteilyllä kauniilla Konnevesijärvellä. Järven laineilta ovat sukupolvet toisensa jälkeen hankkineet särvintä leivänpäälle. Nyt tuo upea vesi tarjoaa useille kymmenille tuhansille ihmiselle ikimuistoisia luontokokemuksia.

Tervetuloa viettämään erinomaista sukujuhlaa tänne Konnevedelle!

Juha Jokitalo, Konneveden kunnanjohtaja

Mummoni Anna

Kristiina Hurmerinta
Konnevesi

Mummoni Anna Ferdinandintytär Korhonen, avioiduttuaan Poikolainen, oli Selkämän sukuhaaran Korhosia¹. Hänellä oli hallussaan niin taloudenhoito kuin kaikki mahdolliset kudontatekniikat. Löytyipä hänen kaapistaan myös kuppauksarvet.

Mummon muuttaessa Kerkonkoskelta Hankasalmen asemalle vuonna 1957 elämä oli melkein pilalla. Olihan se hienoa, että Leo-poika oli ostanut äidilleen talon. Mutta. Mitä se on elämä ilman Miisu-kissaa?

Mummo ikävöi ja puhui kissastaan melkein joka päivä seuraavan kymmenen vuoden aikana. Kun Miisu vihdoinkin löytyi Kerkonkoskelta ja palasi mummon helmoihin, oli riemu rajaton.

Kyllähän se muutto ainoan pojan naapuriin oli tietysti hieno asia. Muuttokuormasta purettiin ensimmäisenä käpykello ja asetettiin seinälle näyttämään aikaa. Seuraavaksi valloittivat pelakuut ikkunalaudan. Keinutuoli, oma sänky ja se olkipatja. Siinäkö oli tärkeimmät?

Ei suinkaan. Sängyn viereen asetettiin mummon ”henkivakuutus”. Se oli puinen kaappi, jossa oli hylly linimentille, kamferitipoille ja elämäneliksiirille, Hota-pulverille, Sitä hän otti joka päivä. Varmuuden vuoksi.

Mummo pisti huushollin pyörimään vauhdilla Kanervikossa. Kohta porisivat isolla liedellä saippuakattilat sulassa sovussa muiden keitosten kanssa.

Isäni oli innokas metsämies ja mummo osasi laittaa riistaa erinomaisella taidolla. Vesi kielellä odotimme pyyn rintapalojen paistumista. Metsojen ja teerten pyrstösulat mummo pyysi isää naulaamaan keinutuolinsa takana olevalle seinälle. Ne olivat hänen ”Michelin tähtensä”. Ne kertoivat osaamisesta.

Nuoruuden perunankuorimakilpailusta tuli voittoa. Nopeusko ratkaisi? Sekin, mutta myös työn jälki ja taito. Kuoret punnittiin ja visuimmin veistänyt voitti. Joka ikinen kerta, kun kuorin

perunoita, palaa mieleeni mummon kuorimakilpailu.

Mummolan tuvan nurkassa oli varmaan ensi viikoista lähtien myös kangaspuut. Liinaa, ryijyä, kankaita ja mattoja syntyi ympäri vuoden. Mummo oli ammatiltaan kutoja, joka oli elättänyt itsensä kutomalla taloihin. Vuonna 1957 hän oli vasta 70-vuotias ja hyvässä iskussa.

Äitini kanssa hän kutoi vuonna 1949 Aino Backmanin ryijyn Elämän kukka. Mummo kehräsi itse langat ja värjäsi ne luonnonväreillä. Kudonta suoritettiin yhdessä. Kaunis ryijy on kotini seinällä Konnevedellä.

Mummolla oli tarkka värisilmä ja hieno muodon taju. Sisarusten kanssa paukuttelimme kangaspuilla mattoja. Vaativampiin töihin emme saaneet koskea. Muistan mummolan seinältä mummon kutoman kapean ryijyn Mustat tulppaanit.

Virret veisattiin. Aamuhartaudet kuunneltiin ja sunnuntaisin hiljennettiin kirkonkomentoihin. Niin ja se allakka. Se kiinnosti meitä lapsia kovasti. Se oli mummon päiväkirja, johon merkittiin vaikkapa sisaren pojan Jaakon tulemiset ja menemisets. Siellä oli kuun vaiheet ja syntymäpäivät hyvässä järjestyksessä.

Kuppari kävi säännöllisesti iskemässä pahaa verta mummosta. Sauna lämmitettiin. Mummo makasi lauteella ja me saimme katsoa kynnykseltä toimitusta. Kuppauksessa käytettiin mummon omia sarvia. Kuppauksen jälkeen elämän nesteet virtasivat väkevinä ja mummo oli pirtsakassa kunnossa.

Entäs karamellit? Voi sitä hetkeä, kun hän pyysi hakemaan ”makkeisia” eteisen komerosta. Ne olivat lumikarpaloita eli pölysokerissa pyöriteltyjä

1. Vanhemmat Ferdinand Korhonen (21.12.1850– 1.1.1913) ja Amanda, os. Utriainen (22.10.1854 – 24.5.1908) Vaajasalmen Kalliolasta. Katso sukujohto tarkemmin Eero Lindsbergin selvityksestä Vaajasalmen Korhoset osoitteesta [http://rautalamminkorhoset.fi/sukuselvityksia,taulu 12 s. 67](http://rautalamminkorhoset.fi/sukuselvityksia,taulu%2012%20s.%2067).

Mummoni Anna

Anna ja hänen poikansa Leo

Poikolaisen mökki Kerkonkoskella

karpaloita, Meille kaupan lapsille, joilla oli kaikki maailman karkit saatavilla, nämä olivat ykköistä. Vieraitaan varten mummo pyöräytti Kaarinan rinkeleitä. Niissä oli kanelisokeria ja ne olivat makoisia.

Iltaisin hän kellahti olkipatjalleen, jota ilman hän olisi varmaan välittömästi kuollut. Sinne mummon selän taakse kiepsahdimme yövierailuillamme. Pyysimme häntä kertomaan juttuja ja hänhän kertoi. Meidän suosikkitarinamme oli Äkänen mummo.

Mummoa nauratti aina, kun tätä tarinaa pyydettiin. Hänen naapurissaan oli nimittäin asunut juuri samainen äkänen mummo, joten tarinoita ei edes tarvinnut keksiä.

Tarinoiden myötä hän palasi rakkaalle Kerkonkoskelle. Eli pienen hetken harmaassa mökissään, tepasteli saunapolulla tai poimi olkukukkia tuvan ikkunan alta.

Sama tapahtui hänen leikittäessään meitä. Suosikkileikkimme oli ”Tien tien aetoo”. Penskat lattialle selälleen. Mummo otti hopeapäisen kepinsä ja alkoi kopottaa lattiaa:

”Tien tien aetoo vaskisilla vitaksilla. Hyppeekö pappilan sika näen korkeen aijan yli?” hän kysyi.

Tietysti hyppäsi ja mummo korotti aita. Toisessa leikissä olimme nauriita, joiden kasvuvauhtia hän tiedusteli kepillään. Että nauratti. Että

oli joka kerta yhtä lystiä.

Kun mummo lähti vierailulle hän aivan ensimmäisenä napasutti mustan nahkaisen käsilaukunsa lukon auki. Tarkasti sisällön ja puki sen jälkeen mustat vaatteet ylleen ja viimeisteli lookinsa mustalla huivilla.

Joskus sain tutkia käsilaukun monia pikku taskuja. Muistan Kansanvoiman kirjasen, pakollisen matkahotapulverin ja nenäliinan. Käsilaukku riippuu nykyään eteiseni naulassa. Lähtövalmiina. Kärkkäälän etäserkku Anna-Liisa Savolainen muistaa myös käsilaukun. Hän oli käynyt äitinsä Maija Oittisen os. Korhonen kyläilemässä lapsena mummoni luona Kerkolla. Olihan minun näytettävä Anna-Liisalle miltä tuo laukku näytti. ”Se, se on. Muistan ihan tarkkaan tuon laukun”, Anna-Liisa sanoi.

Itse asiassa minulla on mummon peruja ryijy, valkoiset matot ja käsilaukku sekä ehkä se arvokain perintö, hänen kangaspuunsa. Kuka, missä ja milloin ne on veistänyt, ei ole tarkkaa tietoa. Kangaspuiden niinipuun materiaali viittaa kuitenkin 1800-luvulle. Katsoessani paksuja kaaripuita, niin puut, joista ne on veistetty, ovat mitä ilmeisimmin alkaneet kasvunsa jo Ferdinandin isoisan Pekka Korhosen aikaan 1700-luvulla.

Kangaspuut kantavat suvun muistoa ja ovat tekevien naisten vertauskuva.

... suvikas?

Torstaina huhtikuun 21. päivänä vuonna 1921 17-vuotias Elsa Korhonen kirjoitti muistikirjaansa ”isä teki suvikkaan”. Perjantaina ”toisen osan suvikasta isä teki”. Samana päivänä ”Kuningassalmi puhdistui jäistä” ja sunnuntaina

koko ”Iisveden selkä puhdistui lopullisesti”. Kevät oli lämmin. Maanantaina 25.4. Elsa kirjoitti ”hehkuvan tulinen ilma” ja vielä keskiviikkona ”kuumaa on tänäänkin”. Jo torstaina viikon päästä kylvöstä oli ”suvikas oraalla”.

Jyrki Korhonen Vesannolta sanoo, että suvikas on suviruis. Nykyään kasvi tunnetaan nimellä kevätruus. Se kylvetään keväällä ja leikataan jo saman vuoden syksyllä. Keskimääräinen kasvuaika esimerkiksi suomalaisella nykyyläjäkeellä nimeltä Juuso on noin sata vuorokautta. Se soveltuu parhaiten keveille hiekkamultamaille ja on vaatimaton ravinne- ja happamuustason suhteen. Kevätruukiin viljelyyn erikoistuneita tiloja on, mutta muuten sen viljely on nykyään ilmeisen vähäistä, sillä esimerkiksi K-maatalous ilmoitti keväällä 2013, että toisen nykyyläjäkkeen Rogon siementä ei ole lainkaan saatavissa.

HK

Juurikkaniemen Laurilan rakennukset

Päivi Teppo
Jyväskylä

Vesannon Juurikkaniemen kylässä Niiniveden länsipuolella Laurilantien varressa sijaitsee Laurilan tila, jota 1600-luvun loppupuolelta asti ovat asuttaneet Korhoset. Talossa eletään edelleen, ja peltoja viljellään. Vuosi sitten Wanhassa Tuomaassa kerrottiin Laurilan Korhosten vaiheista nykypäivään saakka. Nyt selvitetään tilan rakennuskantaa. Tiedot perustuvat Lauri Korhosen haastatteluun.

Laurilan nykyisessä pihassa on päärakennus yksinään länsireunassa ja sitä vastapäätä navettarakennus. Pohjoissivulla on iso, neljä aittaa ja liiterin sekä vintin sisältävä aittarakennus. Pihan eteläisivulla sijaitsee pieni, matala, kahden aitan rakennus, joka on rakennettu ainakin 120-vuotiaan, kivistä ladotun kauniin holvikellarin päälle. Kellariin vievät rakennuksen päädyistä komeat kiviportaat, jotka on katettu pikku mökillä.

Kuusi päärakennuksen pihapiirissä sijaitsevaa aittaa ovat kaikki arkikäytössä. Yksi niistä toimii pannuhuoneena. Pienen aittarakennuksen takana on lisäksi maakellari, jonka Laurin isä rakennutti betonista 1930-luvulla. Se toimii peruna- ja juureskellarina. Jos päärakennuksesta 1930-luvulla purettu etelätupa olisi paikoillaan, rakennukset rajaisivat vieläkin selkeämmin neliönmuotoista perinteistä suojattua sisäpihaa.

*Laurilan pihapiiri vuonna 2015, oikeassa alareunassa metsän reunassa aseaitta ja riihi, taustalla Niinivesi.
Kuva: Röni-Kuva oy.*

Laurila 1920-luvulla. Keskellä päärakennus, vasemmalla iso aittarakennus, jonka takana vasemmalla puolella näkyy sikalan katonlapetta, ja oikealla sauna, jonka takaa ihan kuvan oikeassa reunassa näkyy navetan ja tallin kattoja.

Rakennusten historiaa

Vuonna 1927 Laurilan isännäksi oli tullut talon toiseksi vanhin poika, vielä naimaton Martti — sittemmin Lauri Korhosen, haastateltavan, isä. Hän rakensi vanhan tilalle rakennusmestari Eino Sorrin piirtämän modernin, päärakennusta huomattavasti suuremman navetan, johon mahtui esimerkiksi 22 lehmää. Uusi navetta sijoitettiin päärakennuksen länsipuolelta kokonaan uuteen paikkaan, talon itäiselle puolelle. Vanha navetta jouti purettavaksi. Navetanpaikan siirron johdosta pihapiiriä ympäröivät nyt joka sivulta rakennukset. Nykyään navettarakennus toimii mm. puutavaran varastona ja kalustoliiterinä.

1920-luvun valokuvassa ison aitan takaa näkyy katonlapetta. Se on sikalan katto. Kun uusi navetta valmistui, vanha sikala jäi kanalaksi. Se purettiin 1960-luvulle mennessä. – Lauri muistelee, että 11-vuotiaana hän oli taas kerran käymässä Laurilassa tätiensä luona. Liisa-täti oli valitellut, että kanatarhan verkkoaita olisi korjauksen tarpeessa. Silloin käsistään kätevä poika oli todennut: ”Voen minä tehdä sen kokonaa uuve.” Täti vastasi: ”Senku voa.” Ja Lauri-poika teki uuden aidan!

Päärakennusta Martti remontoiti vuonna 1935. Tässä yhteydessä talon etelätupa (10 x 10 m) irrotettiin ja siirrettiin vanhimmalle pojalle, Martin Gunnar-veljelle tämän Puisto-nimisen talon jatkeeksi. Tällainen rakennuksen osan antaminen

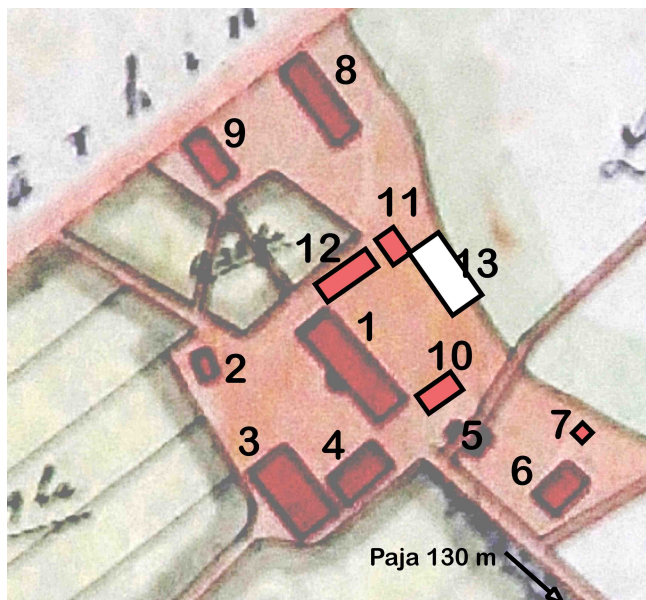
talosta lähtijän mukaan ei ollut lainkaan tavatonta. Toinen radikaali muutos oli, että länteen antanut, sisäänkäynnin ja verannan sisältänyt julkisivu käännettiin tien puolelta pihan puolelle.

Sauna sijaitsi päärakennuksen lähistöllä, sen länsipuolella. Martin jälkeen uudet isännät, hänen sisarensa, eivät käyttäneet sitä enää sen jälkeen, kun sisätiloihin rakennettiin uusi sauna. Kun seuraavan sukupolven Jyrki-isäntä ei 1980–90-luvuillakaan tehnyt saunarakennukselle mitään, se lopulta putosi sisään. Lauri purki saunan vuonna 1998. Saunarakennuksen vieressä oli vinttikaivo, joka näkyy 1920-luvun valokuvassa. Lauri muistaa, että vielä 1950-luvun alussa kaivonpaikasta oli muistuttamassa pikku koppi. Mutta kaivosta ei enää vettä nostettu.

Vuonna 1928 maatalousneuvoja Aarre Alander oli piirtänyt Laurilasta viljelyskartan. Siitä voi laskea, että eri puolilla viljelyksiä oli kaikkiaan 16 pientehköä heinälatoa. 1940-luvun lopulta lähtien Martti rakennutti Rantapellon alueelle neljä uutta isompaa, läpiajettavaa latoa.

Paluu syntymäkotiin

Laurilan päätilan isäntä — Lauri Korhosen isänpuolen serkku Jyrki Ruskeakorpi — joutui panemaan Laurilan myyntiin. Laurille tämä oli onnenpotku: vuonna 1997 hän sai ostetuksi itselleen oman syntymäkotinsa. Tässä yhteydessä

Laurilan pihapiiri vuoden 1928 viljelyskartalla: 1 päärakennus, 2 sauna, 3 vanha navetta, 4 talli, 5 kaksi pikkurakennusta, 6 riihi, 8 kaupan varasto, 9 kauppa. Rakennukset 2–5 ja 8–9 on purettu. Kartalle ei ole merkitty olemassa olleita rakennuksia 7 aseaitta, 10 pieni aittarakennus (ja holvikellari), 11 sikala (purettu) ja 12 iso aittarakennus. Numero 13 on myöhemmin rakennettu uusi navetta. Koko tilusten kartta on lehden kansikuvana.

hän liitti Laurilan ja jo ennestään omistamansa Rantapellon alueen maat yhdeksi yhtenäiseksi Laurilan tilaksi. Siemenviljely jatkui Jaakkolasta käsin. Päärakennus oli tyhjillään ja toimi taukotupana.

Kun Lauri ja Lea Anneli olivat kesäkuussa 2006 siirtymässä eläkepäiville, oli selvää, että he muuttaisivat Jaakkolasta Laurilaan. Tehtiin sukupolvenvaihdos, jossa Jaakkolan ja Laurilan omistus siirtyi pojalle Erkille ja tämän vaimolle Tiinalle ja jossa entisestä isännästä ja emännästä tuli ”syytinkiläisiä” Laurilaan.

Alkuvuodesta 2006 Laurilan päärakennuksessa tehtiin korjaus- ja muutostöitä. Purkutöissä tuli nykyisessä eteisessä esille savutuvan laipiota ja seinää, mikä viittaa rakennuksen syntymiseen varhaisen savutuvan ympärille. Tämä tosiasia ei ollut kulkeutunut perimätietona, ja se oli kyllä hämmästyttänyt Lauria. Remontin yhteydessä taloon asennettiin keskuslämmitys. Tätä varten taloa lähimmästä aitasta tehtiin pannuhuone, johon asennettiin pellettikattila. Kuitenkin peltiset pyöröuunit ovat edelleen paikoillaan ja kunnossa ja aika ajoin käytössäkin, samoin kuin tuvan iso leivinuuni.

Aika tekee tehtävänsä

Laurilan kantatilan runsaasta rakennuskannasta on 1900-luvun eri vuosikymmeninä purettu päärakennuksen länsipuolelta navetta, talli ja sauna ja pohjoispuolelta sikala sekä päärakennuksesta toinen pääty eli etelätupa. Kadonnut on vanhan navetan ja saunan välissä ollut vintti-kaivokin. Kantatilan heinäladot puolestaan joutuivat toinen toisensa jälkeen purkutuomiolle ja polttopuiksi. Kaksi viimeistä purki Lauri siirtyttyään Laurilaan.

Tiensä päähän olivat tulleet myös Laurilan maalle, päärakennuksen pohjoispuolelle rakennetut Vesannon Osuuskaupan Laurilan myymälä ja sen varistorakennus, jotka sitten aikanaan olivat tyhjentyneet, siirtyivät Martti-isännälle ja lopulta purettiin. Purkutuomion olivat saaneet vielä pajarakennuksen lähellä, toisella puolen tietä, kuivuri ja iso puimala, jotka vuorollaan olivat käyneet tarpeettomiksi.

Paikaltaan on jossain kohtaa purettu myös riihen kohdalla toisella puolen tietä eli pihapiirin tuntumassa sijainnut erillinen punaiseksi maalattu aittarakennus (3 x 3 m). Se oli siirretty Laurilan saunarantaan Hirviniemeen. Ranta-alueen edelleen omistanut Jyrki Ruskeakorpi pani sittemmin alueen myyntiin aittoineen. Uusi omistaja on pitänyt rakennuksen hyvässä kunnossa.

Läpiajettavia heinälatoja on jäljellä enää vain yksi. Se sijaitsee 300 metrin päässä päärakennuksesta länteen. Lato oli säästynyt hyvän peltikaton takia, vaikka se muutoin oli päässyt huonoon kuntoon. Kesällä 2018 Lauri lopulta kunnosti ladon pienempien maatalouskoneiden varastoksi. Hyvä tuli.

Historiallisesti merkittävät hirsirakennukset

Kookasta riihtä (pohja 9,5 x 15 m, harjakorkeus 6,5 m) oli jo aikanaan lakattu käyttämästä perinteisenä riihenä. Uuden sukupolven isäntä Jyrki teetti riiheen 1980-luvulla heinien latokuivurin. Ostettuaan Laurilan Lauri Korhonen vaihtoi latokuivurin heinänsiementen kylmäilmakuivuriksi. Siemeniä kuivattiin riihessä viimeisen keran syksyllä 2015. Lauri purki koko laitteiston. Lisäksi hän levitti ja korotti oviaukkoa, jotta riihtä voitiin ruveta käyttämään nykyaikaisten leveiden ja korkeiden maatalouskoneiden kalustovarastona.

Vanha riihi on ollut myöhemmin monessa käytössä. Historia näkyy sen nykyasussa. Kuva: Lauri Korhonen.

Aseaitta nykyasussaan. Oven yläpuolella kunniakilpi. Kuva: Lauri Korhonen.

Muutostyö on tehty rakennusta kunnioittaen, perinteisin kirvesmiesmenetelmin, ja lopputulos on huoliteltu. Riihi on todella vanha, mutta sen ikää ei ole vielä saatu selvitettyksi.

Ruotsin-vallan aikaan on Laurilan tilan päärakennuksen ohi kulkenut 1600-luvulla perustetun ruotujakolaitoksen sotaväen reitti. Tilan pihapiirin lähellä sijaitseva, aseaitaksi kutsuttu pikkuruinen aitta (2 x 2 m) onkin aivan tämän historiallisen kulkutien tuntumassa. Hirteen on kaiverrettuna vuosiluku 1732. Aitta palveli paikallisten ruotumiesten ampumatarvikkeiden ja aseiden varastona.

Aittaa oli läpi aikain hoidettu huolellisesti eli ”säilytetty omaehtoisesti, vaalittu ja pidetty kunnossa”. Se täytti Talonpoikauskulttuurisäätiön määrittelemät edellytykset, joten vuonna 1968 sille myönnettiin kunniakilpi. Aitan oven yläpuolelle kiinnitettyyn, soikeanmuotoiseen, pronssiiseen kilpeen on kohokirjaimin kirjoitettu seuraava teksti: ”Esi-isäin kauniin rakennustavan tallet-

tamisesta on tämä Talonpoikauskulttuurisäätiön kunniakilpi tähän naulattu”.

Kun Lauri oli ostanut Laurilan päätilan, hän kesällä 1998 purki aseaitasta sen huonoon kuntoon päässeän lautakaton. Hän kattoi aitan saman tien, mutta ei laudoilla, vaan uusilla, omalla pärehöylällä höyläämillään päreillä. Kesällä 2017 sattui hauska: silloinen Savon Sanomien toimitus-päällikkö Riitta Raatikainen toi Laurilaan vieraan-sa, vanhoja hirsirakennuksia tutkivan norjalaisen Birger Nesholenin. Tämä tutki aseaittaa ja arvioi, että se todennäköisesti on vanhempi kuin merkitty vuosiluku osoittaa. Hän piti mahdollisena, että aitta olisi ensin rakennettu johonkin muualle jo 1600-luvulla ja siirretty sitten 1700-luvulla Laurilaan ruodun asehuoneeksi.

Kesällä 2018 oli jälleen tullut aseaitan katon uusimisen aika. Tällä kertaa Lauri Korhonen palasi vanhaan malliin eli lautakattoon, ja hän halusi tehdä sen säätä kestävästä lehtikuusilaudoista. Hän oli keväällä kaatanut lehtikuusia ja

Paja on entinen savutupa. Kuva: Lauri Korhonen.

sahauttanut ne laudoiksi. Tervattuaan laudat hän kattoi aitan uudelleen. Upouusi katto näkyy kuvassa. Aseaitta on jo pitkään ollut museo-rakennuksena. Sitä ei ole koskaan maalattu, niin kuin muita pihapiirin rakennuksia. Koska siitä on muutamia kertoja kirjoitettu lehdissä, sitä ja sen saamaa kunniakilpeä tullaan katsomaan matkojenkin takaa.

Laurilan vanha pajarakenus sijaitsee Laurilantien varressa, toistasataa metriä aseaitasta ja riihestä etelään. Paja on huomattavasti aseaittaa isompi (pohjan koko 4 x 5 m, harjakorkeus 3,80 m). Saatuaan 1998 aseaitan korjatuksi Lauri alkoi kunnostaa myös pajaa, jossa oli pahoja kosteus- ja lahovaurioita. Pajassa, toisin kuin aseaitassa, oli ollut pärekatto, ja nyt pajankin katto syntyi itse höylätyistä päreistä.

Kesällä 2017 Nesholen tutki pitkään myös pajarakenusta. Rakentamistavasta ja muista yksityiskohdista hän pystyi päättelemään, että pajakin on peräisin 1600-luvulta. Tutkimus paljasti myös sen, että paja oli alun perin rakennettu savutuvaksi. Lauri Korhosen jo kertaalleen uusi- ma pajan pärekatto kesti 20 vuotta. Katosta oli tullut sen verran huonokuntoinen, että myös sen uusimisen aika oli tullut. Kesällä 2018 Lauri kattoi tämänkin rakennuksen omilla tervatuilla

lehtikuusilaudoilla. Myöskään pajaa ei ole koskaan maalattu, ja myös se on pitkään ollut mu- seorakennuksena.

Rakennusten kokonaiskuva

Kaikki paikallaan pysyneet Laurilan rakennuk- set ovat hyväkuntoisia. Edellä on kuvattu Lauri Korhosen viime vuosina tekemiä riihen, ladon ja aittojen korjaustöitä. Niitä ennen, Laurilassa asumisen aikana, hän on vuorannut uudelleen päärakennuksen ja maalannut sen. Maalin ovat saaneet myös kaikki pihan punaiset ulkora- kennukset, joiden vanhat ja Laurin tekemät uudet ovet on maalattu sinisiksi.

Lisäksi Lauri on navetan vintillä uusinut lattian ja koonnut sinne talletettavaa, museoitua maata- louskalustoa vuosikymmenten ajalta. Samalla hän on rakennusten alustoista ja vinteiltä sekä niiden ympäristöstä raivannut pois aikojen kuluessa kertynyttä rojua. Rakennusten lisäksi pihapiiri ja ympäristö ovatkin nykyään moitteettomassa kun- nassa. Vuoroaan odottavia korjaustöitä ovat navetan kalkitseminen ja sen muutamien rikkou- tuneiden ikkunoiden korjaaminen.

Laurilaa asustaa onnellinen mies.

Polkupyöristä ja vähän suvustakin

Martti Korhonen, Tampere

Kevään merkkien vähittäinen ja hienovarainen ilmaantuminen on nostanut jälleen allekirjoittaneen sielun syövereistä innostuksen vanhoihin polkupyörään ja polkupyöräilyyn. Ne ovat paitsi kiinnostavia historiallisia esineitä, mutta myös laitteita, joilla on oma roolinsa sukhistoriassakin.

En tiedä, onko Korhosten suvun historiassa ketään erityisen innokkaita polkupyöräilijöitä, mutta se on selvä, että polkupyörän tulo Suomeen on meidänkin sukuumme vaikuttanut. Polkupyörä oli rantautunut Suomeen jo vuonna 1869, mutta tavallisen kansan keskuudessa pyöräily yleistyi vasta 1920-luvulla polkupyörien hintojen laskettua. Polkupyörän vaikutusta maaseutuväestölle voi olla vaikea hahmottaa nykypäivästä käsin, jolloin liikkuminen on halpaa ja tehokasta. Vielä 1800-luvulla kohtalaisen hyvin toimeen tulevakin liikkui apostolin kyydillä ja hevospelit olivat vain varakkaamman väen käytössä. Kuten hyvin tiedämme, on käveleminen aikaavievää puuhaa. Parikymmentä kilometriä saattaa viedä aikaa hyvinkin 4-6 tuntia. Polkupyörä muutti tämän. Aikakauden tiet eivät tietenkään olleet niin hyviä kuin nykyään, mutta joka tapauksessa matkaa pystyttiin taittamaan entistä enemmän ja entistä nopeammin.

Vaan miten tämä lisääntynyt liikkumisen mahdollisuus käytettiin? Työn saanti helpottui, kun itsensä pystyi liikkuttamaan nopeammin laajemmalle alueelle. Polkupyörällä on ollut syvällinen vaikutuksensa myös nuorisokulttuurin kehityksessä, se kun lisäsi nuorison itsenäisyyttä huomattavasti. Nyt päästiin järjestö- ja harrastustoimintaan myös kyläkeskusten ulkopuolelta. Juuri tästä asiasta löytyy myös polkupyörän merkitys sukulaisuudessa: Tansseihin päästiin naapurikylää pidemmälle, sosiaaliset piirit kasvoivat ja puoliso löytyi entistä useammin oman kylän ulkopuolelta. Uskoisin, että Korhostenkin pariutumisen maantiedettä 1900-luvun alkuvuosikymmeninä tarkastellessa havaittaisiin paikallistasolla elämäpiirin kasvaneen esimerkiksi 1850-lukuun verrattuna.

Polkupyörän merkitys on sitten sadan vuoden takaisista muuttunut, mutta edelleen sillä on vastaavan kaltainen maailmaa avaava vaikutuksensa. Kun lapsi saa ensimmäisen oikean polkupyöränsä, maailma avautuu hänelle aivan uudessa mittakaavassa. Ensimmäinen polkupyörä

on eräs varhaisista pienen ihmisen itsenäistymisen hetkistä. Ensimmäisten hapuilevien kokeilujen jälkeen ajaminen alkaa sujua ja pian pienet pyrähdykset muuttuvat tutkimusretkiksi, joilla suuri tuntematon alkaa hahmottua.

Pyöräilyn avartava vaikutus ei kuitenkaan rajoitu vain lapsiin. Nykyisessä autoistuneessa yhteiskunnassa polkupyörä ei lisää keskiverron autoilevan ihmisen maantieteellistä ulottuvaisuutta, mutta se syventää sitä. Pyöräillessä tutkin seudut tarjoavat uutta ja ennen näkemätöntä. Pyörä on helppo pysäyttää vaikka mehevän mustikkamättään kohdalla tai tutun tullessa vastaan. Eikä se pariutumisen asiakaan aivan vanhentunutta ole. Itsekin olin liikkeellä polkupyörällä, kun puolisooni ensimmäisen kerran törmäsin, ja tämä tapahtui suhteellisen vastikään, hyvinkin 2000-luvun puolella.

Esivanhempien pyörät säilöön

Polkupyörät ovat erikoisen kestäviä laitteita. Itsellänikin on valmistumassa kesäksi vuoden 1949 Crescent ja talven aikana on jo huollettu harvinaisella poljinkeskiövaihteistolla varustettu 1930-luvun Adler – kumpikin vain putsaamisella, öljyamisellä, säädöllä ja pienillä korjauksilla täysin ajokuntoisia. Vanhoja polkupyöriä on kuitenkin pidetty sen verran vähäpätöisinä laitteina, että valtaosa niistä on jätetty heitteille tai hävitetty historiansa saatossa. Suhteellisen harvan vanhan polkupyörän tarina tunnetaan. Samassa perheessä tai suvussa periytyneet kunnioitettavan iäkkäät polkupyörät ovatkin käyneet suhteellisen harvinaisiksi. Allekirjoittanut kehottaakin pitämään hyvän huolen esivanhempien velosipeedeistä jos sellaisia nurkissa pyörii. Joku jo luotamme poistunut Korhonen on saattanut matkata sillä vislaillen tansseihin ja vastuunsa tuntien työmaalle. Hän on ehkä unelmoinut tai löytänyt unelmansa sen satulassa istuen. Ja siitä ei esine paljon arvokkaammaksi muutu.

Tahvo Rietinpoika Korhonen

Rautalammin seurakunnan arkiston perukirjakokoelmassa numerolla 130 on Tahvo Rietinpoika Korhosen perukirja osituskirjoineen

<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=7139469>.

Perunkirjoitus pidettiin 23.7.1818 Rautalammillä Kuuslahden kylässä Koipinimen talossa. Talollinen (bonde) Tahvo Korhonen oli kuollut edellisenä keväänä 5.4. Hänestä sekä hänen esi-isistään ja jälkeläisistään kerrottiin Koipinimen Korhosia käsitelleessä jutussa Wanhassa Tuomaassa 2014 s. 14–17. Perukirjaan sisältyvää sukuselvitystä ei siksi kerrata tässä.

Pesän arvokkain osa, joka muodosti yli puolet jäämistön arvosta, oli $\frac{3}{4}$ manttaalin tila, jolla vainaja oli asunut. Irtaimistoluetteloa perukirjassa on kolme sivua. Arvokkaimpia kohteita olivat kaksi hevosta, kuusi lehmää ja 50-sylinen nuotta. Kaikki on huolellisesti kirjattu ja arvioitu työkaluja sekä vainajan ja lesken vaatteita myöten.

Taloudessa oli myös kahdeksan kirjaa, esimerkiksi "Luomisen huwitus", varmaankin Sotkamon kirkkoherran Johan Frosteruksen kirjoittama Hyödyllinen huwitus luomisen töistä, yxinkertaisille awuxi jumalan hywyden tundoon ja palwelukseen. Siitä oli otettu useita painoksia 1790-luvulla ja 1800-luvun ensikymmenellä.

Perukirjaan on merkitty kunkin kirjan nimestä vain pari sanaa, mutta jotkut kirjat ovat siitäkin tunnistettavissa. "Paras sanoma" on "Se paras sanoma, sille pahimmalle ihmiselle, elikkä evangeliumin armo, tarjottu erinomattain Jerusalemillisille eli suurimmille syndisille". Kirjan julkaisuvuosi on 1781 ja kirjoittaja John Bunyan, englantilainen itseoppinut saarnaaja ja kirjailija. Tämä kirja mainitaan muun muassa Aleksis Kiven isän kirjojen joukossa.

Kolmas kirja, jonka nimen luin perukirjasta muodossa "Tjenasottaja", lienee "Tien osottaja ijankaikkiseen elämään", arvelee

Kansalliskirjaston kirjastoamanuenssi Pasi Koste. Kirjoittaja Nils Hamnerin oli syntyisin Värmlannista. Hän toimi pappina muun muassa Morupissa ja Göteborgissa. Hän oli yksi rukoilevaisten kirjallisista auktoriteeteista ja hänen kirjojensa on sanottu vaikuttaneen myös Aleksis Kiven kirjalliseen ilmaisuun.

HK

Sitten jaettiin lasten saamat osuudet uudestaan viiteen osaan. Luettelo on kovin sekalainen, sillä oman rivinsä ja raha-arvonsa ovat saaneet esimerkiksi pajapihdit ja puoli lehmää. Osuudet jäivät nimittäin niin pieniksi, että lehmä yksin ylitti yhden osuuden arvon. Arvonnassa Matti sai osuudet 1 ja 4 sekä Anna Maria osuudet 3 ja 5. Osuus 2, arvoltaan vajaat viisi ruplaa, tuli jaon tehneille allekirjoittaneille muistiinmerkitsijöille (anteknader) E. B. von Konow ja Adolf Adolfsson.

[illegible]

Jaon hyväksymisen merkiksi piirsivät asiakirjaan puumerkinsä leski Maria Valkonen ja lasten holhooja Matti Tuomaanpoika Korhonen .

¹ <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=7139489>

Väriä kerrakseen!

Martti Korhonen, Tampere

Syvennyin taannoin 1800-luvulla kehitetyn kolmivärikuvatekniikan saloihin. Tekniikassa kuvataan kolme mustavalkokuvaa samasta kohteesta. Kuvat otetaan värisuotimien läpi: yksi punaisen, toinen sinisen ja vielä yksi vihreän läpi. Väri ei tietenkään tartu mustavalkofilmille, mutta näin saadaan värien keskinäiset suhteet talteen. Punaisen suotimen läpi kuvatussa punaiset kohteet ovat korostuneet, sinisen läpi kuvatussa siniset ja niin edespäin. Nämä kuvat voidaan yhdistää pimiössä tai tietokoneella yhdeksi värikuvaksi. Vainvalloista, mutta samalla mahdollittoman hauskaa hommaa!

Tämä kuva on ensimmäinen kolmivärikuvakokeiluni.

Tavoitteena oli tallentaa kauniita syksyisiä värejä, mutta kuten näkyy, tuli kuvaan värejä enemmän kuin osasin odottaakaan. Hetken hämmennyksen jälkeen keksin ilmiölle syyn: päivä oli tuulinen ja jouduin odottamaan valotusten välillä viisikin minuuttia tuuletonta hetkeä. Tällä välin aurinko ehti jo vaeltaa taivaalla ja valaista kohdettani hiukan eri kulmasta. Näin ollen värien keskinäiset suhteet kohteen eri osissa vääristyivät. Ei sitä mitä odotin, vaan ilahduttava yllätys! Aiheesta kiinnostunutta lukijaa suosittelen tutustumaan Sergei Prokudin-Gorskin 1800-luvun Venäjällä kuvaamiin hienoihin kolmivärikuviin osoitteessa <https://imgur.com/a/cxMZT>